

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

283-40/18
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр.14928 датум: 09. мај 2018.г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Извештај за 2017. годину

Београд, 2018. година

Поштовани,

Ово је шести годишњи извештај Заштитника грађана о активностима које је спровео у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у Републици Србији.

Превенција тортуре проистиче из обавеза Републике Србије према својим грађанима и међународној конвенцији којој је приступила.

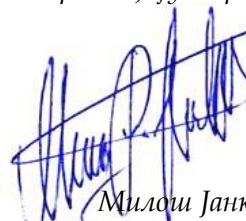
Током 2017. године обављена је 61 посета местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, а на основу утврђених неправилности у раду надлежним органима је упућено 309 препорука.

Представљајући налазе и опште и појединачне препоруке за унапређивање стања, Извештај нуди јасан и доступан правац према друштву без тортуре као идеалном циљу. Ипак, из извештаја је јасно да кораци ка недостижном идеалу нису и сами обавијени маглом, недостижни, чак ни претешки, нити скупи.

Остаје да их чинимо што брже, без изговора и изузетака. Ради жртава тортуре, али и достојанства свих нас. Тамо где је и једно људско биће изложено нечовечном поступању, ничије достојанство не може да буде потпуно.

Захваљујем се свим органима, удружењима грађана и појединцима са којима смо у извештајном периоду сарађивали обављајући послове Националног механизма за превенцију тортуре.

Београд, 09. мај 2018.г.

Милош Јанковић
Заменик заштитника грађана

Садржај

1. Увод

- 1.1. Општа оцена поштовања забране тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Р. Србији
- 1.2. Најзначајнији подаци о активностима Заштитника грађана у обављању послова НПМ у 2017. години

2. Забрана тортуре

- 2.1. Национални прописи
- 2.2. Међународни инструменти

3. Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре

- 3.1. Поткомитет за превенцију тортуре
- 3.2. Национални механизми за превенцију тортуре (НПМ)
- 3.3. Успостављање и одређивање НПМ у Србији

4. Методологија, ресурси и организација НПМ у 2017. години

- 4.1. Методологија НПМ
- 4.2. Материјални услови и финансијска независност НПМ
- 4.3. Посебна НПМ јединица и њена функционална независност
- 4.4. Учесће Покрајинског Заштитника грађана и цивилног сектора у активностима НПМ
- 4.5. Учесће спољних стручњака у активностима НПМ
- 4.6. Обука чланова НПМ
- 4.7. Остали облици сарадње

5. Остваривање мандата НПМ током 2017. године

- 5.1. Посете установама у којима су смештена лица лишена слободе
- 5.2. Сарадња органа власти са НПМ током посета установама
- 5.3. Извештаји о посетама установама
- 5.4. Препоруке за отклањање утврђених недостатака
- 5.5. Дијалог са органима власти
- 5.6. Ораганизација догађаја и промоција НПМ/превенције тортуре
- 5.7. Сарадња са Поткомитетом УН за превенцију тортуре, Специјалним известиоцем УН за тортуру и Европским комитетом за спречавање мучења
- 5.8. Сарадња у оквиру НПМ Мреже
- 5.9. Сарадња са другим НПМ
- 5.10. Дистрибуција годишњег извештаја НПМ
- 5.11. Разматрање годишњег извештаја НПМ за 2016. годину

6. Стање и активности НПМ по областима у 2017. години

- 6.1. Полицијско / тужилачко задржавање
- 6.2. Извршење мере притвора
- 6.3. Извршење кривичних санкција
- 6.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама
- 6.5. Задржавање особа у установама социјалне заштите
- 6.6. Поступање према избеглицама / мигрантима

ДОДАТАК I - Препоруке НПМ упућене органима власти Републике Србије

- I-1 Препоруке упућене полицијским управама и станицама
- I-2 Препоруке упућене заводима и окружним затворима
- I-3 Препоруке упућене социјалним установама домског типа
- I-4 Препоруке упућене психијатријским установама
- I-5 Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицама/ мигрантима

ДОДАТАК II

- II-1 Конвенција против тортуре
- II-2 Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре

1. Увод

1.1. Општа оцена поштовања забране тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Р. Србији

Након вишегодишњег остваривања мандата Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) Заштитник грађана констатује да је током извештајног периода у Републици Србији настављен тренд унапређења заштите права лица лишених слободе, примене полицијских овлашћења, као и спречавања тортуре и других облика злостављања.

На основу спроведених бројних посета местима у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, НПМ закључује да у Републици Србији не постоји тортура као организована појава подстицана од стране државних органа.

Охрабрује чињеница да је у последњих неколико година преовладала свест државних службеника који поступају према лицима лишеним слободе, као и њихових руководилаца, да је тортура недозвољено поступање. У том смислу бројна су сведочења насумично интервјуисаних лица лишених слободе, нарочито у затворима, да нису били жртве тортуре.

Међутим, то не значи да тортуре или других облика злостављања у Републици Србији нема. Појединачни случајеви тортуре или злостављања су увек могући, очекивано је да их има, и биће их. Наиме, тортура, као и свако друго злостављање, ситуационог је карактера, те су у том смислу лица лишена слободе континуирано изложена високом ризику.

Осим тога, материјални услови и поједина поступања надлежних органа према лицима лишеним слободе која су резултат недостатака у систему и представљају досадашњу лошу праксу која није у складу са важећим стандардима¹, имајући у виду њихов интензитет и трајање, могу прерасти, а у појединим случајевима и прерастају, у понижавајуће или нечовечно поступање, па и тортуру.

НПМ указује да су установе у којима се налазе лица лишена слободе, а према којима је водио контролне поступке, оствариле веома добру сарадњу са Заштитником грађана, чиме је омогућено несметано остваривање његовог мандата.

У циљу даљег унапређења, неопходно је одредбе Кривичног законика ускладити са дефиницијом тортуре из чл. 1. Конвенције УН против тортуре. Такође, потребно је знатно унапредити поступање унутрашњих контролних механизма у органима, а пре свега ефикасност тужилаштва и судова у борби против тортуре.

¹ Нпр. неодговарајући смештајни услови; непостојање или неспровођење прописаних процедура; недостаци одговарајућег психо-социјалног третмана; неадекватна здравствена заштита; нефункционалност интерних контролних механизма; као и кадровски недостаци.

Поступање полиције према лицима лишеним слободе

Током извештајног периода НПМ је наставио са остваривањем свог мандата спровођењем контролних поступака рада полиције. Охрабрује да, у складу са досадашњом праксом, полиција спроводи велику већину препорука НПМ.

У наредном периоду је неопходно наставити са унапређењем постојећег нормативног оквира који се односи на рад полиције у складу са мишљењима, иницијативама и препорукама НПМ. Такође, пропуштено је да се у складу са иницијативом Заштитника грађана², пропише обавезност звучног и визуелног снимања употребе средстава принуде³, примене овлашћења којима се грађани лишвају слободе, нарочито довођења, полицијског хапшења, као и саслушања осумњиченог од стране полицијских службеника. Пропуштено је и да се одредбе којима се прописује примена полицијског овлашћења довођења према лицима са менталним сметњама ускладе са одредбама Закона о заштити лица са менталним сметњама.

У протеклом периоду донет је велики број подзаконских прописа релевантних за рад полиције⁴. НПМ скреће пажњу да је потребно да се у најскоријем року донесу и остали прописи неопходни за спровођење Закона о полицији, имајући у виду да је Законом прописани рок за доношење подзаконских аката истекао.

НПМ је упутио бројне препоруке у којима је указано и на потребу допуне Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима, нарочито у погледу присуства немедицинског особља лекарским прегледима и интервенцијама задржаних лица, као и везивања лица приликом транспорта.

Депешом директора полиције је наложено да се, у случају задржавања грађана на основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима, када су просторије попуњене грађани задржавају у другим радним службеним просторијама, уз стални надзор од стране полицијског службеника. Очигледно је да је овакво решење изнуђено, али оно је неприхватљиво, те не би требало да постане трајно⁵.

Сектор унутрашње контроле је унапредио свој рад тако што је током извештајног периода Заштитнику грађана достављао месечне извештаје о случајевима у којима је утврдио да је прекорачењем полицијских овлашћења дошло до повреде права, као и податке о кривичним и прекршајним пријавама које је поднео, утврђеним пропустима у раду и предложеним мерама⁶.

² <http://www.ombudsman.rs/attachments/article/4831/Inicijativa%20za%20dopunu%20zakona%20-%20snimanje%20ovlašćenja.doc>.

³ У нацрту је предвиђена само могућност, а не обавезност

⁴ Пре свега, Уредба о каријерном развоју полицијских службеника, Уредба о начелима за унутрашње уређење МУП, Уредба о начину спровођења дисциплинског поступка, Кодекс полицијске етике, Правилник о начину поступања у току притужбеног поступка, Правилник о поступању у пружању психолошке помоћи запосленима, Правилник о начину спровођења и мерама специфичне здравствене заштите.

⁵ Радне просторије нису опремљене и не испуњавају услове за боравак задржаних лица, боравак лица у овим просторијама оптерећује рад полицијских службеника и негативно утиче на обављање полицијских послова, а бораваком у радним просторијама грађана код којих је утврђена тешка, веома тешка или потпуна алкохолисаност и/или су под дејством психоактивних супстанци ствара се повећан ризик од инцидента.

⁶ На који начин је испуњавао законску обавезу прописану чланом 227. став 4. Закона о полицији.

Извршење мере притвора и казне затвора

Током извештајног периода НПМ је наставио са посетама заводима за извршење кривичних санкција. Са органима је одржан однос добре сарадње, који омогућује потпуно остваривање мандата НПМ у смислу контроле законитости и правилности поступања према лицима лишеним слободе, унапређења поштовања њихових права, као и спречавања тортуре или било ког другог облика злостављања. Као и у претходном периоду, током 2017. године затворска управа је наставила да поступа по препорукама које јој је упутио НПМ.

Охрабрује чињеница да је у последњих неколико година међу затворским службеницима и њиховим руководиоцима преовладала свест да је тортуре недозвољено поступање. Међутим, иако лица лишена слободе углавном наводе коректан однос припадника Службе за обезбеђење према њима, приметно је да у великом броју изражавају незадовољство односом са лекаром и пруженом здравственом заштитом, као и радом васпитача у погледу неостваривања неопходних активности.

Притужбе притворених лица су се, као и у ранијим извештајним периодима, односиле, пре свега, на дужину трајања притвора, повреду права на суђење у разумном року и повреду права на правично суђење⁷.

Притворенице, због њиховог релативно малог броја, у појединим случајевима меру притвора издржавају у усамљењу, тако да оно што је за осуђенике дисциплинска мера, за притворенице представља редовни начин спровођења мере притвора.

НПМ је уочио недостатке у поступању лекара у заводу приликом обављања лекарског прегледа након примене мере принуде, као и у предузимању законом прописаних радњи када лекар констатује постојање повреда на телу, односно постојање индиција да је према осуђеном поступано насилно. Такође, уочена је појава да се лекарски прегледи осуђених лица и даље обављају у присуству немедицинског особља, на који начин са повређује право на приватност, на здравствену заштиту и заштиту од злостављања.

Осуђенице и малолетници су су смештени у посебним заводима, јединим установама те намене у Републици Србији, тако да се на њих не примењује правило да, попут осталих осуђених, казну издржавају што ближе месту њиховог пребивалишта.

У вези са положајем осуђених лица на извршењу казне затвора, који су након изрицања казне, оболели од тешких менталних поремећаја, НПМ сматра да ова група лица представља нарочито осетљиву категорију осуђених, према којима се не може спроводити редован програм поступања, ни остваривати сврха извршења казне затвора⁸.

Позитиван помак у погледу пружања здравствене заштите је учесталији надзор над радом здравствених служби завода од стране Министарства здравља⁹.

НПМ очекује да ће у свим заводима за извршење кривичних санкција осуђеним лица бити омогућено да казну издржавају заједно са осталим осуђенима, на тај начин што ће бити формиран заједнички простори за дневни боравак осуђених.

⁷ Имајући у виду да Заштитник грађана није овлашћен да контролише законитост и правилност рада судова, подносиоци притужби су упућивани да се у том погледу обратe надлежним органима.

⁸ <http://www.ombudsman.rs/attachments/article/5287/Misljenje%2011s.doc>.

⁹ Здравствена инспекција је обавила инспекцијски надзор у више завода и донела решења о испуњености услова за обављање одређених послова здравствене заштите у заводским амбулантама.

Поступање према особама са менталним сметњама лишеним слободe у психијатријским установама и установама социјалне заштите домског типа

Након вишегодишњег рада, НПМ констатује да су међу лицима лишеним слободe најугроженији они који су лишени слободe у психијатријским установама и установама социјалне заштите домског типа. Наведено је, између осталог, последица недостатака у правном оквиру који регулише ову област.

Постојећи Закон о заштити лица са менталним сметњама значајан је што је, након дугог низа година припрема, њиме коначно регулисана ову област, чиме је начињен велики корак напред у погледу заштите права лица са менталним сметњама, између осталих и оних који су хоспитализовани у психијатријским болницама. Иако је Закон у великој мери усклађен са важећим међународним стандардима, неопходно је његово значајно унапређење¹⁰. То се нарочито односи на стварање услова за што краће задржавање пацијената са менталним сметњама у психијатријским установама, пре свега у великим психијатријским болницама. У том циљу, неопходно је извршити измене и допуне Закона ради стварања ефикасног и одрживог система „деинституционализације“, која осим здравственог, између осталог, у великој мери подразумева и социјални аспект. Потребно је створити одговарајуће услове за збрињавање, односно свакодобну и сваковрсну подршку особама са менталним сметњама (укључујући и њихове породице) за живот ван психијатријских установа, у окружењу које је у што мањој мери одређено њиховим менталним сметњама. НПМ понавља упозорење да вишегодишње, у бројним случајевима и доживотно смештање пацијената у психијатријске установе, удаљеност тих установа од насељених места, битно отежано одржавање контакта пацијента са породицом и другим блиским лицем, ограниченост расположивих садржаја и немогућност успостављања индивидуализованих третмана у условима колективног смештаја, уз недостатак услова за одржавање потребне приватности пацијената, таквим установама дају азиларни карактер, што само по себи, у појединачним случајевима, може попримити карактер нечовечног или понижавајућег поступања.

Иако је НПМ у својим претходним годишњим извештајима указивао да је неопходно законом уредити принудно смештање и чување корисника у установама социјалне заштите домског типа, то до данас није учињено. НПМ не спори да је у најбољем интересу појединих корисника (нпр. дементних, са интелектуалним сметњама и сл.) да им се у зависности од конкретних околности ограничи слобода кретања. Не сумњајући у најбоље намере оних који брину о корисницима, НПМ упозорава да се права грађана могу ограничавати само законом. Нарочито, НПМ скреће пажњу да околност да је некоме одузета пословна способност не значи да је таквом лицу, по аутоматизму, одузета и слобода, односно да се такво лице може, без посебне, на закону засноване одлуке надлежног органа, ограничити у слободи кретања. Осим наведеног, неопходно је законом прописати услове и поступак физичког спутавања (везивања) корисника. Као аргумент о оправданости описаних залагања најбоље говори чињеница да је напред наведено законом прописано за случај поступања према пацијентима у психијатријским болницама. Даље, НПМ указује да је постојећи Закон о социјалној заштити неопходно унапредити у погледу уређивања система „деинституционализације“. Разлози за наведени став су идентични са оним напред изнетим када је у питању деинституционализација у сектору здравства, и са чијим концептом мора бити у потпуности усклађена, с тим да би оптимално решење било да се установи јединствен систем.

¹⁰ Види више: Милош Јанковић „Слободe и права лица са менталним сметњама – недостаци Закона о заштити лица са менталним сметњама“, часопис Crimen (VI) 1/2015, стр. 61-80, http://www.ius.bg.ac.rs/crimenjournal/articles/crimen_001-2015/Crimen%202015-01-4.pdf

Поступање према избеглицима и мигрантима

Током извештајног периода НППМ је наставио са посетама установама у којима су били смештени тражоци азила и мигранти, као и неформалним местима окупљања миграната. Са Комесаријатом за избеглице и миграције настављен је однос добре сарадње, поступљено је по већини препорука које је НППМ упутио ради унапређења поступања.

Током 2017. године у великој мери је смањен прилив миграната/избеглица у Србију¹¹, али је значајно продужен период њиховог задржавања. Наиме, рестриктивним мерама суседних земаља у великој мери је онемогућен њихов даљи пролаз ка жељеним дестинацијама у земљама Европске уније¹².

НППМ наглашава да и током извештајног периода мигранти током њиховог боравка у Србији се не лишавају слободе, већ им се смештај омогућује у наменским установама које су отвореног типа.

¹¹ Према подацима МУП¹¹ током 2017. године издато је 6.199 потврда о израженим намерама за тражење азила, од тога 2.628 потврда за малолетнике (без пратње њих 156) и 628 потврда за пунолетна женска лица.

¹² Током године је број миграната које дневно примају мађарске власти смањен на 10, и то само радним данима. Ипак, скоро душло више њих буде враћено у Србију, било након одбијања њихових захтева за уточиште било након што су ухваћени приликом нелегалног уласка у Мађарску.

1.2. Најзначајнији подаци о активностима Заштитника грађана у обављању послова НПМ у 2017. години¹³

НПМ је током 2017. године обавио 61 посету установама у којима су смештена лица лишена слободе, а надлежним органима и посећеним институцијама упућено је укупно 309 препорука.

Посећено је укупно 49 установа и места, и то: 8 полицијских станица и испостава, 12 завода за извршење кривичних санкција, 2 психијатријске болнице, 3 установе социјалне заштите домског типа и 24 центара за збрињавање миграната, органа који поступају према њима и других места у којима они бораве. На основу обављених посета, посећеним установама достављани су извештаји о посетама, са препорукама за отклањање утврђених недостатака у раду, који могу довести или доводе до злостављања.

Током 2017. године НПМ Србије је био председавајући Мрежом НПМ земаља југоисточне Европе, па је у Београду организовао два састанка Мреже. Први у мају на тему „Поступање према особама са менталним сметњама у детенцији“, а други у децембру на тему „Методологија посета установама детенције“.

Делегација Европског комитета за спречавање тортуре је током ad-hoc посете Србији обавила састанак са представницима НПМ ради прикупљања прелиминарних информација о поступању према лицима лишеним слободе у притворским јединицама у Србији.

Представници НПМ учествовали су на састанку са представницима европских НПМ у Стразбуру, са циљем размене искустава и добрих пракси у раду НПМ, који је организовао Савет Европе.

Током 2017. године представници НПМ узели су учешће на бројним конференцијама, округлим столовима, семинарима, тренинзима и обукама, како у земљи, тако и у иностранству.

¹³ Види више под 5. овог извештаја.

2. Забрана тортуре

2.1. Национални прописи

Устав Републике Србије¹⁴ јемчи људско достојанство, неприкосновеност људског живота, неповредивост физичког и психичког интегритета, а злостављање изричито забрањује.¹⁵

Устав Републике Србије, члан 25. став 2.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.¹⁶

Забрана мучења је предвиђена и другим прописима, између осталог, Закоником о кривичном поступку,¹⁷ Законом о полицији¹⁸ и Законом о извршењу кривичних санкција.¹⁹ Кривичним закоником²⁰ мучење и злостављање је одређено као посебно кривично дело.²¹

Кривични законик Републике Србије, члан 137.

(1) Ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вређа људско достојанство, казниће се затвором до једне године.

(2) Ко применом силе, претње, или на други недозвољени начин другоме нанесе велики бол или тешке патње с циљем да од њега или од трећег лица добије признање, исказ или друго обавештење или да се он или неко треће лице застраши или незаконито казни, или то учини из друге побуде засноване на било каквом облику дискриминације, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако дело из ст. 1. и 2. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из става 1. затвором од три месеца до три године, а за дело из става 2. затвором од једне до осам година.

2.2. Међународни инструменти

Србија је држава чланица свих најважнијих конвенција које се односе на забрану, односно спречавање тортуре. Међународни пакт о грађанским и политичким правима,²² који је у члану 7. преузео одредбу о забрани мучења из члана 5. Опште декларације о правима човека,²³ ратификован је 1971. године.²⁴

¹⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006.

¹⁵ Устав РС, чланови 23, 24. и 25.

¹⁶ Преузето из члана 5. Опште декларације о правима човека, члана 7. Међународног пакта о грађанским и политичким правима и члана 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

¹⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

¹⁸ „Сл. гласник РС“, бр. 6/2016.

¹⁹ „Сл. гласник РС“, бр. 55/2014.

²⁰ „Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005-испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016.

²¹ Конвенција против тортуре, члан 4.: (1) Свака држава чланица настоји да се према њеном кривичном праву сва акта тортуре сматрају кривичним делима. Исти је случај и са покушајем вршења тортуре или неког другог акта који изврши неко лице, а који представља саучесништво или учествовање у акту тортуре. (2) Свака држава чланица одређује за ова кривична дела одговарајуће казне којима је узета у обзир њихова тежина.

²² Потписан 19. децембра 1966. године у Њујорку.

²³ Усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација 10. децембра 1948. године у Паризу.

²⁴ „Сл. лист СФРЈ“, бр. 7/1971.

Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака²⁵ (Конвенција против тортуре) ратификована је 1991. године.²⁶ Она је један од најзначајнијих међународних инструмената у области забране тортуре.

Конвенција против тортуре, члан 1. став 1.

Тортура означава сваки акт којим се једном лицу намерно наносе бол или тешке физичке или менталне патње у циљу добијања од њега или неког трећег лица обавештења или признања или његовог кажњавања за дело које је то или неко треће лице извршило или за чије извршење је осумњичено, застрашивања тог лица или вршења притиска на њега или застрашивања или вршења притиска на неко треће лице, или из било којег другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације ако тај бол или те патње наноси службено лице или било које друго лице које делује у службеном својству или на његов подстицај или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Тај израз се не односи на бол или патње које су резултат искључиво законитих санкција, неодвојивих од тих санкција или које те санкције проузрокују.

Осим што даје најпотпунију дефиницију тортуре, Конвенција против тортуре садржи низ одредби значајних за искорењивање тортуре.

Конвенција против тортуре, члан 2. став 1.

Свака држава чланица предузима законске, административне, судске или друге ефикасне мере како би спречила извршење аката тортуре на територији под њеном јурисдикцијом.

Конвенција против тортуре садржи и одредбе којима се забрањује протеривање и изручивање лица држави у којој би био изложен тортури.

Конвенција против тортуре, члан 3. став 1. и 2.

Ниједна држава чланица неће протерати, истерати нити изручити једно лице другој држави ако постоје озбиљни разлози да се посумња да може бити подвргнуто тортури.

Да би утврдили постојање таквих разлога, надлежни органи водиће рачуна о свим релевантним околностима, укључујући, евентуално, постојање низа систематских, озбиљних, очигледних или масовних повреда права човека у тој држави.

Конвенција против тортуре обавезује државе чланице да се старају да упознавање и информисање о забрани тортуре буде саставни део образовања службених лица, медицинског особља, носилаца јавних функција, као и свих осталих лица која на било који начин долазе у контакт са лицима лишеним слободе.²⁷

Конвенција против тортуре, члан 12.

Свака држава чланица се стара да надлежни органи неодложно изврше непристрасну истрагу сваки пут кад постоје оправдани разлози да се посумња да је акт тортуре извршен на некој територији под њеном јурисдикцијом.

У том смислу свака држава чланица је дужна да сваком ко сматра да је био подвргнут тортури омогући право да се жали надлежном органу који је обавезан да неодложно и непристрасно испита случај, уз обезбеђење заштите лицу које се жалило и сведока од

²⁵ Усвојена 10. децембра 1984. године у Њујорку.

²⁶ „Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 9/1991.

²⁷ Конвенција против тортуре, члан 10. став 1.

сваког лошег поступања или било каквог застрашивања због поднете жалбе или дате изјаве.²⁸

Конвенција против тортуре, члан 14. став 1.

Свака држава чланица гарантује жртви акта тортуре право добијања накнаде и праведног и одговарајућег обештећења, укључујући средства потребна за његову што потпунију рехабилитацију.

Свака држава чланица се стара да изјава за коју се докаже да је добијена тортуром не може да буде наведена као доказни елемент у неком поступку, осим против лица оптуженог за тортуру да би се утврдило да је изјава дата.²⁹

Конвенцијом против тортуре је установљен Комитет против тортуре.³⁰ Државе чланице су дужне да Комитету подносе извештаје о мерама које предузимају да би испуниле своје Конвенцијом преузете обавезе. Комитет разматра сваки извештај, када оцени за потребно, даје коментаре о извештају и доставља их свакој заинтересованој држави чланици, на шта држава чланица може да одговори.³¹ Република Србија је достављала Извештаје Комитету, на шта је Комитет доставио коментаре.³²

Република Србија је држава чланица Савета Европе. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода³³ и Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања³⁴ (Европска конвенција о спречавању мучења) су ратификоване 2003. године.³⁵

Европском конвенцијом о спречавању мучења установљен је Европски комитет за спречавање мучења.³⁶ Држава је обавезна да дозволи посете Комитету свим местима у којима се налазе лица лишена слободе.³⁷ Држава је дужна да Комитету омогући приступ на њену територију и путовање по земљи без ограничења, потпуне информације о свим местима у којима се налазе особе лишене слободе, као и неограничен приступ свим местима у којима се налазе особе лишене слободе, укључујући и право на слободно кретање унутар тих места и право да слободно разговара без присуства сведока са особама лишеним слободе и са било којом особом за коју верује да поседује релевантне информације.³⁸ После сваке посете Комитет саставља извештај о чињеничном стању утврђеном приликом посета.³⁹ Комитет је, до краја 2017. године, пет пута посетио Србију, и то 2004, 2007, 2011, 2015. и 2017. године.⁴⁰

²⁸ Конвенција против тортуре, члан 13.

²⁹ Конвенција против тортуре, члан 15.

³⁰ Конвенција против тортуре, члан 17.

³¹ Конвенција против тортуре, члан 19. став 1.

³² Закључна разматрања Комитета против тортуре о Другом периодичном Извештају Републике Србије су усвојена на 1322. и 1323. заседању, одржаним 12. маја 2015. год.

³³ Сачињена 4. новембра 1950. године у Риму.

³⁴ Потписана 26. новембра 1987. године у Стразбуру.

³⁵ „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. и „Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/2010 и 10/2015; „Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003.

³⁶ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 1.

³⁷ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 2. и члан 7. став 1.

³⁸ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 8.

³⁹ Европска конвенција о спречавању мучења, члан 10. став 1.

⁴⁰ Извештаје о посетама Р. Србији и одговоре Владе Р. Србије види на интернет страници Европског комитета за спречавање мучења www.coe.int/en/web/cpt/serbia.

3. Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака⁴¹ (Опциони протокол) државе чланице су потврдиле да је злостављање забрањено и да представља озбиљно кршење људских права.⁴²

Опционим протоколом државе чланице су се споразумеле да успоставе систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.⁴³

Интенција Опционог протокола да се омогуће посете, односно стално присуство механизма за превенцију тортуре у установама у којима се налазе лица лишена слободе последица је схватања да је највећи проблем затворених институција управо то што су затворене, што су дешавања у њима склоњена од очију јавности.

Државе чланице Опционог протокола обавезне су да дозволе посете од стране механизма установљених Опционим протоколом сваком месту под њиховом надлежношћу и управом где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе било по основу наредбе издате од стране државног органа или на његов подстицај, или уз њихову сагласност или пристанак (места задржавања).⁴⁴

3.1. Поткомитет за превенцију тортуре⁴⁵

Опционим протоколом успостављен је Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (Поткомитет за превенцију тортуре).⁴⁶

Поткомитет за превенцију тортуре је овлашћен да обилази сва места задржавања и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.⁴⁷

Државе чланице Опционог протокола обавезне су:

- да приме Поткомитет за превенцију тортуре на своју територију;
- да му омогуће неограничен приступ свим местима задржавања, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- да му омогуће да насамо, по слободном избору, разговара са лицима лишеним слободе без сведока, било лично или уз помоћ преводиоца уколико се сматра потребним, као и са било којим другим лицем за које Поткомитет за превенцију тортуре верује да може да пружи релевантне информације;
- да му омогуће неограничен приступ свим информацијама у вези с бројем лица лишених слободе на местима задржавања, бројем таквих места и њиховом локацијом, неограничен приступ свим информацијама које се односе на поступање с тим лицима и условима притвора, као да му пружи релевантне информације које Поткомитет за превенцију тортуре може тражити ради процене потреба и мера које би требало

⁴¹ Усвојен 18. децембра 2002. године у Њујорку, на 57. седници Генералне скупштине Уједињених нација Резолуцијом А/РЕС/57/199, ступио на снагу 22. јуна 2006. године.

⁴² Опциони протокол, преамбула.

⁴³ Опциони протокол, члан 1.

⁴⁴ Опциони протокол, члан 4. став 1.

⁴⁵ www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/OPCATIndex.aspx.

⁴⁶ Опциони протокол, члан 2. став 1.

⁴⁷ Опциони протокол, члан 11. тачка (а).

- усвојити ради јачања заштите лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;
- да разматрају препоруке Поткомитета за превенцију тортуре и да ступе у дијалог са њим о могућим имплементационим мерама.⁴⁸

Поткомитет за превенцију тортуре до сада није посетио Србију.

3.2. Национални механизми за превенцију тортуре (НПМ)

Опционим протоколом одређено је да свака држава чланица има обавезу да има, успостави или одреди једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.⁴⁹

НПМ има право:

- на приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији;
- на приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору.⁵⁰

НПМ је овлашћен да редовно проверава третман лица лишених слободе у установама задржавања, да даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортура, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, као и да подноси предлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима.⁵¹

Држава је дужна да гарантује функционалну независност НПМ као и независност његовог особља.⁵²

Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин.⁵³

Држава је обавезна да стави на располагање потребна средства за функционисање НПМ.⁵⁴

Однос између НПМ и државних органа базиран је на принципу поверења и сарадње.

Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.⁵⁵

⁴⁸ Опциони протокол, члан 12. и 14.

⁴⁹ Опциони протокол, члан 3.

⁵⁰ Опциони протокол, члан 20.

⁵¹ Опциони протокол, члан 19.

⁵² Опциони протокол, члан 18. тачка 1.

⁵³ Опциони протокол, члан 21. тачка 1.

⁵⁴ Опциони протокол, члан 18. тачка 3.

⁵⁵ Опциони протокол, члан 22.

Надлежни државни органи дужни су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.

3.3. Успостављање НПМ у Србији

Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, а ратификовала га 1. децембра 2005. године.⁵⁶

Србија је постала држава чланица Опционог протокола 26. септембра 2006. године.⁵⁷

Србија је четири године каснила са извршењем своје обавезе да има, одреди или уведе, независни национални механизам за превенцију тортуре на националном нивоу, најкасније годину дана након ступања на снагу Опционог протокола или након његове ратификације или приступања државе.⁵⁸

НПМ је у Србији установљен Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године.⁵⁹

У складу са сагласношћу постигнутом током јавне расправе, у Србији није формиран нови орган НПМ, већ је изабран аутентичан, комплексан модел НПМ, који подразумева да послове НПМ обавља постојећи независни државни орган, у сарадњи са органима децентрализованих јединица и цивилним сектором.

Послове НПМ обавља Заштитник грађана у сарадњи са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода.⁶⁰

Приликом одабира комплексног модела НПМ у Србији узети су у обзир принципи који се односе на статус и функционисање националних институција за унапређење и заштиту људских права.⁶¹

Заштитник грађана је Уставом Републике Србије одређен као независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе и других носилаца јавних овлашћења.⁶² Законом о Заштитнику грађана⁶³ прописано је да је Заштитник грађана независан државни орган, самосталан у обављању послова, који штити и стара се о унапређењу права грађана.⁶⁴ У два наврата, у 2010. и 2015. години, Заштитник грађана је препознат као орган који своје поступање базира на Париским принципима.⁶⁵

Заштитник грађана је независан и самосталан државни орган, омбудсман универзалне надлежности, акредитован као Национална институција за људска права са „А“ статусом при Међународном координационом комитету (ИСС).

⁵⁶ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005, измене 2/2006.

⁵⁷ Достављањем ратификационог акта Генералном секретару УН.

⁵⁸ Опциони протокол, члан 17.

⁵⁹ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 7/2011).

⁶⁰ Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, члан 1.

⁶¹ Опциони протокол, члан 18. тачка 4.

⁶² Устав Републике Србије, члан 138, став 1.

⁶³ „Сл. гласник РС“, бр. 79/2005 и 54/2007.

⁶⁴ Закон о Заштитнику грађана, члан 1. став 1. и 2. и члан 2. став 1.

⁶⁵ www.ohchr.org/Documents/Countries/NHRI/Chart_Status_NIs.pdf.

Заштитник грађана је Законом о Заштитнику грађана овлашћен да обавља посете установама у којима су смештена лица лишена слободе, да насамом разговора са њима и свим запосленима у установи, а такође има и приступ свим подацима који су од значаја за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности.⁶⁶

Надлежност Заштитника грађана у области заштите права лица лишених слободе прописана Законом о Заштитнику грађана подударна је са мандатом НПМ предвиђеним Опционим протоколом.

У образложењу предлога закона којим је установљен НПМ предвиђено је обезбеђење материјалних услова потребних за остваривање мандата НПМ, и то: запошљавање потребног броја извршилаца у Стручној служби Заштитника грађана и обезбеђење потребних финансијских средстава, као наменска линија у оквиру буџета Заштитника грађана.⁶⁷

⁶⁶ Закон о Заштитнику грађана, члан 21. став 1. и 2. и члан 22.

⁶⁷ Предлог Закона о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, образложење.

4. Методологија, ресурси и организација НПМ у 2017. год.

4.1. Методологија НПМ

НПМ Србије у свом раду има искључиво превентивни приступ. НПМ не врши контролу законитости и правилности рада надлежних органа у појединачним случајевима, већ о томе благовремено обавештава организациону јединицу Заштитника грађана која поступа по притужбама лица лишених слободе.

НПМ Србије посете установама у којима су смештена лица лишена слободе обавља по унапред утврђеној методологији.

Методологија рада НПМ Србије првенствено је заснована на одредбама Опционог протокола које одређују мандат НПМ у обављању сталних посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

Методологија НПМ препознаје следеће врсте посета: редовне, посете ради праћења поступања по препорукама (*follow-up*), тематске и ванредне (*ad hoc*). Посете могу бити најављене и ненајављене.

У методологији НПМ Србије посебна пажња се придаје припреми и спровођењу ненајављених посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

Након почетног периода, у ком је циљ утврђен методологијом био да се обаве редовне посете свим установама, планирано је да се у наредном периоду повећа број накнадних (*follow-up*) посета. Тиме се омогућује праћење стања утврђеног током редовних посета, нарочито поступање надлежних органа по упућеним препорукама НПМ.

У методологији НПМ Србије посебан значај се поклања накнадним (*follow-up*) посетама установама у којима се налазе лица лишена слободе.

У склопу припреме посете установи, разматрају се постојеће информације о установи. Врши се подела задужења, тако што се тим за посету по правилу дели у четири тематске групе – прва опажа смештајне услове (група за опажање услова смештаја), друга разматра остваривање правне заштите у установи (правна група), трећа се бави питањима третманског рада са лицима лишеним слободе (третманска група), док четврта испитује остваривање здравствене заштите лица смештених у установи (здравствена група). У циљу повећања ефикасности у прикупљању релевантних информација током посете, свим члановима тима се унапред доставља радни материјал (упитници, структура и модели делова извештаја), који им служи као водич.

Тимови НПМ за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе су мултидисциплинарни, по правилу састављени од искусних правника, психијатра, лекара форензичара и психолога.

Редовне посете се по правилу обављају по унапред одређеним фазама. Прва фаза је разговор са руководством установе, други део је заједнички обилазак установе. У трећој фази, представници тематских група тима НПМ (правна, третманска и здравствена група), обављају разговоре са руководиоцима референтних служби и разматрају документацију. У четвртој фази се обављају разговори са лицима лишеним слободе, а у петој фази се након кратког састанка свих тематских група обавља завршни разговор са руководством установе на ком се износе прелиминарни утисци о посети и уоченом

стању. Поступање по утврђеним фазама није обавезно, оно зависи од врсте посете и других околности. Уобичајена је пракса да се у другим врстама посета поједине фазе изостављају.

Ради ефикаснијег и систематичнијег рада сачињени су ушитници које чланови тима користе, односно попуњавају током посете, као и збирке извода из релевантних прописа и стандарда у одређеним областима рада.

У складу са методологијом рада, извештаји се по правилу сачињавају по унапред утврђеној структури. Међутим, у зависности од врсте посете и података који се прикупљају током конкретне посете, на предлог чланова тима унапред задата структура извештаја се може изменити и прилагодити карактеру посете.

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ утврђује пропусте и упућује препоруке за отклањање уочених недостатака који могу довести или доводе до тортуре или злостављања. Када се утврди недостатак, односно неправилност у раду уз упућену препоруку наводе се и релевантни прописи и стандарди са којима би требало ускладити постојеће стање, односно поступање.

Извештаји се достављају посећеној установи и надлежном министарству, којима се по правилу оставља рок у ком је потребно да се изјасне о поступању по упућеним препорукама, са позивом за успостављање дијалога у циљу разматрања спровођења препорука.

Методологијом НПМ предвиђено је да се са посећеном установом и надлежним министарством успостави дијалог ради спровођења препорука.

Циљ дијалога са посећеном установом и надлежним министарствима је сагледавање стања у посећеној установи и систему као целини, пре свега ради изналажења најбољег начина за спровођење препорука које је НПМ упутио након обављених посета.

У циљу одржавања равнотеже између поверљивости и транспарентности у раду, НПМ извештај о посети установи, у коме су анонимизовани сви лични подаци, објављује се након изјашњења надлежних органа по упућеним препорукама из извештаја. Извештаји и одговори органа се објављују на интернет страници Заштитника грађана и подстраници НПМ.

Методологијом НПМ предвиђено је да се посебна пажња посвети заштити лица лишених слободе, запослених у установама детенције, као и свим осталим лицима која су имала контакт са НПМ, пружила му информације о поступању према лицима лишеним слободе или указала на појаву злостављања.

У методологији НПМ Србије посебан значај је посвећен предупредбењу појаве одмазде на тај начин што штити извор информација, односно податке о лицима која су пружила информације. Уколико је њихов идентитет препознат, НПМ своју превентивну активност остварује путем накнадних посета тим лицима и праћењем њиховог положаја, односно опхођења запослених у установама детенције према њима. Осим тога, одговорним лицима се предочава да предузимање одмазде према лицима која су сарађивала са НПМ представља најтежи начин злостављања.

Методологијом НПМ предвиђене су интензивне активности у циљу борбе против некажњивости за тортуру, или било који други облик злостављања. Надлежним органима се указује на појаве, односно поступања која представљају тортуру, односно

злостављање, уз очекивање да ће у тим случајевима предузети расположиве мере и активности из своје надлежности у циљу утврђивања одговорности запослених.

НПМ Србије поклања пажњу активностима надлежних органа у циљу остваривања борбе против некажњивости за тортуру, и утврђивање како индивидуалне, тако и објективне одговорности.

4.2. Материјални услови и финансијска независност НПМ

Ради успешног остваривања послова НПМ у складу са мандатом утврђеним Законом о ратификацији Опционог протокола, неопходно је обезбедити потребна материјална средства за рад, уз остварење његове финансијске независности.

За потребе обављања послова НПМ у оквиру усвојеног буџета Заштитника грађана за 2017. годину обезбеђена су финансијска средства у висини од 11.940.313,00 динара (око 97.000,00 €).

За потребе запослених на пословима НПМ током 2017. године коришћене су две канцеларије у згради Заштитника грађана, као и наменско комби возило за превоз чланова тима за посете установама. Запослени на пословима НПМ имали су на располагању сву потребну канцеларијску и другу неопходну опрему и материјал (рачунари, штампачи, лаптопови, фотоапарати, мерачи даљине и влажности и сл.).

4.3. Посебна НПМ јединица и њена функционална независност

Крајем 2015. године Народна скупштина Републике Србије донела је Одлуку о давању сагласности на Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Заштитника грађана бр. 48-709/14 од 22. октобра 2014. године, којим је предвиђено формирање посебне јединице за обављање послова НПМ - Секретаријат НПМ. Сходно одредбама Правилника, Секретаријат НПМ је издвојен из Стручне службе Заштитника грађана и непосредно одговоран за свој рад Заштитнику грађана, односно заменику Заштитника грађана задуженом за послове НПМ.

Предвиђен број запослених није довољан за унапређење рада Националног механизма за превенцију тортуре.

Предвиђени број извршилаца у Секретаријату НПМ (један виши саветник, један самостални саветник и два саветника) није довољан, с обзиром на мандат и потребе ефикасног обављања свих задатака. Стога је потребно оформити посебан сектор у оквиру институције Заштитника грађана, на чијем челу би био Секретар НПМ, који би био у нивоу Генералног секретара Стручне службе Заштитника грађана. Секретару НПМ би помагала два помоћника (један за мониторинг и један за сарадњу, извештавање и унапређење прописа). Такође, потребно је да помоћник и запослени задужени за мониторинг, имајући у виду карактер послова које обављају, имају сва права запослених у инспекцијским органима, полицијских службеника и запослених у Управи за извршење кривичних санкција који су у непосредном контакту са лицима лишеним слободe. За потребе остваривања мандата НПМ неопходно је формирати посебну буџетску линију у оквиру буџета Заштитника грађана. У циљу стварања услова за ефикасан рад НПМ, потребно је без одлагања донети посебан Закон о НПМ или извршити допуну постојећег Закона о Заштитнику грађана, којим ће се уредити организација и начин остваривања мандата НПМ.

4.4. Учешће Покрајинског заштитника грађана и цивилног сектора у активностима НПМ

Заштитник грађана је у складу са закљученим Меморандумом о сарадњи, током 2017. године наставио сарадњу са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом АП Војводине (Покрајински омбудсман) у обављању посета местима задржавања на територији АП Војводине, као и са удружењима са којима Заштитник грађана има потписане појединачне споразуме о сарадњи.⁶⁸

4.5. Учешће спољних стручњака у активностима НПМ

Тимови НПМ за посете установама у којима се налазе лица лишена слободе би требало да имају мултидисциплинарни карактер.

Представници Заштитника грађана, Покрајинског омбудсмана и удружења у тимовима за посету установама у којима се налазе лица лишена слободе су углавном правници, тако да је за ефикасан рад НПМ неопходно ангажовање спољних сарадника других струка.

У раду НПМ ангажовани су стручњаци у области форензичке медицине, психијатрије, психологије, специјалне превенције и интерне медицине.

Током 2017. године у раду НПМ учествовали су: проф. др Ђорђе Алемпијевић, специјалиста за судску медицину, Медицински факултет Универзитета у Београду; проф. др Драган Јечменица, специјалиста за судску медицину, Медицински факултет Универзитета у Београду; доцент др Снежана Павлекић, специјалиста за судску медицину, Медицински факултет Универзитета у Београду, проф. др Владимир Јовић, специјалиста психијатар, Филозофски факултет Универзитета у Приштини/Косовској Митровици, др Радомир Самарцић, специјалиста психијатар и др Мира Петровић, специјалиста психијатар.

Стручни доприноси ангажованих спољних стручњака допринели су унапређењу и подизању квалитета рада НПМ, пре свега сачињених извештаја и бројних упућених препорука за отклањање утврђених недостатака.

4.6. Обука чланова НПМ

Ради повећања капацитета за примену Нелсон Мандела правила (Ревидирана Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима)⁶⁹ представник НПМ похађао је летњу школу на Универзитету у Бристолу „Примена Нелсон Мандела правила на мониторинг места детенције“.

Такође, представник НПМ Србије похађао је обуку у Бечу на тему „Вештине и технике комуникације током НПМ посета установама детенције“, у организацији Међународног института омбудсмана⁷⁰ и Омбудсмана Аустрије.

У будућем раду НПМ потребно је посветити већу пажњу стручној обуци чланова НПМ.

⁶⁸ Пример Споразума о сарадњи у делу Извештаја ДОДАТАК II.

⁶⁹ Усвојена 17. децембра 2015. год. Резолуцијом Генералне скупштине бр. 70/175.

⁷⁰ The International Ombudsman Institute (IOI).

4.7. Остали облици сарадње

У 2017. години настављена је интезивна сарадња са УНХЦР, као и са удружењем Београдски центар за људска права у циљу спровођења активности унапређења и заштите од злостављања избеглица/миграната у Србији.

Представник НПМ узео је учешће на састанку у Паризу у организацији Савета Европе, на ком су учествовали представници земаља које имају успостављене НПМ, као и представници других међународних и невладиних организација које се баве овом облашћу, а тема састанка је била упознавање са радом међународне невладине организације „НПМ обзервери“.⁷¹ У јуну 2017. године Заштитник грађана је примио представнике овог удружења ради процене ефикасности рада НПМ. Поред састанка са представницима Заштитника грађана, они су имали одвојене састанке са спољним сарадницима НПМ – организацијама цивилног друштва, експертима и представницима Покрајинског омбудсмана, као и са представницима министарстава под чијом надлежношћу су установе које НПМ посећује. НПМ су достављена прелиминарна запажања, у којима је, између осталог, похваљена методологија рада, а извештаји о посетама истакнути као примери добре праксе, док је указано на недовољно кадровских ресурса.

⁷¹ Observatory of national preventive mechanisms against torture set up pursuant to the Optional Protocol to the Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (NPM Obs.)

5. Остваривање мандата НПМ током 2017. год.

5.1. Посете установама у којима су смештена лица лишена слободе

НПМ је током 2017. године обавио 61 посету установама у којима се смештају лица лишена слободе.

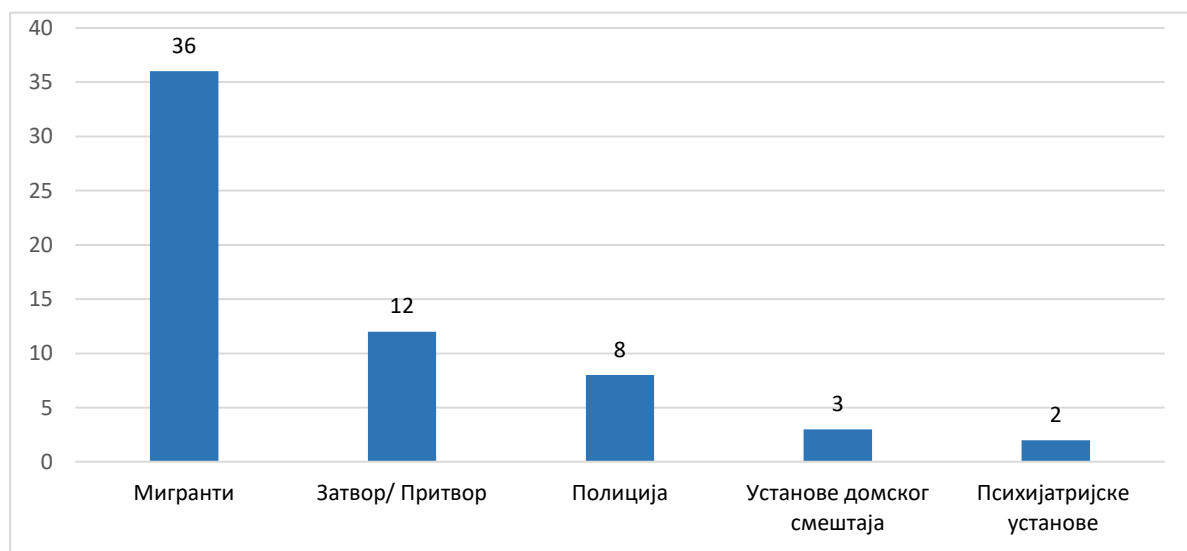
Обављено је 8 посета полицијским станицама. Ради праћења поступања по раније упућеним препорукама НПМ и препорукама из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења Републици Србији 2015. године (*follow-up* посете) посећене су полицијске станице Стари град и Савски венац у оквиру ПУ за град Београд, као и 3 полицијске испоставе у оквиру ПУ Панчево. Такође, обављене су и 3 ноћне посете, ПУ Нови Пазар, ПС Сурдулица и ПУ Ниш, ради праћења поступања према задржаним лицима. У извештајима из ових посета надлежним органима упућено је укупно 41 препорука.

Посећено је 12 завода за извршење кривичних санкција (ОЗ Панчево, ОЗ Нови Пазар, ВПД Крушевац, КПЗ Ћуприја, КПЗ Сремска Митровица, ОЗ Врање, КПЗ Ниш, ОЗ Нови Сад, ОЗ Београд, Специјална затворска болница у Београду, КПЗ Београд и КПЗ Београд - Падинска Скела) и упућено 168 препорука за отклањање утврђених недостатака. Од укупног броја посета заводима, 8 су биле *follow-up* посете - ОЗ Панчево, КПЗ Сремска Митровица, КПЗ Ниш, ОЗ Нови Сад, ОЗ Београд, ВПД Крушевац, КПЗ Београд и КПЗ Београд - Падинска Скела, 3 су биле редовне системске посете - КПЗ Ћуприја, ОЗ Врање и ОЗ Нови Пазар и 1 посета је била тематска - посета Специјалној затворској болници.

НПМ је посетио 3 установе социјалне заштите домског тима (Дом за лица ометена у менталном развоју „Otthon“ Стара Моравица, Установа за децу и младе „Ветерник“ и Завод за смештај одраслих лица „Мале Пчелице“) и упутио 27 препорука. Посете домовима „Otthon“ и „Ветерник“ су биле *follow-up* посете. Обављене су и 2 посете психијатријским болницама и то Специјалној болници за психијатријске болести „Горња Топоница“ и Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, а надлежним органима је упућена 21 препорука.

У сарадњи са Београдским центром за људска права, а уз подршку УНХЦР, обављено је 36 тематских посета, ради праћења поступања надлежних органа према избеглицама и мигрантима који пролазе кроз Републику Србију и у извештајима о посетама су упућене 52 препоруке за уклањање утврђених недостатака.

Графикон 1 - Посете НПМ у 2017. години

Преглед остварења Плана посета за 2017. годину:

ПОСЕТЕ	планирано посета у 2017. год.	обављено посета у 2017. год.
Полицијске станице	7	8
Затвори (укључујући и притворске јединице)	12	12
Психијатријске болнице и одељења	6	2
Установе социјалне заштите домског типа	4	3
Регионални центар граничне полиције МУП	1	1
Центри за смештај тражиоца азила	5	3
Прихватни центри за мигранте	8	23
Прихватилиште МУП за странце	1	2
Управа за странце	0	1
Заводи за смештај малолетних страних лица	2	1
Центри за социјални рад – поступање према мигрантима	0	0
Неформална места окупљања миграната	0	2
Гранични прелази	0	3
УКУПНО	47	61

5.2. Сарадња органа власти са НПМ током посета установама

НПМ је током 2017. године омогућено да у потпуности оствари свој мандат. Омогућене су све посете – било најављене и ненајављене, дневне или ноћне, дозвољен је приступ свим просторијама и инсталацијама, увид у све податке, фотографисање, као и обављање разговора са свим лицима лишеним слободе, запосленима и било којим другим лицима по избору НПМ.

Током посета НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе обављеним 2017. године, надлежни органи и установе поступали су у складу са чл. 20. Опционог протокола.

Наведено поступање надлежних органа представља вишегодишњи континуитет у омогућавању НПМ у несметаном остваривању свог мандата.

5.3. Извештаји о посетама установама

НПМ је током 2017. године сачинио 45 извештаја о посетама установама у којима се смештају лица лишена слободе.

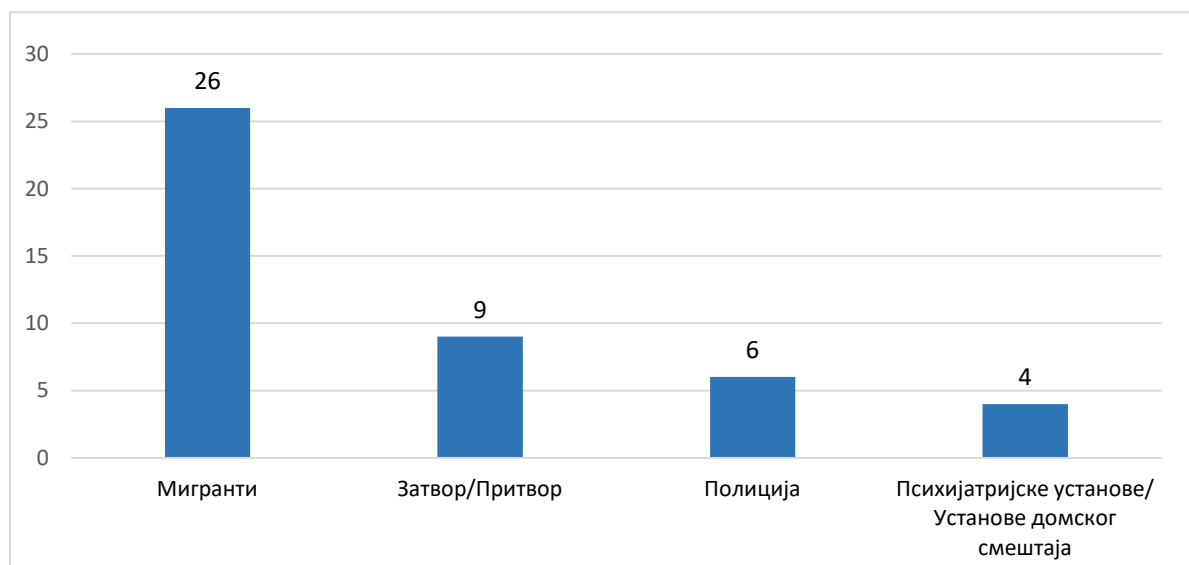
Након сваке посете, сходно утврђеној методологији и пракси, НПМ сачињава извештаје о посетама са препорукама за отклањање утврђених недостатака, као и

важећим прописима и стандардима којима се НПМ руководио приликом утврђивања постојећих недостатака у раду установе.

Разлика у броју посећених установа (61) и сачињених извештаја (45) је последица тога што је у појединим случајевима сачињаван јединствен извештај за више посећених институција, из потребе за системским сагледавањем одређеног проблема.

У сачињавању извештаја о обављеним посетама, односно уоченом стању, учествовали су чланови тима за посету, и то представници Заштитника грађана, Покрајинског омбудсмана и удружења, као и ангажовани стручњаци.

Графикон 2 – Извештаји НПМ у 2017. години

5.4. Препоруке за отклањање утврђених недостатака

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, НПМ надлежним органима упућује препоруке за отклањање недостатака.

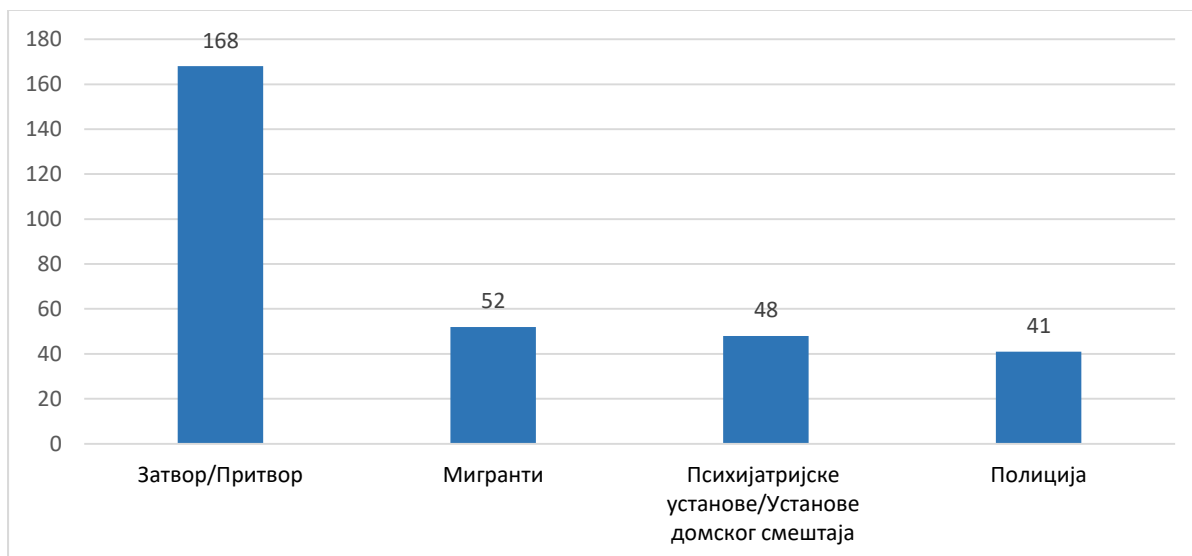
НПМ је током 2017. године надлежним органима упутио 309 препорука за отклањање утврђених недостатака.

Уз упућене препоруке, поред утврђених чињеница, односно недостатака у раду, утврђених повреда права лица лишених слободе, наводе се и релевантни прописи и стандарди којима се НПМ руководио приликом утврђивања постојећих недостатака у раду установе, а са којима би посећена установа требало да усклади постојеће стање, односно поступање.

Сачињени извештаји са препорукама за отклањање утврђених недостатака достављају се посећеним установама и надлежним министарствима.

Надлежним министарствима извештаји се достављају ради упознавања са недостацима у раду посећене установе, као и ради праћења спровођења препорука.

Графикон 3 –Упућене препоруке НПМ у 2017. години

Све препоруке упућене посећеним установама / надлежним министарствима налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

5.5. Дијалог са органима власти

У складу са мандатом предвиђеним Опционим протоколом, НПМ је наставио са дијалогом са државним органима у циљу унапређења поступања према лицима лишеним слободе.

НПМ је на Аеродрому „Никола Тесла“ присуствовао састанку који је организовао *FRONTEX* поводом реадмисије држављана Србије из Немачке. У септембру 2017. године, представник НПМ одржао је предавање службеницима Министарства унутрашњих послова, ангажованим у активностима повратка држављана Србије из земаља Европске Уније по основу Споразума о реадмисији. Такође, са представницима Аеродрома „Никола Тесла“, Станице граничне полиције на Аеродрому, Директората цивилног ваздухопловства и њиховим ресорним министарствима одржан је састанак на ком су разматране могућности поступања по препорукама које је НПМ упућивао у вези са боравком странаца у просторији у транзитној зони Аеродрома.

Током године, НПМ је одржао састанак и са државним секретаром Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања на коме су разматрани будући кораци за унапређење положаја корисника смештених у установе социјалне заштите домског типа, као и процес деинституционализације и трансформације ових установа. Једна од тема била је и помоћ малолетним мигрантима без пратње, који су привремено смештени у установе социјалне заштите.

5.6. Организација догађаја и промоција НПМ/превенције тортуре

Представник НПМ је на Годишњој конференцији о људским правима, у организацији Европске организације за безбедност и сарадњу (ОЕБС), представио начин на који НПМ Србије у свом раду користи Нелсон Мандела правила. На конференцији су учествовали бројни представници држава чланица, међународни експерти, представници невладиних организација и активисти за људска права.

Представници НПМ имали су састанак са представницима Мађарског хелсиншког комитета,⁷² а тема састанака била је рад НПМ и положај избеглица и мирганата у Републици Србији.

У организацији Београдског центра за људска права, Међународног комитета спаса⁷³ и Мађарског хелсиншког комитета, представник НПМ присуствовао је предавању на тему „Процена кредибилитета захтева за азил“. Такође, представник НПМ присуствовао је радионици на тему „Могућности и стратегије за инклузију“, а у организацији Међународног комитета спаса и Министарства спољних послова Сједињених Америчких Држава. Центар за културну деконтаминацију и ЕУ Инфо центар су организовали изложбу „Несаслушане приче“, посвећену интеграцији мигрантских и локалних заједница дуж балканске руте, којој је присуствовао и представник НПМ.

5.7. Сарадња са Поткомитетом за превенцију тортуре, Специјалним известиоцем за тортуру и Европским комитетом за спречавање мучења

НПМ Србије је и током 2017. године наставио сарадњу са Поткомитетом за превенцију тортуре.

Чланови Поткомитета узели су учешће на састанцима Мреже НПМ југоисточних земаља који су одржани у мају и децембру у Београду.

НПМ састао се и са проф. Нилсом Мелцером, Специјалним известиоцем Уједињених нација за мучење и нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање (Специјални извештач за тортуру), у оквиру посете Специјалног извештача Републици Србији, у новембру 2017. године. Теме састанка биле су достигнућа државе у превенцији мучења, актуелна ситуација у местима где се налазе лица лишена слободе и поступање према њима. Проф. Мелцеру су представљене и најзначајније активности и резултати у раду НПМ. Представници НПМ су учествовали и на завршном састанку, који је одржан по окончању посете Специјалног извештача за тортуру Србији, на којем је проф. Мелцер обавестио представнике државних органа о прелиминарним резултатима његове посете и процесом сачињавања извештаја. У својим прелиминарним запажањима, Специјални извештач за тортуру је посебно похвалио рад НПМ.⁷⁴

Такође, представник НПМ учествовао је на експертским консултацијама Специјалног извештача за тортуру на тему „Тортура и други сурови, нељудски или понижавајући казне или поступци повезани са миграцијом“, одржаним у Женеви, у Канцеларији Високог комесаријата Уједињених Нација за људска права (ОХЦХР).

Делегација Европског комитета за спречавање мучења је током *ad-hoc* посете Србији у мају 2017. године обавила састанак са представницима НПМ ради прикупљања прелиминарних информација о поступању према лицима лишеним слободе у притворским јединицама у Србији. На крају посете Србији, делегација Комитета одржала је завршни састанак са представницима Министарства унутрашњих послова и Министарства правде ради представљања прелиминарних закључака о посети, а овом завршном састанку присуствовали су и представници НПМ.

⁷² A Magyar Helsinki Bizottság.

⁷³ International Rescue Committee – IRC.

⁷⁴ Прелиминарна запажања Специјалног извештача:

www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22453&LangID=E.

5.8. Сарадња у оквиру НПМ Мреже

НПМ Србије је у 2017. години био председавајући Мрежом НПМ земаља југоисточне Европе.

НПМ Србије је, као председавајући Мрежом НПМ земаља југоисточне Европе, у Београду организовао два састанка Мреже. Први у мају на тему „Поступање према особама са менталним сметњама у детенцији“, а други у децембру на тему „Методологија посета установама детенције“. Представници НПМ учествовали су на трећем састанку Мреже, који је одржан у Подгорици на тему „Здравствена заштита у затворима и психијатријским установама“.

На последњем састанку у Београду одлучено је да у 2018. години НПМ Црне Горе председава Мрежом, да НПМ Аустрије председава Правном групом Мреже, као и да НПМ Србије председава Медицинском групом реже.

5.9. Сарадња са другим НПМ

У сарадњи са НПМ Републике Хрватске (Пуџки правобранитељ) тим НПМ је посетио неформална места окупљања избеглица у Београду – хангаре иза Београдске аутобуске станице и Миксалиште. Сврха посета била је истраживање присилног враћања мигранта са границе Хрватске назад у Србију (тзв. *push-backs*). Током посете хангарима обављен је разговор са неколико миграната.

У 2017. години НПМ Србије угостио је и представнике НПМ Јерменије (Омбудсман Јерменије), који су дошли у студијску посету Заштитнику грађана и заједно са НПМ Србије посетили Васпитно-поправни дом у Крушевцу.

Представници НПМ учествовали су на састанку са представницима европских НПМ у Стразбуру, са циљем размене искустава и добрих пракси у раду НПМ, који је организовао Савет Европе.

Ради представљања посебног извештаја Омбудсмана Грчке о положају миграната и избеглица, као и састанка омбудсмана југоисточне Европе у вези са даљим корацима у заштити њихових права, представници НПМ састали су се са у Атини са представницима Омбудсмана и других релевантних институција Грчке, Омбудсмана Турске, Омбудсмана Македоније и представницима *FRONTEX*.

5.10. Дистрибуција годишњег извештаја НПМ

Република Србија је обезбедила да се, као и ранијих година, годишњи извештај НПМ за 2016. годину објави и дистрибуира.⁷⁵ То је непосредно спровео НПМ.

Извештај НПМ за 2016. годину достављен је Народној скупштини, председнику Републике и председници Владе, Републичком јавном тужиоцу, председницима Врховног касационог суда и Уставног суда, Канцеларији за људска и мањинска права, Комесаријату за избеглице и миграције, као и сви ресорним министарствима, удружењима и стручњацима са којима је НПМ сарађивао у различитим специјалистичким областима. Извештај је достављен и свим полицијским управама, заводима за извршење кривичних санкција и психијатријским болницама. Такође, НПМ је дистрибуирао извештај и приликом посета установама.

⁷⁵ Опциони протокол, члан 23.

У циљу обавештавања шире јавности Извештај је објављен на интернет страницама Заштитника грађана и НПМ.⁷⁶ Поред тога, доступна је и публикација на српском и енглеском језику.

Извештај на енглеском језику достављен је Поткомитету за превенцију тортуре (SPT), Комитету против тортуре (CAT), Европском комитету за спречавање мучења (CPT), Асоцијацији за превенцију тортуре (APT) и другим релевантним међународним организацијама.

5.11. Разматрање Годишњег извештаја НПМ за 2016. годину

Народна скупштина Републике Србије, као и њени надлежни одбори, пропустили су да размотре препоруке из Извештаја НПМ за 2016. годину.

Иако је у Србији установљена пракса да Народна скупштина Републике Србије, као и њени надлежни одбори, разматрају годишње извештаје НПМ, до достављања овог Извештаја уопште није разматран Извештај НПМ за 2016. годину, нити од стране Народне скупштине нити било ког од њених одбора.

НПМ указује да је обавеза надлежних органа да разматрају препоруке из годишњег извештаја НПМ.⁷⁷

Разматрање препорука из Извештаја НПМ за 2016. годину уједно би била и прилика да се размотре и поступања надлежних органа по закључцима Народне скупштине од 23. октобра 2014. године поводом поступања по препорукама из Извештаја НПМ за 2013. годину⁷⁸.

⁷⁶ www.npm.rs/attachments/article/711/GI%20NPM%202016%20final.pdf.

⁷⁷ Опциони протокол, члан 22.

⁷⁸ www.ombudsman.npm.rs/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=108&Itemid=71.

6. Стање и активности НПМ по областима у 2017. год.

6.1. Полицијско / тужилачко задржавање

Ради праћења поступања полиције према доведеним, ухапшеним и задржаним лицима НПМ је током 2017. године обавио 8 посета полицијским станицама.⁷⁹ Поступање према задржаним лицима је праћено и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром да је пракса да се лица задржана на основу Законика о кривичном поступку смештају у заводе. Сачињено је 6 посебних извештаја о поступању полиције, у којима је упућено 41 препорука. Надлежни органи су поступили по 18 препорука, по 3 препоруке нису и за 20 препорука је потребно даље праћење.

И даље многе просторије за задржавање нису у складу са стандардима, а веома мали број полицијских станица има услове за боравак лица дуже од 24 сата, пре свега имајући у виду немогућност боравка на свежем ваздуху. Такође, многе полицијске управе не располажу довољним бројем просторија. У ПС Савски венац четири просторије за задржавање су у истом стању у каквом су биле и током посете НПМ обављене 2013. године, односно не испуњавају ни основне критеријуме за боравак. Просторије у ПС Стари град се због лоших услова у њима више ни не користе, већ се грађани одводе у седиште ПУ за град Београд. Такође, и стање у просторијама у ПУ Ниш је углавном непромењено у односу на претходне посете НПМ, никакве адаптације нису вршене, а утисак је да су просторије услед коришћења у лошијем стању него раније. Просторија за задржавање у ПС Сурдулица је и даље једина таква просторија на подручју ПУ Врање, у чијем саставу су 3 полицијске испоставе и 6 полицијских станица, што повећава трошкове и безбедносне ризике и ствара проблеме организационе природе. Слична је ситуација и у ПУ Панчево, у чијем саставу се налази 7 полицијских станица и неколико полицијских испостава, а за задржавање се користе само просторије у полицијској испостави у Панчеву, иако је било најава да ће се адаптирати просторије у полицијским станицама Бела Црква, Ковин и Вршац.

Грађани који су задржани на основу Законика о кривичном поступку углавном се смештају у заводе за извршење кривичних санкција, а по другим законским основама у просторије полицијских станица. У заводима за извршење кривичних санкција задржани грађани су често смештени и бораве заједно са притвореницима, а у појединим заводима НПМ је утврдио да им се не омогућава боравак на свежем ваздуху нити адекватни услови за одржавање личне хигијене.

НПМ је упознат са депешом директора полиције да се, у случају задржавања грађана на основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима, када су просторије попуњене грађани задржавају у другим радним службеним просторијама, уз стални надзор од стране полицијског службеника. Поред околности да овакво поступање није у потпуности у складу са прописима, радне просторије нису опремљене и не испуњавају услове за боравак задржаних лица, боравак лица у овим просторијама негативно утиче на обављање полицијских послова и боравком у радним просторијама грађана код којих је утврђена тешка, веома тешка или потпуна алкохолисаност и/или су под дејством психоактивних супстанци ствара се повећан ризик од инцидената. НПМ сматра да ово представља изнуђено, али неадекватно решење и да не би требало да постане трајно, већ да би Министарство унутрашњих послова требало да задржаним грађанима омогући боравак у адекватним и безбедним условима, а полицијским службеницима несметано обављање њихових послова.

⁷⁹ Полицијске станице Стари град и Савски венац у оквиру ПУ за град Београд, 3 полицијске испоставе у оквиру ПУ Панчево, ПС Сурдулица, која је организациони део ПУ Врање, као и седишта ПУ Нови Пазар и ПУ Ниш.

Иако Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима још увек није усаглашено са важећим прописима и стандардима (обавезна употреба средстава за везивање када се врши транспорт лица које се доводи у полицију⁸⁰ и обавеза полицијских службеника да присуствују здравственом прегледу задржаног лица⁸¹), уочено је да полицијски службеници мање него раније везују грађане приликом транспорта, јер су почели да процењују да ли је у конкретном случају неопходна примена овог средства принуде. Ипак, НПМ је упознат са депешом Дирекције полиције којом је полицијским службеницима још једном поновљена обавеза придржавања Упутства, односно да увек приликом довођења грађана примењују средства за везивање. Присуство полицијских службеника лекарским прегледима и доступност података о здравственом стању грађана су уочени у скоро свим посећеним станицама. Овакво поступање полицијски службеници су оправдавали обавезама прописаним Упутством.

Евиденција о задржаним лицима не води се довољно уредно. У записницима о задржавању који се уручују грађанима ради читања и потписивања често се не констатују све радње и поступања током задржавања, па се задржаном грађанину уручује и остаје у предмету непотпун документ. Проблем у вођењу евиденције представља и околност да се задржани често не налази у полицијској станици у којој се води записник, већ или у другој станици у оквиру полицијске управе, у којој постоје просторије за задржавање или у заводу за извршење кривичних санкција, уколико је задржавање из кривичног поступка. У таквим ситуацијама отежани су размена информација између полицијског службеника који непосредно надзире задржаног грађанина и оног који води записник, благовремено штампање записника и уручења задржаном лицу приликом престанка његовог задржавања и уредно вођење предмета задржавања, јер се списи (обавештења о правима, решења о задржавањима, потврде о одузетим предметима и други) налазе на најмање 2 места: у полицијској станици чији су службеници одредили задржавање и у станици/заводу у којој се грађанин налази.

Такође, НПМ је установио да нису на системски начин прописане техничке карактеристике и начин употребе средстава принуде. Због тога је током године Министарству унутрашњих послова поднета иницијатива⁸² за доношење прописа којима ће се детаљније уредити њихове: техничке карактеристике, начин и субјекта контроле испуњености техничких карактеристика, начин и ограничења употребе, документовање употребе, поступак оцене оправданости и правилности употребе, начин и место складиштења, временски рок редовне употребе, начин уништавања и временски рок за избацивање из употребе оних која не испуњавају прописане техничке карактеристике.

⁸⁰ Тачка 13. став 2. Упутства.

⁸¹ Тачка. 26. став 3. Упутства.

⁸²Бр. 286-98/17 од 20. новембра 2017. год, доступна на интернет станици НПМ: www.npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=741:иницијатива-за-уређење-примене-средстава-принуде&catid=108:2012-01-18-20-51-23&Itemid=71.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

1. Министарство унутрашњих послова треба да унапреди материјалне услове смештаја у просторијама за полицијско задржавање, који нису у потпуности усклађени са важећим стандардима;
2. Министарство унутрашњих послова треба да спроведе активности из своје надлежности да се у најскоријем року донесу преостали прописи неопходни за спровођење Закона о полицији, донесу прописи којим ће се на системски начин уредити техничке карактеристике и начин употребе средстава принуде и постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима усклади са важећим стандардима;
3. Министарство унутрашњих послова треба да унапреди вођење евиденције о задржаним лицима.

6.2. Извршење мере притвора

Током 2017. године НПМ је посетио 8 притворских јединица завода за извршење кривичних санкција, и то одељења притвора у казнено-поправним заводима у Ћуприји, Нишу и Сремској Митровици, као и у окружним затворима у Београду, Новом Пазару, Новом Саду, Панчеву и Врању.⁸³

Проблем и даље представљају активности притворених лица, јер притвореници време углавном проводе затворени у својим спаваоницама. Примећени су и одређени помаци у овом погледу. На пример, ОЗ Нови Сад упошљава мањи број притвореника на редарским пословима, а КПЗ Ниш је изменом Правилника о систематизацији радних места осуђених лица предвидео радну групу у Одсеку притвора. Такође, ОЗ Београд је у свим реновираним блоковима Одељења притвора наменио просторије за дневни боравак притвореника.

Као недостатак у неким од посећених завода НПМ је констатовао нередовне обиласке притворених лица од стране судија за извршење кривичних санкција.

У ОЗ Београд је реновиран павиљон намењен притвореницама, које су приликом НПМ посете 2015. године биле смештене у веома лошим условима. Такође, у ОЗ Београд је уочена и истакнута добра пракса формирање пријемног одељења за притворена лица. Притвореници овде бораве неколико дана, за које време се обаве лекарски преглед и разговори са службеницима третмана и обезбеђења, ради што правилније процене ризика, стања, склоности и потреба притвореника, у циљу њиховог адекватног разврставања по спаваоницама са осталим притвореницима. За ову процену урађен је и посебан упитник.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

1. Управа за извршење кривичних санкција треба да настави са активностима усклађивања смештајних услова у притворским јединицама завода за извршење кривичних санкција са важећим стандардима;
2. Управа за извршење кривичних санкција треба да притвореницима омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт;

⁸³ Налази из посета одељењима притвора и препоруке су саставни делови извештаја о посетама заводима за извршење кривичних санкција.

3. Управа за извршење кривичних санкција треба да предузме мере како притворенице, због њиховог релативно малог броја, не би меру притвора издржавале у усамљењу.

6.3. Извршење кривичних санкција

НПМ је посетио 12 завода за извршење кривичних санкција: казнено-поправне заводе у Београду, Нишу, Сремској Митровици, Београду – Падинској Скели и Ћуприји, окружне затворе у Београду, Врању, Новом Пазару, Новом Саду и Панчеву, Васпитно поправни дом у Крушевцу и Специјалну затворску болницу у Београду. Сачињено је 10 извештаја и упућено 168 препорука за отклањање уочених недотатака и унапређење поступања органа. По 110 препорука је поступљено, по 5 није и за 53 је потребно даље праћење.

Управа за извршење кривичних санкција је наставила са адаптацијама постојећих смештајних капацитета и изградњом нових. НПМ је обишао ново пријемно одељење у КПЗ Ниш, које у том тренутку још није било усељено, реновиране павиљоне и друге просторије у ОЗ Београд, КПЗ Сремска Митровица, ВПД Крушевац и СЗБ Београд. У свим овим и другим посећеним заводима најављене су даље адаптације.

Стање са оптерећеношћу смештајних капацитета у ОЗ Панчево је знатно побољшано у односу на ранији период, што показује да је постигао жељени резултат нови акт о упућивању лица лишених слободе,⁸⁴ на основу ког је део лица уместо у ОЗ Панчево упућиван у ОЗ Смедерево. Током 2017. године настављени су радови на изградњи новог казнено-поправног завода у Панчеву, у који ће се преместити послови и запослени из постојећег ОЗ Панчево.⁸⁵ Влада је донела Уредбу о измени и допуни Уредбе о оснивању завода за извршење кривичних санкција у Републици Србији,⁸⁶ којом је основан КПЗ Панчево. Према првобитном плану нови завод је требало да почне са радом 01. јануара 2018. године, али је овај рок пробијен.

Хроничан проблем пренасељености поново је уочен у пријемном одељењу КПЗ Сремска Митровица, где се дешава да услед већег прилива неко лице одређено време спава на душеку на поду, а они који су разврстани у затворено одељење остају у пријемном док се не ослободи место у овом одељењу. Проблем је само привремено био решен премештајем једног броја осуђених из затвореног одељења и припадника Службе за обезбеђење у КПЗ Београд – Падинска Скела.

У већини Завода потребно је унапредити систем видео надзора, ради боље покривености и дужег чувања снимака. Такође, поједини заводи због своје локације и архитектонских решења не могу у потпуности да испуне захтеве које постављају савремени стандарди поступања према лицима лишеним слободе. На пример, ОЗ Нови Пазар се налази у центру града, окружен је стамбеним кућама и управну зграду дели са другим установама. Завод користи просторије у приземном делу објекта, док се на првом спрату налази нижа и средња музичка школа, на другом спрату историјски архив града, а у поткровљу је смештен атеље који користи више ликовних уметника. Такође, у Казнено-поправном заводу у Београду због конструкције Завода није формиран заједнички простор за дневни боравак осуђеника.

У већини посећених завода НПМ је уочио позитиван однос између лица лишених слободе и припадника Службе за обезбеђење. Припадници Службе више не носе службене палице и атмосфера у павиљонима је релаксиранија. Лица лишена слободе

⁸⁴ Правилник о упућивању осуђених, прекршајно кажњених и притворених лица у заводе за извршење кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 31/15).

⁸⁵ Према садашњем плану, Одсек у Вршцу неће бити премештен у нову зграду.

⁸⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 11/17.

углавном нису имала примедби на поступање ове Службе, већ су се претежно притуживали на дужину судског поступка (притвореници), немогућност напредовања у повољније третманске групе (осуђеници) и остваривање здравствене заштите.

НПМ је у свим посећеним заводима утврдио мањак службеника, првенствено у Служби за обезбеђење, што доводи до оптерећености постојећег кадра. Посебан проблем представљају спроводи на рочишта у кривичним поступцима, а нередовна надокнада трошкова од стране поступајућих судова додатно оптерећује рад завода. Службеници третмана, којих исто тако нема довољно, често су додатно ангажовани у локалним повереничким канцеларијама на пословима извршења ванзаводских санкција и мера, што може негативно утицати на третмански рад у заводима. Поред наведеног, запослени у заводима немају редовне здравствене контроле, а нове униформе нису набављане уназад неколико година.⁸⁷ Истовремено, забрана запошљавања код корисника јавних средстава и одређивање максималног броја запослених на неодређено време отежава ангажовање додатних извршилаца у заводским службама у којима је то неопходно.

Позитивно је што се започело са реализацијом пројекта „Унапређење програма обука у Центру за обуку и стручно оспособљавање Управе“, за који су средства обезбеђена из ИПА фонда 2013. године. У оквиру овог пројекта спроводе се обуке за тренере у службама за третман за спровођење специјализованих програма, за руководиоце у заводима, за припаднике Службе за обезбеђење и за здравствене раднике.

Као недостатак у неким од посећених завода НПМ је констатовао нередовне обиласке судија за извршење кривичних санкција. Поједине судије или ретко долазе у Завод или обилазе само поједина одељења.

У поступању према осуђеним лицима као проблем је уочено да упитник за процену ризика посредно спречава напредовање појединих осуђених у одељења са вишим степеном посебних права. Наиме, одговори на нека од питања су непроменљиви током издржавања казне, па не могу донети више бодова. Тако, чак и ако осуђени из затвореног одељења испуњава програм поступања и поштује правила током издржавања казне, њему је због броја бодова које је добио попуњавањем упитника и даље процењен висок ризик, па се не може разврстати у полуотворено одељење. Последично, затворена одељења у заводима су углавном пренасељена,⁸⁸ а имајући у виду потешкоће које постоје у погледу радног ангажовања осуђеника из затворених одељења, за велики број њих не постоји могућност радног ангажовања. Примери добре праксе уочени су у ОЗ Нови Сад и ОЗ Нови Пазар, где је повећано ангажовање осуђених из затвореног одељења.

Осуђенима је генерално понуђен недовољан број обука и курсева и других сврсисходних активности, па је НПМ препоручивао заводима које је посетио да предузму мере да осуђенима понуде већи број активности и да више осуђених укључе у различите програме, сходно њиховим потребама и потенцијалима.

НПМ је нашао да би се документовање повреда лица лишених слободе могло унапредити. Уочене повреде је потребно забележити на посебним обрасцима намењеним за ту сврху, са мапом тела у коју су уцртане повреде, фотографисати и евидентирати у књизи повреда, што најчешће није случај. Темелнији лекарски

⁸⁷ Током 2017. године измењен је правилник који уређује униформу и другу опрему у Служби за обезбеђење, што је, према објашњењу Управе за извршење кривичних санкција, било неопходно како би се расписала јавна набавка нових униформи.

⁸⁸ Према Годишњем извештају Управе за извршење кривичних санкција за 2016. годину, од укупно 7.838 осуђеника који су на дан 31. децембар 2016. године били разврстани у одељења, њих чак 5.299 (око 68%) се налазило у затвореним одељењима.

прегледи су нарочито потребни приликом пријема у завод. Такође, и даље се дешава да лекарски извештаји не садрже наводе лица о начину настанка повреда нити мишљење лекара о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.

Иако службе за здравствену заштиту нису измештене из Министарства правде у Министарство здравља, позитиван помак у погледу пружања здравствене заштите је учесталији надзор над радом здравствених служби завода од стране Министарства здравља. Здравствена инспекција је за више завода донела решења о испуњености услова за обављање одређених послова здравствене заштите у заводским амбулантама. Ипак, иако је у појединим заводима ангажовано додатно медицинско особље, и даље их је недовољно за 24часовно присуство у заводима.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

Управа за извршење кривичних санкција треба да настави са унапређивањем материјалних услова смештаја лица лишених слободе;

Управа за извршење кривичних санкција треба да повећа број запослених у заводским службама како би било омогућено поступање према према лицима лишеним слободе у складу са прописима и стандардима;

Управа за извршење кривичних санкција треба да осуђенима распоређеним у затворена одељења омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима;

Управа за извршење кривичних санкција треба да унапреди спровођење лекарских прегледа након примене мере принуде;

Управа за извршење кривичних санкција треба да унапреди могућности преласка осуђених у повољнију васпитну групу;

Управа за извршење кривичних санкција треба да омогући да осуђенице и малолетници казну издржавају што ближе месту њиховог пребивалишта;

Управа за извршење кривичних санкција треба да обезбеди да сва лица са менталним сметњама која издржавају казну затвора буду измештена из редовног затворског режима;

Министарство правде треба да унапреди поступање интерног контролног механизма, измештањем Одељења за инспекцију из Управе за извршење кривичних санкција;

Министарство правде треба да у сарадњи са Министарством здравља спроведе активности у циљу организационог измештања Служби за здравствену заштиту из завода за извршење кривичних санкција.

6.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама

У извештајном периоду НПМ је обавио 2 посете психијатријским болницама, и то Специјалној болници за психијатријске болести „Горња Топоница“ и Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“. Током 2017. године су сачињена 2 извештаја, о посетама Специјалној болници за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ у Вршцу и Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“, које су обављене крајем 2016. године. У овим извештајна надлежним органима је упућена 21 препорука, по 13 је постуљено и за 8 је потребно даље праћење.

У психијатријским болницама на смештају се и даље налази велики број пацијената на дуг период, искључиво из разлога што у заједници нису обезбеђени услови за њихов боравак. У Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“, током последње НПМ посете у децембру 2016. године, број пацијената на смештају био је 662, од тога је

њих 300 било преко годину дана у болници на лечењу. Разлог томе је непостојање центара за ментално здравље у локалним заједницама који би преузели бригу о пацијентима након завршеног хоспиталног лечења. Центри за ментално здравље постоје у појединим градовима, и то пре свега захваљујући личном ентузијазму и залагањима руководства појединих болница, као што је Центар за ментално здравље у Вршцу, који је отворила Специјална болница за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“. Поред Вршца, Центар за ментално здравље отворен је и у Кикинди уз помоћ пројекта. Међутим, питање одрживости овог центра је упитно, с обзиром да његово функционисање и рад нису решени на систематском нивоу, већ у оквиру пројектне активности која је временски ограниченог карактера. НПМ је поводом јачања напора ка деинституционализацији упутио препоруку Специјалној болници за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ и Министарству здравља.

Психијатријске болнице се суочавају и са недовољним бројем запослених, што може неповољно да утиче на квалитет пружања здравствених услуга и остваривање права пацијената.

У појединим специјалним болницама за психијатријске болести смештајни услови су и даље лоши, поједина одељења нису реновирана, а спаваонице великог капацитета нису претворене у мање просторије, нити су хуманизоване и оплемењене личним предметима пацијената. У овако лошим и незадовољавајућим условима отежано је и остваривање права пацијената на приватност. НПМ је обавештен да ће се у наредном периоду обезбедити финансијска средства за потребне адаптације.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

- 1. Министарство здравља треба да унапреди материјалне услове смештаја у психијатријским установама, који нису у потпуности усклађени са важећим стандардима;**
- 2. Министарство здравља треба да повећа број запослених у психијатријским установама, како би било омогућено поступање према пацијентима у складу са прописима и стандардима**
- 3. Министарство здравља треба да предузме мере из своје надлежности у циљу унапређења примене мере физичког спутавања везивањем пацијената у психијатријским болницама;**
- 4. Министарство здравља и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да, у поступку остваривања међусобне сарадње, унапреде прописе у циљу успостављања ефикасне деинституционализације - смањења броја особа са менталним сметњама која су на дугом року смештена у психијатријским болницама и установама социјалне заштите домског типа, на тај начин што ће се установити одговарајући нормативни оквир за збрињавање, односно савакодобну и сваковрсну подршку особама са менталним сметњама (укључујући и њихове породице) за живот ван психијатријских и установа социјалне заштите, у окружењу који које је у што мањој мери одређено њиховим менталним сметњама.**

6.5. Задржавање особа у установама социјалне заштите

НПМ је у 2017. години обишао 3 установе социјалне заштите домског типа: Дом за лица ометена у менталном развоју „Отthon“ Стара Моравица, Установу за децу и младе „Ветерник“ и Завод за смештај одраслих лица „Мале Пчелице“. О овим посетама су сачињени извештаји у којима је, заједно са Извештајем о посети Геронтолошком центру

у Вршцу,⁸⁹ упућено 27 препорука. Од овог броја, надлежни органи поступили су по 5 препорука, по 2 препоруке нису поступили и за 8 препорука је потребно даље праћење.

Слично као и у психијатријским болницама, и у великим установама социјалне заштите на смештају и даље налази велики број корисника на дуг период, зато што у заједници нису обезбеђени услови за њихов боравак. У прилог томе говори и чињеница да се у појединим установама социјалне заштите број корисника на смештају годинама не смањује и превазилази смештајне капацитете установа. Сходно Уредби о мрежи установа социјалне заштите⁹⁰ у Заводу за смештај одраслих лица „Мале Пчелице“ смештајни капацитет је 850, а број корисника на смештају на дан НПМ посете у 2017. години био је 895. У Дому Ветерник, сходно претходно наведеној Уредби, смештајни капацитет је 500 места, док је број корисника на смештају у 2013. године био је 565, а 2017. године 520 корисника. Поред великог броја корисника на смештају, у појединим установама социјалне заштите, као што је Завод за смештај одраслих лица „Мале Пчелице“, и даље постоји листа чекања за пријем корисника, а с друге стране од укупног броја корисника (850), њих 421 су преко 15 година у установи, док је најстарији корисник од 1981. године у Заводу.

Све ово говори да процес деинституционализације није значајно напредовао последњих година у Републици Србији. Проблеми који отежавају процес деинституционализације су и удаљене локације појединих установа социјалне заштите од породица корисника, што додатно отежава њихово учешће и укључивање у социјалну заједницу.

Један од проблема са којим се установе социјалне заштите домског типа годинама уназад суочавају јесте и недостатак броја запослених, посебно медицинског особља, њихов лош положај и испод просечне зараде, што може неповољно да утиче на задовољење потреба корисника и квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга. У циљу обезбеђивања потребног броја запослених, НПМ је више пута надлежним органима упућивао препоруке.

У извештајном периоду, НПМ је током контролне посете Дому Ветерник уочио да су смештајни услови унапређени и да је обезбеђено стално присуство психијатра у Дому, као и да је обустављен пријем нових корисника. Међутим, у појединим установама социјалне заштите смештајни услови су и даље лоши, поједина одељења нису реновирана, а спаваонице великог капацитета нису претворене у мање просторије, нити су хуманизоване и оплемењене личним предметима корисника. У овако лошим и незадовољавајућим условима отежано је и остваривање права на приватност корисника. НПМ је упутио препоруку надлежним органима и посећеним установама у циљу обезбеђивања адекватних смештајних услова, као и услова за поштовање приватности корисника. Такође, утврђено је да установама социјалне заштите недостају и ортопедска помагала, те је у циљу олакшања кретања корисника НПМ упутио препоруку Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања како би се обезбедио потребан број ових помагала.

Утврђено је и да сарадња појединих центара за социјални рад са установама социјалне заштите домског типа није на задовољавајућем нивоу, у смислу да радници центра за социјални рад који су постављени за привремене старатеље појединим корисницима у установама исте ретко посећују или их уопште не посећују, иако им је то законска обавеза.

НПМ је током посете Дому за лица ометена у менталном развоју „Otthon“ у Старој Моравици утврдио да су поједина лица са менталним и интелектуалним сметњама све време смештена у изолацији, а нека од њих у безусловним собама које подсећају на

⁸⁹ Посета ГЦ Вршац је обављена крајем 2016. год, а Извештај о посети је сачињен у јануару 2017. год.

⁹⁰ „Сл. гласник РС“, бр. 16/2012 и 12/2013.

кавезе, без текуће воде и приступа тоалету. Поводом наведеног поступања, НПМ је упутио препоруку Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова ради предузимања одговарајућих мера како би се прекинула пракса држања појединих корисника у изолацији, с обзиром да такво поступање представља злостављање, а у продуженом трајању тортуру. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања обавестило је НПМ да ће Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност као надлежни орган издати налог директору Дома како би се престало са изолацијом појединих корисника, што је Покрајински секретаријат у допису Заштитну грађана и потврдио. Међутим, НПМ је у поновљеној посети обављеној 6 месеци касније утврдио да су исти корисници и даље у изолацији, као и током прве посете.

Осим изолације у установама социјалне заштите домског типа, учестало се примењује и мера механичког спутавања, везивањем појединих истих корисника, иако у њима, за разлику од психијатријских установа, за оба таква поступања не постоји адекватан правни основ. Даље, утврђене су и неправилности у примени ове мере, као и да меру најчешће примењује медицинско особље које није прошло посебну обуку. С обзиром на недостатак броја медицинског особља, дешава се да корисници приликом примене мере буду остављени у собама сами без континуираног надзора за време њеног трајања, тако да поред карактера механичког спутавања, мера поприма и изолациони карактер. НПМ је у извештајима о посетама упућивао препоруку како треба примењивати меру физичког спутавања.

Такође, у појединим установама социјалне заштите већини корисника и даље је ограничена слобода кретања изван дома, на тај начин што су закључани на дуг рок, иако не постоји ваљани правни основ. НПМ је у вези са ограничавањем слободе кретања корисника у установама социјалне заштите упутио препоруку Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања како би предузело мере из своје надлежности и ово питање уредило. Министарство је доставило изјашњење у коме је навело да ће питање физичког ограничења корисника бити решено доношењем интерних правилника од стране установе социјалних заштите.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

- 1. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да унапреди материјалне услове смештаја у установама социјалне заштите домског типа;**
- 2. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да повећа број запослених у установама како би било омогућено поступање према корисницима у складу са прописима и стандардима;**
- 3. Министарство здравља и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да, у поступку остваривања међусобне сарадње, унапреде прописе у циљу успостављања ефикасне деинституционализације - смањења броја особа са менталним сметњама која су на дуги рок смештена у психијатријским болницама и установама социјалне заштите домског типа, на тај начин што ће се установити одговарајући нормативни оквир за збрињавање, односно савакодобну и сваковрсну подршку особама са менталним сметњама (укључујући и њихове породице) за живот ван психијатријских и установа социјалне заштитеустанова, у окружењу који које је у што мањој мери одређено њиховим менталним сметњама;**
- 4. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба спроведе активности из своје надлежности у циљу измене Закона о социјалној**

заштити, тако да се пропишу услови, надлежност и процедуре за принудно смештање и чување корисника у установама социјалне заштите домског типа;

5. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да предузме мере из своје надлежности у циљу доношења прописа којима ће се уредити услови и поступак ограничавања слободе кретања и физичког спутавања корисника смештених у установе социјалне заштите домског типа;
6. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да унапреди поступање центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама.

6.6. Поступање према избеглицима / мигрантима

НПМ је обавио 36 тематских посета, ради праћења поступања надлежних органа према избеглицима и мигрантима и кроз 26 извештаја о овим посетама су упућене 52 препоруке за уклањање утврђених недостатака и унапређење поступања. Поступљено је по 29 препорука, по 3 препоруке није поступљено и даље ће се пратити поступање по 19 препорука.

И током 2017. године такозвана „балканска рута“ остала је затворена, па су мигранти у Србији чекали свој ред за пријем код мађарских власти по више месеци. Процедура која је успостављена током 2016. године је остала на снази. У центрима се састављају спискови миграната који желе пријем у Мађарску, па се ти спискови преко представника мигрантске заједнице који се налазе на граничним прелазима Хоргош и Келебија достављају мађарским властима, који их по утврђивању редоследа враћају представницима миграната, а они предају Комесаријату за избеглице и миграције ради слања центрима. Непосредно пре датума пријема, мигранти се премештају у неки од центара на северу земље (Кикинда, Сомбор, Суботица), па одатле одлазе на гранични прелаз. Током године је број миграната које дневно примају мађарске власти смањен на 10, и то само радним данима. Ипак, скоро дупло више њих буде враћено у Србију, било након одбијања њихових захтева за уточиште било након што су ухваћени приликом нелегалног уласка у Мађарску.

Истовремено, према подацима Министарства унутрашњих послова,⁹¹ Србија је током године у поступку реадмисије преузела укупно 4.111 лица (од тога 3.928 својих држављана), а у истом периоду враћено је само 9 лица, држављана трећих земаља, и то у Бугарску.

Према подацима Министарства унутрашњих послова,⁹² током 2017. године издато је 6.199 потврда о израженим намерама за тражење азила, од тога 2.628 потврда за малолетнике (без пратње њих 156) и 628 потврда за пунолетна женска лица. Канцеларија за азил је регистровала само 244 лица и у поступцима азила донела укупно 246 одлука за 385 лица: уточиште је добило 3 лица, субсидијарну заштиту њих 11, захтеви 53 лица су одбачени, захтеви њих 11 су одбијени и за 171 лица су обустављени поступци. Такође, за 6 лица Канцеларија за азил је донела одлуке о ограничењу кретања и смештају у Прихватилиште за странце, а за њих 42 о одобравању боравка на приватним адресама.

⁹¹ Министарство унутрашњих послова - Сектор за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије - Одељење за аналитику: Статистички преглед из области миграције, азила и реадмисије (за потребе Заштитника грађана).

⁹² Министарство унутрашњих послова - Сектор за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије - Одељење за аналитику: Статистички преглед из области миграције, азила и реадмисије (за потребе Заштитника грађана).

Подаци Комесаријата⁹³ показују да се у децембру 2017. године у центрима налазило 85 миграната који су заинтересовани да траже уточиште у Србији. Ови подаци указују на могућност да је упркос више од 6 хиљада издатих потврда о намерама за тражење азила, број стварних тражилаца много мањи и да потврде више служе за евидентирање миграната и распоређивање у одговарајуће центре за прихват са слободним капацитетима. Ипак, Канцеларија за азил би морала да свима онима који су изразили намеру омогући да поднесу захтев за азил. НПМ је обиласком центара за прихват и збрињавање миграната утврдио да службеници Канцеларије не долазе редовно у све центре.

Комесаријат за избеглице и миграције је наставио са предузимањем мера у циљу смештања миграната у званичне центре за прихват и збрињавање. Током године су отворена још 3 прихватна центра (у Кикинди, Обреновцу и Врању), а затворен је 1 (у Шиду), чиме је број центара за прихват и збрињавање миграната (центри за азил и прихватни центри) дошао до 18, са укупним капацитетом 6.000 места. Уз то, у многим центрима су извођени радови на проширењу капацитета и омогућавању смештаја у чврстим објектима, па су шатори који су се налазили у двориштима центара повучени из употребе. Упркос томе, одређени број миграната, претежно одраслих мушкараца који путују без других чланова породице, одбија да се смести у званичне центре, већ бораве у неформалним местима окупљања, у шумама у близини границе са Хрватском и Мађарском, одакле, претпоставља се, покушавају илегално да уђу у околне земље. Према подацима Комесаријата за избеглице и миграције,⁹⁴ у званичним центрима је у децембру 2017. године боравило око 4.000 миграната, од 4.500 – 5.000 колико се према различитим проценама налазило у Србији. НПМ је испратио измештање миграната из барака у близини Београдске аутобуске станице.⁹⁵ Такође, приликом посете граничним прелазима Хоргош и Келебија, утврђено је да више нема импровизованих кампова који су се налазили уз саму граничну линију.⁹⁶

НПМ је уочио да су мигранти због дужине боравка у Србији и у разним прихватним центрима боље упознати са ситуацијом у којој се налазе и процедурама, као и да су службеници који раде са њима боље организовани и спремнији да испуне своје задатке. Такође, утврђено је и да је по већини препорука НПМ упућеним Комесаријату за избеглице и миграције поступљено.

Мигрантима је омогућен већи број садржаја и активности у центрима, а посебно деци. У септембру је објављено да је више од 500 деце миграната уписано у 27 основних школа у Србији.⁹⁷ Овај процес је пратио и НПМ приликом посета центрима и утврдио да деца у локалним основним школама присуствују на 2 – 3 школска часа дневно. На северу наставници долазе у центре, док у осталим деловима земље децу у школе одводе службеници Комесаријата или представници неке од невладиних организација које у центрима раде са њима. Поред овога, различите организације цивилног друштва организују активности за децу и одрасле. НПМ је затицао радионице шивења, школе језика, библиотеке, обуке за рад на рачунарима, културно-уметничке програме, фризерске салоне, услуге шминкања, продавнице, спортске терене и друго. Посебна

⁹³ Комесаријат за избеглице и миграције: Профили центара Република Србија (општи преглед): www.kirs.gov.rs/docs/site-profiles/PC-SR-2017-12.pdf.

⁹⁴ Комесаријат за избеглице и миграције: Профили центара Република Србија (општи преглед): www.kirs.gov.rs/docs/site-profiles/PC-SR-2017-12.pdf.

⁹⁵ „Национални механизам за превенцију тортуре поздравља измештање миграната из хангара у близини Београдске аутобуске станице“: www.npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=667:национални-механизам-за-превенцију-тортуре-поздравља-измештање-миграната-из-хангара-у-близини-београдске-аутобуске-станице&catid=110:2012-12-26-15-08-24&Itemid=113.

⁹⁶ Извештај о посети Прихватном центру у Суботици бр. 281-96/17 од 4. децембра 2017. год.

⁹⁷ „Више од 500 деце миграната у школским клупама“:

www.kirs.gov.rs/articles/navigate.php?type1=3&lang=SER&id=3074&date=0.

пажња је посвећена бризи о новорођенчади, па је у већини центара организована подршка мајкама кроз саветовање и друге врсте помоћи.

Од посебног значаја је успостављање психолошке подршке за мигранте у већини прихватних центара. НППМ је уочио да због неизвесности наставка путовања, недостатка релевантних информација и продуженог боравка у условима колективног смештаја велики број миграната исказује знаке напетости и нервозе. На ове околности треба додати чињенице да су мигранти дужи период на путу, током којег су многи претрпели или су присуствовали насиљу, а многи су изгубили чланове породице или су се одвојили од њих. Имајући у виду наведено, Комесаријату је препоручено да ангажовањем стручних лица, обезбеђивањем одговарајућих просторија за обављање поверљивих разговора са мигрантима и предузимањем других потребних мера у свим центрима за прихват и збрињавање миграната организује пружање психолошке подршке мигрантима.⁹⁸

У већини центара је успостављено боље праћење инцидената и других ванредних догађаја. Поступајући по препоруци НППМ,⁹⁹ центри воде евиденције ванредних догађаја и извештавају Комесаријат о њима. Такође, сходно препоруци НППМ из 2016. године,¹⁰⁰ успостављена је процедура притуживања на рад лица ангажованих центрима, тако што се притужбе електронским путем шаљу на за то намењену адресу електронске поште, а наводи из притужби се испитују у седишту Комесаријата. Обавештења о овоме НППМ је затекао истакнута и преведена на више језика у већини посећених центара.

Са друге стране, упркос томе што координација и сарадња различитих органа у погледу збрињавања миграната на државном нивоу постоје и у углавном су добре, на терену службеници Комесаријата који раде у центрима за мигранте често немају довољну подршку других служби у појединим аспектима поступања према мигрантима, па је НППМ упућивао препоруке, на првом месту локалним центрима за социјални рад, да повећају своје присуство у центрима и посвећеност раду са рањивим категоријама миграната. Проблем у многим центрима представља насиље у породици.

Поред центара којима управља Комесаријат за избеглице и миграције, НППМ је посећивао и друга места у којима се налазе мигранти. У Заводу за васпитање деце и омладине у Нишу су ојачани капацитети за поступање према страним малолетницима без пратње: реновиране су просторије Центра за смештај малолетних страних лица без пратње и тако повећан смештајни капацитет, запослени су имали у обуке за рад са мигрантима, у поступање према малолетним мигрантима су укључене локалне невладине организације и Заводу су обезбеђена нова службена возила. Ипак, малолетни мигранти који изјаве намеру да траже азил премештају се у центре за азил или прихватне центре, иако је НППМ упутио препоруку Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања да предузме мере како би малолетници без пратње, за које је смештај у Заводу адекватнији од смештаја у центру за азил или прихватном центру били смештени овде и након издавања потврде о израженој намери.¹⁰¹

Са друге стране, просторија за смештај странаца који не испуњавају услове за улазак у земљу на Аеродрому „Никола Тесла“ и даље није примерена вишедневном боравку лица, упркос томе што је НППМ још 2015. године упутио препоруку да се обезбеди

⁹⁸ Извештај о посети Прихватном центру у Врању, бр. 281-67/17 од 21. септембра 2017. год.

⁹⁹ Извештај о посети Центру за азил у Крњачи, бр. 281-49/17 од 3. јула 2017. год.

¹⁰⁰ Извештај о посетама Прихватним центрима у Принциповцу, Шиду и Адашевцима, бр. 281-98/16 од 12. децембра 2016. год.

¹⁰¹ Извештај о посети Заводу за васпитање деце и омладине у Нишу - Центру за смештај малолетних страних лица без пратње, бр. 281-26/17 од 20. априла 2017. год.

просторија у складу са важећим стандардима. Ранији пројекти реновирања просторије, односно изградње посебног објекта, нису добили одобрења.

У плану је реновирање комплетног објекта Прихватилишта за странце у Падинској Скели и изградња још једног капацитета за смештај 100 особа. Ипак, у Прихватилишту је проблем пружање здравствене заштите странцима, јер не само што нема континуираног присуства медицинског особља, већ се престало и са лечењем странаца у оближњем Казнено-поправном заводу у Београду – Падинској Скели, па се странци одводе у локалну здравствену установу. Последишно, здравствена документација странаца се налази у предметима које о њима води Прихватилиште, а полицијски службеници деле преписану терапију.

Дуго најављивани нови Закон о странцима и даље није донет. Предлог закона Влада је 4. децембра 2017. године поднела Народној скупштини. У поступку израде предлога НПМ је дао мишљење о Нацрту закона, у ком је констатовао да осим унапређења и прецизирања постојећих решења, Нацрт није донео очекиване новине у области превенције мучења и да је упркос чињеници да се, услед масовних миграција, у Србији налази велики број странаца из ратом захваћених земаља којима није регулисан боравак, пропуштена прилика да се њихов статус регулише законом. Ове примедбе нису унете у Предлог закона.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАКА

- 1. Аеродром „Никола Тесла треба да унапреди услове у просторији у транзитној зони, у коју се смештају странци којима је одбијен улазак у земљу;**
- 2. Министарство унутрашњих послова треба да унапреди услове смештаја у Прихватилишту за странце у Падинској Скели;**
- 3. Министарство унутрашњих послова треба да спроведе активности из своје надлежности тако да се, имајући у виду фактичко стање, уреди статус свих странаца - миграната који се затекну на територији Републике Србије.**

ДОДАТАК I - Препоруке НПМ упућене органима власти Републике Србије

I-1 – Препоруке упућене полицијским управама и станицама

Полицијска управа у Јагодини¹⁰²

Полицијска управа у Јагодини ће обезбедити да приликом лекарских прегледа задржаних лица полицијски службеници поштују следеће принципе:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица, осим ако то затражи лекар који врши преглед;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу задржаног лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и задржаног лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати да ли је полицијски службеник био присутан лекарском прегледу задржаног лица;
- у предмете сачињене поводом задржавања лица неће се прилагати медицинска документација за то лице и информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради остваривања законом утврђених надлежности и задржаном лицу;
- изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њему током задржавања и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);
- задржаним лицима ће се омогућити да задрже примерке извештаја о обављеним лекарским прегледима.

Полицијска управа у Јагодини и полицијске станице у њеном саставу ће свим задржаним лицима уручивати писано обавештење о правима доведених и задржаних лица из члана 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима.

Поред наведеног, ухапшеним и задржаним лицима на основу Законика о кривичном поступку Полицијска управа у Јагодини ће уручивати и писано обавештење о правима ухапшеног из члана 69. став 1. Законика о кривичном поступку.

Обавештења о правима ће се задржаним лицима уручивати као посебни обрасци израђени на језику који лице разуме и то у два примерка, од којих ће се један уложити у предмет са потписом задржаног лица као потврдом да је примио образац о правима или са констатацијом да је лице одбило да потпише пријем обрасца, а други примерак ће се задржаном лицу омогућити да држи код себе.

Полицијска управа у Јагодини и полицијске станице у њеном саставу ће у решењима о задржавању осумњичених наводити час када је осумњиченом уручено решење.

¹⁰² Извештај о посети КПЗ Ћуприја, број 281-33/17 од 07. јуна 2017. год.

Полицијска управа за град Београд¹⁰³

Полицијска управа за град Београд ће обезбедити да сва задржана лица буду обавештавана о правима уручивањем писаног обавештења о правима доведених и задржаних лица из члана 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима.

Поред наведеног, ухапшеним и задржаним лицима на основу Законика о кривичном поступку ће се уручивати и писано обавештење о правима ухапшеног из члана 69. став 1. Законика о кривичном поступку.

Обавештења о правима ће се задржаним лицима уручивати као посебни обрасци израђени на језику који лице разуме и то у два примерка, од којих ће се један уложити у предмет са потписом задржаног лица као потврдом да је примио образац о правима или са констатацијом да је лице одбило да потпише пријем обрасца, а други примерак ће се задржаном лицу омогућити да држи код себе.

Полицијске станице Стари град и Савски венац ће обезбедити да полицијски службеници који присуствују лекарским прегледима лица према којима примењују полицијска овлашћења ту чињеницу констатују писмено, са навођењем разлога за присуство конкретном прегледу.

Када присуствују лекарским прегледима, полицијски службеници ће то чинити тако да не могу да чују разговор између лица и здравственог радника.

Министарство унутрашњих послова ће изменити постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима и ускладити га са релевантним стандардима Савета Европе, тако што ће прописати да полицијски службеници не смеју присуствовати здравственим прегледима лица лишених слободе, изузев ако лекар који врши преглед то захтева.

Полицијске станице Стари град и Савски венац предузеће мере да подаци о здравственом стању грађана не буду доступни полицијским службеницима, осим ако лекар или други здравствени радник одлучи да, у интересу заштите здравља задржаног грађанина, саопшти полицијском службенику одређене информације и/или упутства, у вези чега ће полицијски службеник сачинити службену белешку која ће чинити саставни део предмета о задржавању лица.

Полицијске станице Стари град и Савски венац ће уручивати задржаним лицима, ради читања и потписивања, записнике о задржавању који су уредно попуњени и у које су унети сви подаци о поступању према лицу током задржавања.

У записницима о задржавању ће нарочито бити прецизно евидентирани почетак и крај задржавања, подаци о остваривању права на обавештење блиске особе задржаног лица о његовом задржавању, са тачним временом контактирања блиске особе и подаци о остваривању права на браниоца, са тачним временом приступа браниоцу.

Полицијски службеници полицијских станица Стари град и Савски венац неће увек приликом транспорта лица која доводе примењивати средства за везивање, већ ће то чинити само након пажљивог сагледавања конкретних околности које упућују на неопходност везивања одређеног лица, и то у законом предвиђеним случајевима.

Министарство унутрашњих послова ће изменити одредбе Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима које се односе на обавезну примену средстава за

¹⁰³ Праћење спровођења препорука из извештаја НПМ о посети ПУ за град Београд 2013. год. и препорука из Извештаја о посети европског комитета за спречавање мучења (ЦПТ) Србији 2015. г, број 281-59/17 од 21. септембра 2017. год.

везивање према сваком лицу чије се довођење врши, тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом превоза, односно транспорта сваког лица чије се довођење врши, као што је сада одређено.

Полицијски службеници ПС Стари град и Савски венац ће, у будућем раду, прибављати писане изјаве лица према којима су примењена средства принуде у вези са поступањем полиције.

Министарство унутрашњих послова предузеће мере како би се просторије за задржавање ПС Савски венац адаптирале у складу са важећим стандардима.

Министарство унутрашњих послова ће предузети мере и активности у циљу обезбеђења адекватне просторије (или просторија) за задржавање у ПС Стари град.

ПС Стари град ће обезбедити посебно обезбеђено место за чување привремено одузетих ствари које имају одређену вредност, као што су новац и накит.

ПС Савски венац ће обезбедити посебан простор за боравак на свежем ваздуху задржаним лицима.

ПС Стари град ће, одмах по оспособљавању просторија за задржавање, обезбедити посебан простор за боравак на свежем ваздуху задржаним лицима.

ПС Стари град и Савски венац ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица, нарочито у простору намењеном за полицијско задржавање, поставити планове евакуације и упутства за поступање у случају пожара.

ПС Савски венац ће обезбедити да полицијски службеници који чувају задржано лице буду обучени за пружање прве помоћи, као и одговарајући прибор за прву помоћ.

ПС Стари град ће, одмах по оспособљавању просторија за задржавање, обезбедити да полицијски службеници који чувају задржано лице буду обучени за пружање прве помоћи, као и одговарајући прибор за прву помоћ.

ПС Савски венац ће обавештења да су просторије за задржавање под видео надзором истакнути у унутрашњости просторија, како би ова обавештења била уочљива задржаним лицима.

ПС Савски венац и Стари град ће у будућем поступању почетак задржавања рачунати од момента када је лице лишено слободе, односно од момента када је приступило по позиву у просторије полиције, а не од момента доношења решења о задржавању.

ПС Савски венац и Стари град и Управа саобраћајне полиције ће предузети мере у циљу уреднијег вођења документације о задржавању лица. У све предмете о задржавању је потребно улагати уредно попуњене документе, са тачно унетим информацијама и потписане од стране задржаног лица, где је то предвиђено.

Полицијска станица у Сурдулици¹⁰⁴

ПУ Врање ће задржаним лицима писана обавештења о правима уручивати без одлагања.

ПУ Врање ће један примерак обавештења о правима, са потписом задржаног лица да је примио обавештење или са констатацијом полицијског службеника да је лице одбило да потпише, чувати у предметима задржавања.

¹⁰⁴ Извештај о посети Полицијској станици Сурдулица, број 281-66/17 од 21. септембра 2017. год.

ПУ Врање ће у свим случајевима задржавања грађана евидентирати време када је блиска особа задржаног лица обавештена о његовом лишењу слободе.

ПУ Врање ће обезбедити да полицијски службеници, приликом поступања у вези са лекарским прегледима задржаних лица, поштују следеће принципе:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на евентуалне безбедносне ризике да се преглед задржаног лица обави без присуства полицијских службеника;
- полицијски службеници ће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица уколико лекар из безбедносних разлога то затражи;
- у случајевима када полицијски службеници присуствују лекарском прегледу задржаног лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и задржаног лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати да ли су били присутни лекарском прегледу задржаног лица, садржину евентуалног упозорења на безбедносне ризике датог лекару и чињенице које су биле одлучне за то;
- у предмете сачињене поводом задржавања лица неће се прилагати медицинска документација за то лице и информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради остваривања законом утврђених надлежности и задржаном лицу;
- изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њему током задржавања и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);
- задржаним лицима ће се омогућити да задрже примерке извештаја о обављеним лекарским прегледима.

ПУ Врање ће почетак задржавања грађана на основу Законика о кривичном поступку и Закона о прекршајима рачунати од часа хапшења, односно одазивања на позив, а на основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима од искључења из саобраћаја.

ПУ Врање ће решења о задржавању уручивати грађанима најкасније у року од два сата од момента лишења слободе.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити довољан број адекватних просторија за задржавање у организационим јединицама ПУ Врање, у складу са важећим стандардима и потребама рада.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да се обаве неопходне адаптације просторије за задржавање у ПС Сурдулица, како би услови у њој били у складу са важећим стандардима.

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би се снимци видео надзора у просторији за задржавање у ПС Сурдулица чували у трајању не краћем од 30 дана.

Министарство унутрашњих послова ће изменити одредбе Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима које се односе на обавезну примену средстава за везивање, тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом превоза, односно транспорта сваког лица, као што је сада одређено.

Министарство унутрашњих послова ће све полицијске управе обавестити да престану са обавезном применом средстава за везивање приликом транспорта лица чије се довођење врши.

Полицијска управа у Нишу¹⁰⁵

Министарство унутрашњих послова ће предузети мере како би се просторије за задржавање у седишту ПУ Ниш адаптирале и опремиле у складу са важећим стандардима.

ПУ Ниш ће грађанима којима је одређено задржавање и који се налазе у КПЗ Ниш 24 сата и дуже обезбедити боравак на свежем ваздуху (шетњу) у трајању од најмање 1 сат дневно.

ПУ Ниш ће грађанима којима је одређено задржавање и који се налазе у КПЗ Ниш обезбедити основна средства за одржавање личне хигијене.

КПЗ Ниш ће у спаваонице предвиђене за полицијско задржавање поставити видео надзор, како би се омогућио константан надзор над лицима која се у њима налазе, водећи рачуна о заштити приватности лица.

Полицијска управа у Новом Пазару¹⁰⁶

Министарство унутрашњих послова ће у седишту Полицијске управе у Новом Пазару обезбедити примерен тоалет за полицијске службенике.

Полицијска управа у Панчеву¹⁰⁷

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити довољан број адекватних просторија за задржавање у организационим јединицама ПУ Панчево, у складу са важећим стандардима и потребама рада.

ПУ Панчево ће одмах по пријему ове препоруке доставити Министарству унутрашњих послова процену потребе за бројем и опремљеношћу просторија за задржавање у организационим јединицама ове ПУ.

ПУ Панчево ће снимке камера које су постављене у просторијама за задржавање чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ПУ Панчево ће обезбедити да полицијски службеници, приликом поступања у вези са лекарским прегледима задржаних лица, поштују следеће принципе:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на евентуалне безбедносне ризике да се преглед задржаног лица обави без присуства полицијских службеника;
- полицијски службеници ће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица уколико лекар из безбедносних разлога то затражи;
- у случајевима када полицијски службеници присуствују лекарском прегледу задржаног лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и задржаног лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати да ли су били присутни лекарском прегледу задржаног лица, садржину евентуалног упозорења на безбедносне ризике датог лекару и чињенице које су биле одлучне за то;

¹⁰⁵ Извештај о посети Полицијској управи у Нишу, број 281-82/17 од 3. новембра 2017. год.

¹⁰⁶ Извештај о посети Полицијској управи у Новом Пазару, број 281-18/17 од 29. марта 2017. год.

¹⁰⁷ Праћење спровођења препорука из извештаја НПМ о посети ПУ Панчево 2013. год. и Извештаја СРТ о посети Србији 2015. год., број 281-64/17 од 21. септембра 2017. год.

- у предмете сачињене поводом задржавања лица неће се прилагати медицинска документација за то лице и информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради остваривања законом утврђених надлежности и задржаном лицу;
- изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њему током задржавања и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);
- задржаним лицима ће се омогућити да задрже примерке извештаја о обављеним лекарским прегледима.

ПУ Панчево ће обезбедити наменски складишни простор за чување привремено одузетих предмета и водити евиденцију о сваком уношењу и изношењу ових предмета из складишног простора.

Министарство унутрашњих послова ће донети подзаконски акт којим ће се уредити начин продаје, употребе или уништења привремено одузетих предмета.

ПУ Панчево ће у свим случајевима задржавања грађана евидентирати време када је блиска особа задржаног лица обавештена о његовом лишењу слободе.

ПУ Панчево ће почетак задржавања грађана на основу Законика о кривичном поступку и Закона о прекршајима рачунати од часа хапшења, односно одазивања на позив.

ПУ Панчево ће сва задржана лица обавештавати о правима уручивањем писаног обавештења о правима доведених и задржаних лица из члана 4. Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима.

Поред наведеног, ухапшеним и задржаним лицима на основу Законика о кривичном поступку ће се уручивати и писано обавештење о правима ухапшеног из члана 69. став 1. Законика о кривичном поступку.

Информације из обавештења о правима која се уручују лицима задржаним на основу Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима ће се ускладити са важећим законским одредбама.

Обавештења о правима ће се задржаним лицима уручивати као посебни обрасци израђени на језику који лице разуме и то у два примерка, од којих ће се један уложити у предмет са потписом задржаног лица као потврдом да је примио образац о правима или са констатацијом да је лице одбило да потпише пријем обрасца, а други примерак ће се задржаном лицу омогућити да држи код себе.

Полицијски службеници ПУ Панчево неће увек приликом транспорта лица која доводе примењивати средства за везивање, већ ће то чинити само након пажљивог сагледавања конкретних околности које упућују на неопходност везивања одређеног лица, у законом предвиђеним случајевима.

Министарство унутрашњих послова ће изменити одредбе Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима које се односе на обавезну примену средстава за везивање, тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом превоза, односно транспорта сваког лица, као што је сада одређено.

Министарство унутрашњих послова ће све полицијске управе обавестити да престану са обавезном применом средстава за везивање приликом транспорта лица чије се довођење врши.

ПУ Панчево ће размотрити неопходност упоредног вођења записника о задржавању лица у електронској форми и у форми службене белешке.

ПУ Панчево ће уручивати задржаним лицима, ради читања и потписивања, писане отправке електронског записника о задржавању, који су уредно попуњени и у које су унети сви подаци о поступању према лицу током задржавања, са тачним временима предузимања појединих радњи према задржаном, односно временима остваривања његових права.

Министарство унутрашњих послова ће спровести обуку полицијских службеника о вођењу записника о задржавању грађана у електронској форми.

Министарство унутрашњих послова ће у електронски стандардизован образац записника о задржавању додати категорију у коју ће се уносити податак да ли је задржано лице имало примедби на поступање полицијских службеника, чија верификација ће се вршити потписивањем писменог отправке записника од стране задржаног лица.

I-2 – Препоруке упућене заводима и окружним затворима

Казнено-поправни завод у Нишу¹⁰⁸

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у КПЗ Ниш обезбедио потребан број запослених сходно потребама Завода.

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење КПЗ Ниш обезбедити нове униформе.

КПЗ Ниш обезбедиће услове за упошљавање притворених лица и о тој могућности обавестиће притворена лица и суд.

КПЗ Ниш ће у заједничком купатилу намењеном за туширање притворених лица обезбедити параване, како би им се омогућила приватност приликом туширања.

КПЗ Ниш ће дотрајале душеке заменити новим.

Казнено-поправни завод у Сремској Митровици¹⁰⁹

КПЗ Сремска Митровица ће омогућиће лицима лишеним слободе прикладну постељину, нарочито одговарајуће душеке.

КПЗ Сремска Митровица ће обезбедити одговарајућу количину хигијенских уложака у хигијенским пакетима за притворенице.

КПЗ Сремска Митровица спровешће расположиве мере и активности у циљу утицаја на прекршајно кажњене странце да одржавају личну хигијену, као и хигијену простора у ком бораве. Завод ће створити услове за одржавање исте омогућавањем неопходних хемијских средстава и опреме.

КПЗ Сремска Митровица ће све зидове у Павиљону на Зеленгори санирати од влаге, а потом ће извршити хигијенско кречење просторија.

Управа за извршење кривичних санкција у сарадњи са КПЗ Сремска Митровица предузеће мере како се осуђени у пријемном одељењу не би задржавали дуже од 30 дана.

¹⁰⁸ Извештај о посети КПЗ Ниш 281-88/17 од 10. новембра 2017. год.

¹⁰⁹ Извештај о посети КПЗ Сремска Митровица 281-34/17 од 22. јуна 2017. год.

Управа за извршење кривичних санкција ће доставити изјашњење на упућен допис КПЗ Сремске Митровице, ради измене постојећег Правилника о упућивању осуђених, прекршајно кажњених и притворених лица у заводе за извршење кривичних санкција, у циљу растерећења смештајних капацитета у Заводу.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и обезбедити одговарајући број запослених на пословима третмана у КПЗ Сремска Митровица.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће одговарајуће мере како би се повећао број припадника Службе за обезбеђење и ускладио са реалним потребама КПЗ Сремска Митровица.

Управа за извршење кривичних санкција у сарадњи са казнено-поправним заводима кориговаће актуелни „Упитник за процену ризичног понашања“ осуђених лица или ће сачинити додатне инструменте за процену ризика и потреба приликом преиспитивања програма поступања, у којима ће првенствено узимати у обзир понашање и ангажовање осуђених током извршења казне и постигнуте резултате у остваривању донетог програма поступања.

КПЗ Сремска Митровица предузеће мере и у образовање и стручно оспособљавање ће укључити већи број осуђених сходно њиховим потребама и потенцијалима.

КПЗ Сремска Митровица ће повећати број радно ангажованих осуђених, односно ангажоваће све осуђене којима је радно место одређено програмом поступања.

КПЗ Сремска Митровица ће у свим заједничким купатилима обезбедити лицима лишеним слободe приватност приликом туширања.

КПЗ Сремска Митровица ће и притвореним лицима издавати потврде о предаји писмених пошиљки службеним лицима Завода.

КПЗ Сремска Митровица ће у свим просторијама који су под видео надзором истаћи уочљива обавештења о томе.

Управа за извршење кривичних санкција и КПЗ Сремска Митровица предузеће одговарајуће мере како би се побољшао систем видео-надзора у Заводу, односно обезбедила већа покривеност камерама и омогућило чување забележеног материјала најмање 30 дана.

КПЗ Сремска Митровица ће без одлагања поставити аларме за позивање страже у посебним просторијама за посете блиских лица.

КПЗ Сремска Митровица ће наставити са унапређењем система за узбуњивање, постављањем аларма за позивање страже, поправком неисправних тастера и отклањањем физичких препрека за приступ тастерима у свим смештајним јединицама.

У Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици преглед осуђеног након примене мере принуде вршиће се у складу са Истамбулским протоколом.

Извештаји лекара о прегледима обављеним након примена мере принуде ће садржати: детаљан опис насталих повреда, наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда, мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

Повреде лица лишених слободe ће се евидентирати у посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са мапом тела у коју су уцртане повреде, који ће се чувати у здравственом картону.

Повреде лица лишених слободе ће се фотографисати и фотографије чувати у здравственом картону.

Све повреде лица лишених слободе ће се евидентирати у књизи повреда.

У КПЗ Сремска Митровица лицима лишеним слободе ће се приликом спровођења везивати ноге само изузетно, уколико овлашћено лице одлучи тако у конкретном случају, узимајући у обзир склоности лица које се спроводи, његову физичку конституцију и друга сазнања до којих дође.

У Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици у налозима за спровод лица лишених слободе ће се уписивати склоности лица које се спроводи, а које су од значаја за његов спровод.

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење КПЗ Сремска Митровица обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

КПЗ Сремска Митровица ће уз обавештење о праву на правну помоћ осуђеним лицима у дисциплинском поступку доставити списак дипломираних правника из Завода који им ту помоћ могу пружити, уколико немају свог пуномоћника.

Служба за третман ће у изменама програма поступања према лицима којима је одређена посебна мера смештај под појачани надзор, утврђивати нове индивидуалне циљеве и сходно томе укључивати их у предвиђене активности и предузеће мере у циљу појачане пажње надлежних служби на ова лица. Такође, омогућиће им се праћење телевизијског програма.

У образложењима решења о примени посебних мера ће се наводити утврђено чињенично стање, одговарајући правни прописи и разлози који с обзиром на утврђено чињенично стање упућују на одлуку да се у конкретном случају одреди, продужи или укине смештај под појачани надзор, односно да се одреди или укине усамљење.

Казнено-поправни завод у Ћуприји¹¹⁰

КПЗ Ћуприја ће у свим спаваоницама главне зграде формирати тоалете који су потпуно одвојени, зидовима и вратима, од остатка просторије, уз обезбеђење вентилације и замениће дотрајале санитарне уређаје у целом Заводу.

КПЗ Ћуприја ће предузети мере и активности како би се омогућило да на свако лице лишено слободе дође законом предвиђених најмање 4 квадратна метра простора, не рачунајући квадратуру санитарног чвора када се налази у просторији – спаваоници, односно 14 метара квадратних за три затвореника, 18 метара квадратних за четири затвореника итд.

У КПЗ Ћуприја ће се лица којима је одређено полицијско задржавање смештати у посебним просторијама-спаваницама, одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне затвора.

КПЗ Ћуприја ће обезбедити потребне услове за поштовање приватности приликом туширања у свим заједничким купатилима у Заводу и решиће без одлагања проблем цурења воде у купатилима у Павиљону Б.

КПЗ Ћуприја ће предузети мере и активности како би се у просторији-спаваницама у главној згради, у којој су смештена прекршајно-кажњена лица, омогућио адекватан доток свежег ваздуха.

¹¹⁰ Извештај о посети КПЗ Ћуприја 281-33/17 од 7. јуна 2017. год.

КПЗ Ћуприја ће омогућити лицима лишеним слободе исхрану подобну да одржи њихово добро здравље и снагу, између осталог најмање два пута недељно биће им обезбеђено свеже воће.

Неопходно је размотрити да ли је асортиман производа у кантини усклађен са потребама и платежним могућностима лица лишених слободе.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји лица лишена слободе ће у случају одбијања молби којима су се обратили управнику Завода добијати писмене и образложене одговоре, којима ће истовремено бити поучавани о могућности да поднесу притужбу директору Управе за извршење кривичних санкција.

Управник Казнено-поправног завода у Ћуприји ће успоставити редовне периодичне обиласке лица лишених слободе, ради упознавања са начином на који се према њима поступа, што ће се евидентирати у одговарајућој књизи.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји лицима лишеним слободе ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управником Завода достављају и преко посебног сандучета.

Сандучићи за захтеве лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода биће доступни свим лицима лишеним слободе, означени да су за ту намену, закључани и њихови кључеви ће се налазити искључиво код управника.

Управник ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебних сандучића и узимати у рад писмена која су на овај начин достављена.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће од органа поступка (јавног тужиоца или суда који је одредио вештачење) прибављати писани налаз и мишљење вештака који је извршио преглед и обдукцију леша лица које је у тренутку смрти било лишено слободе.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће престати са праксом обавезног везивања осуђених лица која су разврстана у затворено одељење приликом спровода до и од посебне просторије и меру принуде везивање ће примењивати према осуђеним лицима само ако су за примену ове мере испуњени прописани услови.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће предузети потребне мере да се сви снимци видео надзора чувају у трајању не краћем од 30 дана и да се отклоне технички недостаци у систему видео надзора који онемогућавају коришћење снимљеног материјала.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би се обезбедила средства за унапређење система видео надзора у Казнено-поправном заводу у Ћуприји.

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење Казнено-поправног завода у Ћуприји обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања ће се упутити на здравствену контролу и убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

Управа за извршење кривичних санкција ће организовати и спровести нове облике обука за припаднике Службе за обезбеђење Казнено-поправног завода у Ћуприји о поступању према насилним лицима лишеним слободе.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће унапредити документовање повреда лица лишених слободе тако што ће се: други лекарски преглед након примене мера принуде обављати између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере; извештаји лекара о прегледима обављеним након примена мере принуде садржати наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда; повреде евидентирати у посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са мапом тела у коју су уцртане повреде, који ће се чувати у здравственом картону; фотографисати повреде и фотографије чувати у здравственом картону; све повреде лица лишених слободе евидентирати у књизи повреда.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји мера принуде везивање кожным каишевима ће се примењивати у медицинском окружењу и под надзором лекара психијатра или неуропсихијатра.

Телесно и душевно стање лица према коме се ова мера извршава ће се континуирано и директно пратити од стране медицинског особља и примена мере ће се обуставити чим престану разлози за њену примену.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће о примени мера за одржавање реда и безбедности према притворенику одмах извештавати поступајућег судију.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји свака употреба мера принуде ће се евидентирати у одговарајућој евиденцији и о свакој употреби ових мера ће се састављати прописани извештаји.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји притвореници и осуђена лица из затвореног одељења приликом спровођења ће се везивати са рукама назад само уколико овлашћено лице одлучи тако у конкретном случају, узимајући у обзир склоности лица које се спроводи, његову физичку конституцију и друга сазнања до којих дође.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји у налозима за спровод лица лишених слободе ће се уписивати склоности лица које се спроводи, а које су од значаја за његов спровод.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји ватрено оружје у случају бекства приликом спровођења лица лишених слободе ће се употребљавати искључиво када су испуњени прописани услови за то и о употреби ватреног оружја ће се обавештавати надлежни судија за извршење кривичних санкција.

Управа за извршење кривичних санкција ће испитати постојање одговорности службеника који су приликом спровођења осуђеног лица пред Основни суд у Параћину наложили употребу ватреног оружја у случају бекства осуђеног, употребили ватрено оружје и контролисали законитост и правилност употребе ватреног оружја.

Управа за извршење кривичних санкција ће у Казнено-поправном заводу у Ћуприји запослити довољан број дипломираних правника, како би лицима лишеним слободе против којих се води дисциплински поступак пред дисциплинском комисијом и који немају свог пуномоћника имали могућност коришћења стручне правне помоћи од стране дипломираног правника из Завода.

У свим дисциплинским предметима који се у Казнено-поправном заводу у Ћуприји воде против осуђених лица ће се проверавати наводи одбране и утврђивати и чињенице које осуђеном иду у прилог.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји у свим решењима о изрицању дисциплинске мере осуђена лица ће се поучавати о праву на жалбу против решења судији за извршење кривичних санкција Вишег суда у Јагодини.

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Јагодини ће најмање једном у 4 месеца обилазити осуђена лица, а најмање једном у 15 дана притворена лица у Казнено-поправном заводу у Ћуприји, ради информисања о условима у којима бораве и о остваривању њихових права.

Управа за извршење кривичних санкција обезбедиће да службенице третмана КПЗ Ћуприја убудуће првенствено буду ангажоване на пословима третмана у Заводу.

Одсек за третман у КПЗ Ћуприја ће у будућем раду у листама индивидуалних активности у третману наводити поступке и активности који су спровођени у циљу реализације постављеног индивидуалног циља.

Одсек за третман у КПЗ Ћуприја ће у будућем раду у листама индивидуалних активности у третману наводити прецизна образложења о неиспуњености/делимичној испуњености постављених индивидуалних циљева на основу реализованих поступака и активности.

Одсек за третман у КПЗ Ћуприја одредиће критеријуме на основу којих ће се моћи проценити да ли је постављени индивидуални циљ испуњен или није.

Службеници третмана ће прецизно попуњавати рубрике у „Мишљењу службеника третмана“, наводећи све активности предвиђене Директивом о начину рада службеника третмана.

Службеници третмана приликом сачињавања „Мишљења за програм поступања“ наводиће све високо ризичне области функционисања утврђене на основу резултата испитивања.

Службеници третмана постављаће индивидуалне циљеве сходно процењеним високо ризичним областима и потребама осуђених.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и организовати обуке за службенике третмана за примену специјализованих програма третмана и групни рад.

Управа за извршење кривичних санкција и КПЗ Ћуприја ће предузети мера како би се у васпитно-корективни рад осуђених лица увели специјализовани програми третмана и групни рад.

КПЗ у Ћуприји предузеће мере како би се и осуђенима са недовршеним основним образовањем пружила могућност да се укључе у програм стручног оспособљавања сходно испољеним интересовањима, потенцијалима и потребама осуђених.

Служба за третман ће сходно утврђеном степену ризика и потребама радно ангажовати и осуђене из групе „В“.

У просторима за шетњу у управној згради (шеталишта) КПЗ у Ћуприји поставиће се надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

КПЗ Ћуприја ће предузети мере и ангажовати једног лекара на неодређено време, и обезбедити континуирано присуство здравственог радника у Заводу 24 часа дневно седам дана у недељи.

У КПЗ Ћуприја лекар ће управнику, осим стручних састанака када подноси усмене извештаје, подносити одговарајуће извештаје и у писаној форми, налазе и препоруке - периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне, као и препоруке за поступање према том лицу; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању

хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Окружни затвор у Београду¹¹¹

ОЗ Београд ће притвореним лицима обезбедити писана обавештења о њиховим правима и обавезама, на језицима које притвореници разумеју.

ОЗ Београд ће сачинити анализу потреба за извршиоцима у Служби за обезбеђење и доставити је Управи за извршење кривичних санкција.

Управа за извршење кривичних санкција ће изменити систематизацију радних места у ОЗ Београд, тако што ће предвидети додатне извршиоце у Служби за обезбеђење Завода.

Управа за извршење кривичних санкција ће запослити додатне извршиоце у Служби за обезбеђење ОЗ Београд.

ОЗ Београд ће од органа поступка (јавног тужиоца или суда који је одредио вештачење) прибављати писани налаз и мишљење вештака који је извршио преглед и обдукцију леша лица које је у тренутку смрти било лишено слободе.

Министарство здравља ће обавити надзор над стручним радом Службе за здравствену заштиту ОЗ Београд.

Окружни затвор у Врању¹¹²

У ОЗ Врање ће се лица којима је одређено задржавање од стране полиције, односно тужилаштва, смештати у посебним просторијама-спаваоницама, одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне затвора.

ОЗ Врање ће обезбедити да у свакој спаваоници буде смештено онолико лица колико је предвиђено важећим стандардима.

ОЗ Врање ће обезбедити примерене санитарне уређаје у заједничком купатилу и купатилима у спаваоницама притвора.

У притворској јединици ће се лицима која се отежано крећу обезбедити примеренији приступ тоалету.

ОЗ Врање ће у спаваоници намењеној за смештај особа са инвалидитетом прилагодити тоалет потребама ових лица.

ОЗ Врање омогућиће лицима лишеним слободе одговарајуће душеке.

ОЗ Врање ће омогућити притвореним лицима да ван спаваоница, у заједничком простору за дневни боравак, проводе расположиво време током дана заједно са другим притвореницима са којима им није забрањен контакт.

ОЗ Врање ће, у случају одсуства запосленог професионалног куvara, ангажовати другог професионалног куvara за припремање obroка лицима лишеним слободе.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би ОЗ Врање могло да запосли / по потреби ангажује другог професионалног куvara.

¹¹¹ Извештај о посети ОЗ Београд 281-108/17 од 25. децембра 2017. год.

¹¹² Извештај о посети ОЗ Врање 281-65/17 од 25. септембра 2017. год.

ОЗ Врање ће омогућити лицима лишеним слободе исхрану подобну да одржи њихово добро здравље и снагу, између осталог најмање два пута недељно биће им обезбеђено воће.

ОЗ Врање ће предузети мере како би се извршило комплетно реновирање кухиње.

ОЗ Врање ће лицима лишеним слободе по пријему у Завод уручивати и омогућити да задрже код себе писано обавештење, састављено на језику којег то лице разуме, у којем ће као минимум бити наведени: (а) релевантни прописи, (б) њихова права, укључујући предвиђени начин добијања информација и приступа правним саветима и помоћи, као и поступке за подношење захтева или притужби, (ц) њихове обавезе, укључујући могуће дисциплинске санкције и (д) сва друга питања која су неопходна како би лице могло да се прилагоди боравку у Заводу.

ОЗ Врање ће у обавештењу о праву на правну помоћ осуђеним лицима у дисциплинском поступку навести дипломиране правнике из Завода који су дужни да им ту помоћ пруже, уколико немају свог пуномоћника.

ОЗ Врање ће осуђеним лицима омогућити да право на правну помоћ у дисциплинском поступку почну да остварују и пре расправе (омогућавањем да пружалац правне помоћи обави консултације за осуђеним против кога је поступак покренут, да се упозна са списима предмета и других активности које су у вези са правном помоћи).

ОЗ Врање успоставиће и водиће јединствену евиденцију поднесака лица лишених слободе.

ОЗ Врање ће интерне поднеске лица лишених слободе, заједно са одговорима службених лица и другом документацијом која је у вези са поступањем по поднесцима, чувати у одговарајућим регистратурским јединицама.

У Врање лицима лишеним слободе ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управником Завода достављају преко посебног сандучета.

Сандуче за захтеве лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода биће доступно свим лицима лишеним слободе, означено да је за ту намену, закључано и његов кључ ће се налазити искључиво код управника.

Управник ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебног сандучета и узимати у рад писмена која су на овај начин достављена.

Управник ће обављати разговоре са свим лицима лишеним слободе која су захтевала разговор са њим.

ОЗ Врање ће притвореницима издавати потврде о предаји писане пошилике упућене ван Завода.

Окружни затвор у Врању ће доставити Управи за извршење кривичних санкција образложен план и предлог за набавку скенера за преглед ствари.

Управа за извршење кривичних санкција ће за ОЗ Врање набавити скенер за преглед ствари.

ОЗ Врање ће предузети потребне мере да се сви снимци видео надзора чувају у трајању не краћем од 30 дана.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би се обезбедила средства за унапређење система видео надзора у ОЗ Врање.

ОЗ Врање сачиниће анализу потреба за извршиоцима у Служби за обезбеђење и доставити је Управи за извршење кривичних санкција.

Управа за извршење кривичних санкција ће изменити систематизацију радних места у ОЗ Врање, тако што ће предвидети додатне извршиоце у Служби за обезбеђење Завода.

Управа за извршење кривичних санкција ће запослити додатне извршиоце у Служби за обезбеђење ОЗ Врање, приликом чега ће водити рачуна о потреби за родно мешовитим запошљавањем.

У ОЗ Врање запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања ће се без одлагања упутити на здравствену контролу.

У ОЗ Врање запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење ОЗ Врање обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

Припадници Службе за обезбеђење ОЗ Врање ће у писанима извештајима о примени мера принуде детаљније описати начин на који су мере примењене.

ОЗ Врање ће престати са праксом да службеници везана лица лишена слободе до оближњих установа спроводе пешке.

Орган дисциплинског поступка против осуђених лица у ОЗ Врање ће у записнике о расправи уносити све прописане податке.

Орган дисциплинског поступка ће по закључењу расправе осуђеном лицу против кога се води поступак омогућити да, након упознавања са садржином записника, потпише записник. Уколико осуђени неће да потпише записник, то ће се уписати у записник и навести разлог због ког је потпис ускраћен.

ОЗ Врање ће успоставити и водити евиденцију дисциплинског кажњавања притворених лица.

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Врању би требало да најмање једном у 4 месеца обилазити осуђена лица, а најмање једном у 15 дана притворена лица у Окружном затвору у Врању, ради информисања о условима у којима бораве и о остваривању њихових права.

Управа за извршење кривичних санкција ће попунити радна места у Повереничкој канцеларији у Врању, како се убудуће службеници за рад у Повереничкој канцеларији не би ангажовали преко ОЗ Врање.

ОЗ Врање предузеће мере и у васпитно – корективни рад увести и друге облике васпитног рада, пре свега групни-васпитни рад.

ОЗ Врање ће створити услове за реализацију постављених индивидуалних циљева.

Службеници третмана у будућем поступању ће код области „поступци и активности према осуђеном“ прецизно наводити активности у циљу смањења високог степена ризика за област која је оцењена као таква.

ОЗ Врање предузеће мере и лицима лишеним слободe понудити већи број разноврсних обука и курсева.

ОЗ Врање ће у обуке и курсеве укључивати сва заинтересована лица лишена слободe сходно интересовањима и афинитетима и безбедносним ризицима.

ОЗ Врање ће предузети мере како би се попунила систематизована радна места за лица лишена слободe.

ОЗ Врање ће предузети мере како би се упустили и осуђени из групе „В“ и притвореници.

ОЗ Врање ће упознати лица лишена слободe о могућностима коришћења теретане и организовати коришћење исте.

ОЗ Врање предузеће мере како би се свим осуђенима омогућило учешће у културно-уметничким активностима у слободно време.

ОЗ Врање ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете блиских лица.

ОЗ Врање ће ангажовати довољан број медицинских сестара (техничара) како би се обезбедило њихово стално (двадесетчетворочасовно) присуство у Заводу.

ОЗ Врање ће обезбедити услуге најмање једног лекара психијатра, који ће бити присутан у Заводу најмање два пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата.

ОЗ Врање ће обезбедити да се уредно воде све законом прописане евиденције које се односе на пружање здравствене заштите, а нарочито посебна евиденција о повредама осуђених (протокол повреда), те да се у протокол уносе подаци до којих се дошло на основу прегледа.

Лекар у Заводу ће искључиво у писаној форми подносити управнику: периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне уз препоруку за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне, налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених. Копије писаних препорука чуваће се у архиви амбуланте Завода.

ОЗ Врање ће обезбедити да амбуланта (посебна просторија за обављање здравствених прегледа) поред постојеће опреме буде опремљена и неуролошким чекићем и лампом; подном лампом за преглед; апаратом за давање кисеоника са боцом; негатоскопом за преглед рендген филмова, као и другом неопходном опремом за здравствени преглед и обављање амбулантних интервенција.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети мере из своје надлежности како би ОЗ Врање обезбедио за амбуланту потребну опрему.

У ОЗ Врање терапију лицима лишеним слободe ће искључиво делити медицинско особље.

ОЗ Врање ће на видном месту испред лекарске ординације и/или на спољашњој страни врата лекарске ординације, као и у самој ординацији истакнути јасну забрану за немедицинско особље да присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободe, а о овоме обавестити све припаднике Службе за обезбеђење.

Врата од лекарске ординације током обављања медицинских радњи морају бити затворена.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, разлози за то и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени у медицинској документацији за конкретно лице лишено слободе.

ОЗ Врање ће обезбедити да немедицинско особље не присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе који се обавља ван Завода, односно да се ови лекарски прегледи врше ван чујности и - осим ако лекар не затражи другачије - ван видокруга затворских службеника.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, разлози за то и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени (у облику службене белешке припадника Службе за обезбеђење који су обавили спровод или у извештају у спроводу или на други адекватан начин).

Завод ће уништити све тестове (тест китове) за анализу - идентификацију употребе наркотика којима је рок употребе истекао, а обезбедиће потребну количину тестова који су у року.

Евиденција о смртним случајевима у ОЗ Врање ће се водити тако да за сваки смртни случај буду доступни подаци о извршеној обдукцији и то: узрок смрти, околности које су довеле до смрти и доприносећи фактори.

Лекар у ОЗ Врање ће управнику Завода у писменој форми давати налазе и препоруке о побољшању хигијене у Заводу и стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве лица лишена слободе.

Министарство здравља ће извршити спољну проверу квалитета стручног рада здравствених радника у ОЗ Врање.

Министарство здравља ће примерак извештаја о провери квалитета доставити Националном механизму за превенцију тортуре.

Окружни затвор у Новом Пазару¹¹³

Управа за извршење кривичних санкција предузеће потребне мере и активности из своје надлежности у циљу обезбеђивања одговарајућег објекта за потребе Окружног затвора у Новом Пазару који испуњава услове предвиђене важећим законима и стандардима.

У ОЗ Нови Пазар ће се лица којима је одређено полицијско задржавање смештати у посебним просторијама-спаваоницама, одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне затвора.

ОЗ Нови Пазар омогућиће лицима лишеним слободе прикладну постељину, нарочито одговарајуће душеке и ћебад.

¹¹³ Извештај о посети ОЗ Нови Пазар 281-17/17 од 13. априла 2017. год.

ОЗ Нови Пазар ће обезбедити наменску просторију за дневни боравак притворених лица, опремљену довољним бројем столица и одговарајућим бројем столова, као и техничким условима за коришћење радио и телевизијског програма.

ОЗ Нови Пазар ће у обавештењу о праву на правну помоћ осуђеним лицима у дисциплинском поступку навести дипломиране правнике из Завода који им ту помоћ могу пружити, уколико немају свог пуномоћника.

У ОЗ Нови Пазара лицима лишеним слободе ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управником Завода достављају преко посебног сандучета.

Сандуче за захтеве лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода биће доступно свим лицима лишеним слободе, означено да је за ту намену, закључано и његов кључ ће се налазити искључиво код управника.

Управник ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебног сандучета и узимати у рад писмена која су на овај начин достављена.

ОЗ Нови Пазар ће од органа поступка (јавног тужиоца или суда који је одредио вештачење) прибављати писани налаз и мишљење вештака који је извршио преглед и обдукцију леша лица које је у тренутку смрти било лишено слободе.

ОЗ Нови Пазар ће поставити видео надзор над бочним ходником код дежурне канцеларије и на видном месту писано обавештење о томе.

У ОЗ Нови Пазар запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања ће се упутити на здравствену контролу и убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење ОЗ Нови Пазар обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

ОЗ Нови Пазар ће тастере за позивање припадника Службе за обезбеђење у спаваоницама учинити лако доступним.

У ОЗ Нови Пазар лица према којима се извршава дисциплинска мера упућивања у самицу ће бити свакодневно контролисана од стране лекара, а управник и васпитач ће их обилазити једном у седам дана. Обиласци лекара, управника и васпитача и њихови налази и запажања ће се евидентирати у књизи извршења дисциплинске мере.

ОЗ Нови Пазар ће уредно евидентирати посете судије за извршење кривичних санкција.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће потребне мере како би се у ОЗ Нови Пазар на пословима третмана попунило радно место предвиђено актуелном систематизацијом.

ОЗ Нови Пазар предузеће мере и у васпитно – корективни рад увести и друге облике васпитног рада, пре свега групни-васпитни рад.

ОЗ Нови Пазар предузеће мере како би се створили услови за спровођење и реализацију индивидуалних програма поступања.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мера како би се у васпитно-корективни рад осуђених лица увели специјализовани програми третмана.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и организоваће обуке за службеника третмана за примену специјализованих програма третмана.

ОЗ Нови Пазар смештаће осуђене по спаваоницама сходно групи у којој су разврстани и процењеном степену ризика.

ОЗ Нови Пазар неће се смештати заједно по спаваоницама осуђена и прекршајно-кажњена лица.

ОЗ Нови Пазар предузеће мере како би се лица лишена слободе укључила у културно-уметничке активности у слободно време.

У ОЗ Нови Пазар право на пријем посета без надзора у просторијама за посете ће се додељивати и одузимати осуђеним лицима у складу са прописаном процедуром за додељивање и одузимање проширених права.

ОЗ Нови Пазар ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете блиских лица.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети мере из своје надлежности како би се у ОЗ Нови Пазар обезбедила посебна просторија за посете блиских лица.

Управа за извршење кривичних санкција ће у Окружном затвору у Новом Пазару запослити једног лекара психијатра, тако да лекар специјалиста психијатрије (или неуропсихијатрије) буде присутан у Заводу најмање два пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата.

Управа за извршење кривичних санкција ће у Окружном затвору у Новом Пазару запослити довољан број медицинских техничара, како би се у Заводу обезбедило континуирано (радним и нерадним данима) – 24сатно – присуство најмање једног службеника се медицинском квалификацијом.

ОЗ Нови Пазар ће обезбедити да приступ медицинској документацији – личним здравственим картонима и другим евиденцијама које садрже медицинске податке и личне информације пацијената, а које се чувају амбулантно, има искључиво медицинско особље.

ОЗ Нови Пазар ће обезбедити да се уредно воде све законом прописане евиденције које се односе на пружање здравствене заштите, а нарочито посебна евиденција о повредама осуђених, те да се у протокол уносе подаци до којих се дошло на основу прегледа.

Лекар у ОЗ Нови Пазар ће спроводити све своје надлежности предвиђене чланом 115. и подносиће управнику писмено све препоруке у смислу одредби из члана 116. Закона о извршењу кривичних санкција.

Посебно ће лекар у Заводу у писаној форми подносити: периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне уз препоруку за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне, налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених, налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

Копије датих писаних препорука чуваће се у архиви Одсека за здравствену заштиту.

ОЗ Нови Пазар ће обезбедити да амбуланта, поред постојеће опреме буде опремљена и неуролошким чекићем и лампом; подном лампом за преглед; апаратом за давање кисеоника са боцом; АМБУ сетом за реанимацију; негатоскопом за преглед рендген филмова и хируршким сетом инструмената за мале хируршке интервенције у касети,

као и другом неопходном опремом за здравствени преглед и обављање амбулантних интервенција.

ОЗ Нови Пазар ће обезбедити и опремити посебну просторију за издвајање оболелих осуђених.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети мере из своје надлежности како би ОЗ Нови Пазар обезбедио за амбуланту потребну опрему.

ОЗ Нови Пазар ће на видном месту испред лекарске ординације и/или на спољашњој страни врата лекарске ординације, као и у самој ординацији истакнути јасну забрану за немедицинско особље да присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе, а о овоме обавестити све припаднике Службе за обезбеђење.

Врата од лекарске ординације током обављања медицинских радњи морају бити затворена.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, као и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени у медицинској документацији за конкретно лице лишено слободе.

Министарство здравља ће извршити спољну проверу квалитета стручног рада здравствених радника у ОЗ Нови Пазар.

Министарство здравља ће примерак извештаја о провери квалитета доставити Националном механизму за превенцију тортуре.

Окружни затвор у Новом Саду¹¹⁴

Просторија бр. 6, која се користи за извршавање дисциплинске мере упућивања у самицу, не испуњава стандарде у погледу величине, те се убудуће неће користити за смештај лица лишених слободе.

ОЗ у Новом Саду предузеће мере и лицима која су под мером појачаног надзора обезбедити смештај у складу са важећим стандардима.

Окружни затвор у Панчеву¹¹⁵

У Окружном затвору у Панчеву притвореним лицима ће се издавати потврде о предатим писменим поштиљкама службеним лицима Завода.

У Окружном затвору у Панчеву лекар ће прегледати осуђена лица по повратку са привременог одсуства из Завода.

У Окружном затвору у Панчеву лекар ће у документацији детаљније описивати повреде лица лишених слободе које су настале као последица примене мера принуде.

У Окружном затвору у Панчеву лекар ће управнику Завода подносити периодичне извештаје о здравственом стању осуђених.

¹¹⁴ Извештај о посети ОЗ Нови Сад 281-84/17 од 16. новембра 2017. год.

¹¹⁵ Извештај о посети ОЗ Панчево 281-9/17 од 8. марта 2017. год.

У Окружном затвору у Панчеву, у случају трауматских повреда лица лишених слободе: уз извештај о лекарском прегледу ће се прилагати посебан образац са схемом (мапом) тела у коју ће се уцртавати трауматске повреде и који ће се чувати у здравственом картону лица; повреде ће се фотографисати, а фотографије одлагати у здравствени картон; водиће се посебна евиденција о повредама лица лишених слободе (регистар траума), у којем ће се евидентирати све повреде које се запазе.

У Окружном затвору у Панчеву у програме поступања према осуђеним лицима ће се увести програме контроле агресивног понашања.

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење Окружног затвора у Панчеву обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

Управа за извршење кривичних санкција и ОЗ Панчево ће предузети мере како би се организовала обука припадника Службе за обезбеђење Окружног затвора у Панчеву за пружање прве помоћи и мера оживљавања.

Окружни затвор у Панчеву – Одсек у Вршцу¹¹⁶

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити примерене санитарне уређаје у свим заједничким купатилима, као и у мокрим чворовима у просторијама-спаваоницама притвора. У просторијама-спаваоницама, у којима је то потребно, замениће се и дотрајали линолеум којим су прекривени подови.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити примерене лежајеве за лица у притвору.

Управа за извршење кривичних санкција ће спровести мере и активности како би се за потребе Окружног затвора у Панчеву – Одсек у Вршцу обезбедио одговарајући објекат за смештај лица лишених слободе у којем ће материјални услови бити у складу са важећим стандардима.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће у случају одсуства запосленог професионалног куvara, ангажовати другог професионалног куvara за припремање obroка лицима лишеним слободе.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу могао да по потреби ангажује другог професионалног куvara.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће у трпезарији видно истицати јеловнике најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу.

Лицу лишеном слободе ће службена лица у моменту предаје писмена издати потврда о предаји истог, која садржи име и презиме лица које је писмено предало, назив (име и презиме) примаоца, датум предаје, евиденциони број, потпис службеног лица и печат ОЗ Панчева - Одсек у Вршцу.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања предузети мере како би се унапредио систем за видео надзор, тако што ће се забележени видео снимци чувати у трајању не краћем од 30 дана.

Просторије предвиђене за полицијско задржавање биће покривене системом видео надзора.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања предузети мере како би се у просторијама за смештај лица лишених слободе инсталирао систем (аларм) за позивање страже.

¹¹⁶ Извештај о посети ОЗ Панчево – Одсек у Вршцу, бр. 281-106/16 од 12. јануара 2017. год.

Лекар у ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће одмах након примене мере принуде прегледати лице лишено слободе према коме је примењена мера принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере. У извештају ће се наводити тачно време лекарских прегледа.

Уколико лекар приликом прегледа установи да лице лишено слободе има повреде, извештај ће садржати и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреде и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

У ОЗ Панчево - Одсеку у Вршцу васпитно особље ће у свом будућем раду, после сваког разговора са осуђеним сачинити белешку о садржини обављеног разговора и приложити је у досије осуђеног, као и уредно водити листу спроведених индивидуалних, групних и других третманских активности утврђених индивидуалним програмом поступања.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу предузеће мере како би се лицима лишеним слободе омогућило похађање образовних програма и програма за стручно оспособљавање.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће предузети мере како би се радно ангажовао већи број лица лишених слободе.

У просторима за боравак лица лишених слободе на свежем ваздуху (шеталишта) ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће поставити надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу омогућиће лицима лишеним слободе бављење физичким активностима у затвореном простору.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће свим притвореним лицима омогућити боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу предузеће мере како би се лица лишена слободе укључила у сврсисходне активности у слободно време.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете блиских лица, како би се лицима лишеним слободе омогућило остваривање права на боравак у посебној просторији.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити услове да посете притвореницима трају један час и обавестиће надлежни суд о постојању могућности Завода да организује посете притвореника у складу са прописима.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће обезбедити да приступ медицинској документацији – личним здравственим картонима и другим евиденцијама које садрже медицинске податке и личне информације пацијената, има искључиво медицинско особље.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће адекватно опремити просторију за обављање здравствених прегледа, у складу важећим законом и стандардима и обезбедиће посебну болесничку собу за издвајање оболелих лица лишених слободе.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће предузети мере како би се у Заводу ангажовала два медицинска техничара, како би се обезбедило присуство лица са медицинском квалификацијом које ће, поред осталих професионалних активности, вршити поделу лекова, како се не би дешавало да тај посао обавља немедицинско особље.

Лекарски прегледи лица лишених слободе вршиће се само у присуству здравствених радника, сем у случајевима када здравствени радник другачије не затражи.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, као и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени у медицинској документацији за конкретно лице лишено слободе.

ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће на видном месту испред лекарске ординације и/или на спољашњој страни врата лекарске ординације, као и у самој ординацији истакнути јасну забрану за немедицинско особље да присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободе, а о овоме обавестити све припаднике Службе за обезбеђење.

Врата од лекарске ординације током обављања медицинских радњи морају бити затворена.

Лекар у ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће прегледати сваког притвореника и лице на извршењу казне затвора одмах након пријема у Завод, лице на извршењу казне затвора по повратку са привременог одсуства и пре отпуштања из Завода.

Лекар у ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања доставити писмени извештај управнику завода када приликом прегледа утврди постојање телесних повреда код лица лишених слободе.

У ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу лекар ће управнику у писаној форми подносити одговарајуће извештаје, налазе и препоруке - периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне, као и препоруке за поступање према том лицу; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Управник ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу ће без одлагања предузимати мере које му препоручи лекар.

Министарство здравља ће без одлагања извршити стручни надзор над радом лекара у ОЗ Панчево - Одсек у Вршцу.

Министарство ће копију извештаја из надзора достави Националном механизму за превенцију тортуре.

I-3 – Препоруке упућене социјалним установама домског типа

Дом за лица ометена у менталном развоју „Otthon“ Стара Моравица¹¹⁷

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће све расположиве мере и активности и остварити сарадњу са Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова како би се извршила трансформација Дома „Otthon“, а која ће имати за последицу измештање корисника из Дома, имајући у виду да услед његове неодговарајуће локације, корисницима није омогућено адекватно учешће у социјалној заједници нити контакт са спољашњом средином.

¹¹⁷ Извештај о посети Дому за лица ометена у менталном развоју „Otthon“ Стара Моравица, број 281-87/16 од 18. априла 2017. год.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће предузети мере у циљу измештања из Дома корисника који су из веома удаљених крајева, а корисницима смештеним у Дому обезбедиће се могућност коришћења српског језика у комуникацији са особљем Дома.

Дом ће сачинити анализу потребног броја запослених различитих профила како би се корисницима обезбедио адекватан третман у складу са важећим прописима и стандардима.

Сачињену анализу Дом ће доставити Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова и Заштитнику грађана.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова предузеће потребне мере како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са процењеним потребама за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере из своје надлежности у циљу доношења прописа којим ће се уредити услови и поступак ограничавања слободе кретања и физичког спутавања корисника смештених у установама социјалне заштите домског типа.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере како би се обезбедило да сви корисници Дома, који сходно важећим прописима остварују право на депарац, исти буде признат и омогућен.

Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова извршиће надзор над радом надлежних центара за социјални рад који су пропустили да Дому доставе тражене информације о правном статусу и старатељима корисника. На основу утврђеног предузеће мере како би се доставиле све потребне информације и одговарајућа документација у погледу правног статуса и осталих битних чињеница за сваког корисника смештеног у Дому.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере како би у свим собама Дома било смештено највише четири корисника и исте опремити намештајем сходно Правилнику о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите.

Дом „Otthon“ неће смештати кориснике и кориснице заједно по собама, осим уколико су ванбрачни партнери или брачни супружници.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере како би се у Дому „Otthon“ адаптирале санитарне јединице и исте одвојиле за кориснике и кориснице.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере како би се у просторима за туширање и wc-има обезбедили услови за поштовање приватности корисника.

Особље Дома „Otthon“ убудуће неће ангажовати кориснике у асистенцијама приликом обављања неговатељских послова у Дому.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова одмах ће предузети све потребне мере и активности како би се у Дому „Otthon“ без одлагања

прекинула недозвољена пракса држања корисника у изолацији и како би се овим корисницима омогућио смештај и нега у мање рестриктивном окружењу и третман који одговара њиховим потребама и развијању њихових капацитета, у складу са важећим прописима и стандардима.

Министарство здравља у сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере у сврху заштите лица са менталним и интелектуалним сметњама и ревидирати одредбе прописа које на општи начин уређују пристанак на медицинску меру. Сходно важећим прописима, уколико су та лица лишена пословне способности, пристанак на медицинску меру даје њихов старалац, који је ретко присутан у моменту када над њима исту треба применити. Такође, изузетно је важно прописати улогу лица са менталним и интелектуалним сметњама у доношењу одлуке о примени медицинске мере, односно у давању пристанка на исту. У истом смислу треба унапредити прописе тако да се обезбеди појачана заштита тих лица приликом примене медицинских или научних огледа.

Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова предузеће мере како би се прибавио довољан број ортопедских помагала за непокретне и полупокретне кориснике (инвалидска колица, ходалице и др.), ради омогућавања лакшег кретања корисника у оквиру Дома и ван њега, као и апарат ЕКГ и боцу са кисеоником.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова предузеће мере како би се у Дому „Otthon“ обезбедила адекватно опремљена просторија за обављање стоматолошких интервенција.

Дом „Otthon“ затражиће од органа локалне самоуправе на чијој територији се налази, да обезбеди доступност овлашћених лекара ради стручног утврђивања узрока и времена смрти, који ће вршити прегледе и издавати Потврде о смрти за кориснике преминуле у установи.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће, у сарадњи са релевантним органима власти, сачинити протокол о поступању у случајевима неочекиване (напрасне) смрти корисника у установама социјалне заштите домског типа.

Геронтолошки центар у Вршцу¹¹⁸

Дом ће сачинити анализу потребног броја запослених различитих профила како би се корисницима обезбедио адекватан третман у складу са важећим прописима и стандардима.

Сачињену анализу Дом ће доставити Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Заштитнику грађана.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће потребне мере како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере како би се, без даљих одлагања, донео правилник којим ће се детаљно уредити питање обезбеђивања средстава за личне потребе корисника домског и породичног смештаја.

¹¹⁸ Извештај о посети Геронтолошком центру у Вршцу, број 281-108/16 од 20. јануара 2017. год.

Потребно је да Министарство здравља и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, остварујући сарадњу, предузму потребне мере из своје надлежности како би се унапредили прописи који регулишу сагласност корисника, односно пацијената на медицинску меру и то посебно у ситуацијама када корисник, односно пацијент није лишен пословне способности, а његово здравствено стање указује да изјављена воља не одговара унутрашњој вољи, односно да није у стању да формира сопствену вољу у том погледу.

Такође, потребно је да Министарство здравља и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, остварујући сарадњу предузму потребне мере из своје надлежности како би се унапредили прописи и у погледу сагласности на предузимање медицинске мере у односу на лица која су лишена пословне способности, у смислу, да сходно важећим међународним прописима и стандардима, и њихова став у том погледу буде узет у обзир.

Дом ће евиденцију умрлих корисника водити у обрасцу Протокола умрлих, односно водиће је на тај начин да се у евиденцији евидентирају најмање следећи подаци (редни број за текућу годину, име презиме и име родитеља умрлог, датум рођења умрлог, дан и час смрти, место смрти, узрок смрти на основу податка који је уписан у образац Потврда о смрти, податак о томе да ли је захтевано вршење обдукције, име и презиме лекара који је извршио преглед умрлог и издао потврду о смрти, податак о томе да ли је обдукција извршена, ако јесте у којој институцији, као и закључак о узроку смрти на основу обдукције и напомене).

Руководство Дома затражиће од органа локалне самоуправе на чијој територији се налази, да обезбеди доступност овлашћених лекара ради стручног утврђивања узрока и времена смрти, који ће вршити прегледе и издавати Потврде о смрти за кориснике преминуле у установи.

Дом ће успоставити Протокол повреда и обезбедити да се у њему бележе подаци о околностима под којима је дошло до повређивања (уз навођење извора података – анамнестички/хетероанамнестички), детаљан опис установљених повреда, као и закључак лекара о повезаности околности под повређивања и установљене повреде.

Завод за смештај одраслих лица „Мале Пчелице“¹¹⁹

Завод (лекар који је лечио преминулог или лекар одређен за утврђивање узрока смрти) ће захтевати обдукцију леша у свим случајевима смрти корисника, било у Заводу или изван њега, осим уколико је лекар који је лечио преминулог пре смрти поставио јасну дијагнозу смртоносне болести и не постоје друге околности које би указивале да је потребно извршити обдукцију.

Завод ће од установе која обави обдукцију прибављати извештај са закључцима о узроку смрти.

Собе и остале просторије у којима бораве корисници (дневни боравци, ходници, трпезарије...) декорисаће се тако да стварају утисак хуманијег окружења и осликавају посебности корисника. Завод ће охрабрити кориснике да доносе своје личне ствари.

Завод ће на кревете корисника за које постоји ризик да ће пасти поставити ограде, у циљу заштите корисника и избегавања примене физичког спутавања. Завод ће избегавати учестало везивање истих корисника.

¹¹⁹ Извештај о посети Заводу за смештај одраслих лица „Мале Пчелице“, број 281-100/17.

Завод ће размотрити да ли је у могућности да пружи услугу корисницима који се учестало везују и, уколико процени да није, о томе ће обавестити надлежни центар за социјални рад.

Завод ће меру физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, примењивати у потпуности у складу са прописима и установљеним стандардима поступања према особама са менталним сметњама, а нарочито:

1. мера механичког ограничења корисника примениће се изузетно, када је то једино средство да се корисник спречи да својим понашањем озбиљно угрози сопствени живот и безбедност или живот и безбедност других лица;
2. пре него што се примени мера механичког ограничења размотриће се и покушати примена мање рестриктивних мера;
3. мера механичког ограничења корисника спроводиће се уз примену медицинских мера које ће омогућити да период примене мере буде што је могуће краћи;
4. мера механичког ограничења корисника спроводиће се на безбедном месту и на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље корисника;
5. мера механичког ограничења корисника спроводиће се наменским средствима (каишеви и сл.) подобним да се спутавање оствари на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље корисника;
6. о примени мере механичког ограничења и дужини њеног трајања одлуку доноси психијатар, водећи рачуна да период примене мере буде што је могуће краћи, сходно важећим стандардима и правилима медицинске струке;
7. уколико у одсуству психијатра други здравствени радник изврши механичко ограничавање корисника за које процени да је у датом моменту неопходно и неодложно, обавезан је да о томе одмах обавести најближег психијатра, који је дужан да без одлагања приступи кориснику и процени оправданост примењеног механичког ограничавања, као и да ли је оно и даље потребно, те сходно томе донесе одговарајућу одлуку;
8. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења, дужан је, док траје примена те мере, као и у примереном периоду након обуставе примене мере, да периодично обилази корисника према коме је мера примењена и да са дужном пажњом прати његово здравствено стање;
9. када током извршења мере механичког ограничења психијатар утврди да корисник према коме је мера примењена више не представља опасност по себе или друго лице, корисник ће се без одлагања ослободити од примене мере;
10. непосредно пре истека рока на који је одређена примена мере механичког ограничења, психијатар преиспитује неопходност примене мере у наредном периоду и о томе доноси одлуку, с тим да ће наложити да се механички ограничени корисник одмах ослободи ако даља примена мере није неопходна;
11. током примене мере механичког ограничења медицинско особље ће пружити појачану пажњу и у што већој мери бити непосредно присутно уз корисника који је механички ограничен, како та мера не би уједно представљала и његово осамљивање (изолацију);
12. мера механичког ограничења неће се примењивати у просторији у којој су смештени корисници према којима није примењена мера механичког ограничења нити ће другим корисницима бити омогућен приступ тој просторији;
13. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења дужан је да без одлагања обавести руководиоца Завода или друго лице које је на то овластио руководиоца, који о томе одмах обавештава законског заступника корисника према коме је мера примењена, односно члана уже породице корисника према коме је мера примењена;
14. о примени мере механичког ограничења водиће се посебна књига, у којој се обавезно уносе сви битни подаци о примени мере, и то:
 - разлози за примену мере механичког ограничења;
 - опис мера примењених пре механичког ограничења;

- врста средстава коришћеног за механичко ограничење;
- податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
- име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
- име здравственог радника који је у одсуству психијатра, из разлога неопходности за хитним поступањем, извршио механичко ограничавање узнемиреног корисника пре доношења одлуке од стране психијатра; када је о механичком ограничавању обавештен психијатар; мишљење психијатра о оправданости извршеног механичког ограничавања;
- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- опис свих евентуалних повреда корисника према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других корисника или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
- подаци о периодичним обилазцима корисника према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
- податак о времену обавештења руководиоца Завода или другог лица које на то овласти руководиоца о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице корисника према коме је мера примењена;
- наводи и коментари корисника током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

I-4 – Препоруке упућене психијатријским установама

Специјална болница за психијатријске болести „Ковин“¹²⁰

Болница ће предузети потребне мере како би се извршиле адаптације руинираних објеката и постојеће собе поделиле на мање.

Болница ће оплеменили и хуманизовати собе и просторије у којима бораве пацијенти и обезбедити потребне елементе по собама за одлагање личних ствари пацијената. Такође, Болница ће охрабривати и пацијенте да доносе личне ствари у циљу хуманизације простора у коме бораве.

Болница ће обезбедити одговарајући гардеробу за све пацијенте како би у хладнијим и зимским месецима могли да излазе напоље. Такође, Болница ће охрабривати пацијенте да носе дневну одећу и кад не излазе напоље у циљу јачања идентитета личности и самопоштовања.

Болница ће на видним местима унутар свих одељења поставити писана обавештења о правима и дужностима пацијената и израдиће брошуре којима ће се на прилагођен начин пацијенти информисати о својим правима и обавезама.

Потребно је да Министарство здравља предузме мере из своје надлежности како би се унапредили прописи који регулишу сагласност пацијената на медицинску меру и то посебно у ситуацијама када пацијент није лишен пословне способности, а његово здравствено стање указује да изјављена воља не одговара унутрашњој вољи, односно да није у стању да формира сопствену вољу у том погледу.

Такође, потребно је да Министарство здравља предузме потребне мере из своје надлежности како би се унапредили прописи и у погледу сагласности на предузимање

¹²⁰ Извештај о посети Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“ – праћење поступања по препорукама из Извештаја из 2014. год, број 281-109/16 од 27. јануара 2017. год.

медицинске мере у односу на лица која су лишена пословне способности, у смислу, да сходно важећим међународним прописима и стандардима, и њихова став у том погледу буде узет у обзир.

Болница ће меру физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, вршити у потпуности у складу са прописима и установљеним стандардима поступања према особама са менталним сметњама, а нарочито:

1. мера механичког ограничења пацијента примениће се изузетно, када је то једино средство да се корисник спречи да својим понашањем озбиљно угрози сопствени живот и безбедност или живот и безбедност других лица;
2. пре него што се примени мера механичког ограничења размотриће се и покушати примена мање рестриктивних мера;
3. мера механичког ограничења корисника спроводиће се уз примену медицинских мера које ће омогућити да период примене мере буде што је могуће краћи;
4. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се на безбедном месту и на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље пацијента;
5. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се наменским средствима (каишеви и сл.) подобним да се спутавање оствари на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље пацијента;
6. о примени мере механичког ограничења и дужини њеног трајања одлуку доноси психијатар, водећи рачуна да период примене мере буде што је могуће краћи, сходно важећим стандардима и правилима медицинске струке;
7. уколико у одсуству психијатра други здравствени радник изврши механичко ограничавање пацијента за које процени да је у датом моменту неопходно и неодложно, обавезан је да о томе одмах обавести најближег психијатра, који је дужан да без одлагања приступити пацијенту и процени оправданост примењеног механичког ограничавања, као и да ли је оно и даље потребно, те сходно томе донесе одговарајућу одлуку;
8. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења, дужан је, док траје примена те мере, као и у примереном периоду након обуставе примене мере, да периодично обилази пацијента према коме је мера примењена и да са дужном пажњом прати његово здравствено стање;
9. када током извршења мере механичког ограничења психијатар утврди да пацијент према коме је мера примењена више не представља опасност по себе или друго лице, пацијент ће се без одлагања ослободити од примене мере;
10. непосредно пре истека рока на који је одређена примена мере механичког ограничења, психијатар преиспитује неопходност примене мере у наредном периоду и о томе доноси одлуку, с тим да ће наложити да се механички ограничени пацијент одмах ослободи ако даља примена мере није неопходна;
11. током примене мере механичког ограничења медицинско особље ће пружити појачану пажњу и у што већој мери бити непосредно присутно уз пацијента који је механички ограничен, како та мера не би уједно представљала и његово осамљивање (изолацију);
12. мера механичког ограничења неће се примењивати у просторији у којој су смештени пацијенти према којима није примењена мера механичког ограничења, нити ће другим пацијентима бити омогућен приступ тој просторији;
13. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења дужан је да без одлагања обавести директора Болнице или друго лице које је на то овластио директор, који о томе одмах обавештава законског заступника пацијента према коме је мера примењена, односно члана уже породице пацијента према коме је мера примењена;
14. о примени мере механичког ограничења водиће се посебна књига, у којој се обавезно уносе сви битни подаци о примени мере, и то:
 - разлози за примену мере механичког ограничења;
 - опис мера примењених пре механичког ограничења;

- врста средстава коришћеног за механичко ограничење;
- податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
- име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
- име здравственог радника који је у одсуству психијатра, из разлога неопходности за хитним поступањем, извршио механичко ограничавање узнемиреног пацијента пре доношења одлуке од стране психијатра; када је о механичком ограничавању обавештен психијатар; мишљење психијатра о оправданости извршеног механичког ограничавања;
- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- опис свих евентуалних повреда корисника према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других корисника или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
- подаци о периодичним обилазцима корисника према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
- податак о времену обавештења директора дома или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
- наводи и коментари корисника током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Болница ће предузети мере како би се обезбедио потребан број запослених у циљу обезбеђивања адекватног третмана пацијената и реализације рехабилитацијских и терапијских активности током целог дана.

Министарство здравља ће размотрити постојећи систем финансирања психијатријских болница који се базира, пре свега, на смештајним капацитетима болница и унапредиће прописе у смислу финансирања психијатријских болница, сходно стварно обављеним услугама које обухватају како подразумеване трошкове лечења, тако и рехабилитацију пацијената.

Министарство здравља ће размотрити постојећу праксу да се психијатријске болнице по основу уговора између Министарства здравља и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања финансирају и пружањем ванстандардних услуга одређеним категоријама лица којима није потребно стационарно психијатријско лечење.

Болница ће сачинити писану анализу потребног броја и стручног профила запослених, посебно специјалиста психијатрије и окупационих/радних терапеута, подобног да се свим пацијентима Болнице омогући пружање здравствене заштите у складу са важећим прописима и стандардима.

Болница ће напред сачињену анализу доставити Министарству здравља и Заштитнику грађана.

Министарство здравља предузеће мере и у складу са напред сачињеном анализом ангажовати недостајући број специјалиста психијатрије и окупационих/радних терапеута.

Према свим лицима са менталним сметњама за које се налази да озбиљно и директно угрожавају сопствени живот или здравље или безбедност, односно живот или здравље или безбедност другог лица, те да је потребно да се задржавају у Болници, потребно је применити одредбе закона које се односе на принудну хоспитализацију, односно на

задржавање без пристанка и смештај без пристанка лица са менталним сметњама у психијатријску установу што је прописано у Закону о заштити лица са менталним сметњама.

Специјална болница за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ – Вршац¹²¹

Болница ће меру физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, вршити у потпуности у складу са прописима и установљеним стандардима поступања према особама са менталним сметњама, а нарочито:

1. мера механичког ограничења пацијента примениће се изузетно, када је то једино средство да се корисник спречи да својим понашањем озбиљно угрози сопствени живот и безбедност или живот и безбедност других лица;
2. пре него што се примени мера механичког ограничења размотриће се и покушати примена мање рестриктивних мера;
3. мера механичког ограничења корисника спроводиће се уз примену медицинских мера које ће омогућити да период примене мере буде што је могуће краћи;
4. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се на безбедном месту и на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље пацијента;
5. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се наменским средствима (каишеви и сл.) подобним да се спутавање оствари на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље пацијента;
6. о примени мере механичког ограничења и дужини њеног трајања одлуку доноси психијатар, водећи рачуна да период примене мере буде што је могуће краћи, сходно важећим стандардима и правилима медицинске струке;
7. уколико у одсуству психијатра други здравствени радник изврши механичко ограничавање пацијента за које процени да је у датом моменту неопходно и неодложно, обавезан је да о томе одмах обавести најближег психијатра, који је дужан да без одлагања приступити пацијенту и процени оправданост примењеног механичког ограничавања, као и да ли је оно и даље потребно, те сходно томе донесе одговарајућу одлуку;
8. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења, дужан је, док траје примена те мере, као и у примереном периоду након обуставе примене мере, да периодично обилази пацијента према коме је мера примењена и да са дужном пажњом прати његово здравствено стање;
9. када током извршења мере механичког ограничења психијатар утврди да пацијент према коме је мера примењена више не представља опасност по себе или друго лице, пацијент ће се без одлагања ослободити од примене мере;
10. непосредно пре истека рока на који је одређена примена мере механичког ограничења, психијатар преиспитује неопходност примене мере у наредном периоду и о томе доноси одлуку, с тим да ће наложити да се механички ограничени пацијент одмах ослободи ако даља примена мере није неопходна;
11. током примене мере механичког ограничења медицинско особље ће пружити појачану пажњу и у што већој мери бити непосредно присутно уз пацијента који је механички ограничен, како та мера не би уједно представљала и његово осамљивање (изолацију);
12. мера механичког ограничења неће се примењивати у просторији у којој су смештени пацијенти према којима није примењена мера механичког ограничења, нити ће другим пацијентима бити омогућен приступ тој просторији;
13. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења дужан је да без одлагања обавести директора Болнице или друго лице које је на то овластио

¹²¹ Извештај о посети Специјалној болници за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ – Вршац - праћење спровођења препорука из Извештаја о посети ЦПТ Републици Србији 2015. год. број 281 – 102/16 од 01. марта 2017. год.

директор, који о томе одмах обавештава законског заступника пацијента према коме је мера примењена, односно члана уже породице пацијента према коме је мера примењена;

14. о примени мере механичког ограничења водиће се посебна књига, у којој се обавезно уносе сви битни подаци о примени мере, и то:

- разлози за примену мере механичког ограничења;
- опис мера примењених пре механичког ограничења;
- врста средстава коришћеног за механичко ограничење;
- податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
- име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
- име здравственог радника који је у одсуству психијатра, из разлога неопходности за хитним поступањем, извршио механичко ограничавање узнемиреног пацијента пре доношења одлуке од стране психијатра; када је о механичком ограничавању обавештен психијатар; мишљење психијатра о оправданости извршеног механичког ограничавања;
- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- опис свих евентуалних повреда корисника према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других корисника или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
- подаци о периодичним обилазцима корисника према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
- податак о времену обавештења директора дома или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
- наводи и коментари корисника током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Болница ће сачинити писану анализу потребног броја и стручног профила запослених, посебно специјалиста психијатрије и окупационих/радних терапеута, подобног да се свим пацијентима Болнице омогући пружање здравствене заштите у складу са важећим прописима и стандардима.

Болница ће напред сачињену анализу доставити Министарству здравља и Заштитнику грађана.

Министарству здравља ће предузети мере и у складу са напред сачињеном анализом ангажовати недостајући број запослених, а нарочито специјалиста психијатрије и окупационих/радних терапеута.

Потребно је исте принципе и праксу уређивања заједничких просторија и соба на одељењу за лечење болести зависности применити и на уређење других одељења и омогућити пацијентима веће учешће у уређивању просторија на одељењима.

Отклонити уочене недостатке услова живота на одељењима као што су пренасељеност у спаваоницама уз стварање услова за личније окружење, декорацију и угоднију атмосферу.

Болница ће обезбедити услове и омогућити пацијентима да одређени део времена проводе на отвореном без обзира на временске прилике.

Болница ће убуће активности психосоцијалне рехабилитације понудити свим пацијентима у складу са њиховим индивидуалним потребама и могућностима и омогућити пацијентима да сами бирају активности психосоцијалне рехабилитације.

Болница ће се посебно фокусирати на увођењу психосоцијалне рехабилитације за пацијенте којима је приступ активностима психосоцијалне рехабилитације отежан, углавном због непостојања индивидуалне подршке за учествовање у овим активностима.

Болница ће предузети одговарајуће активности како би се особље Болнице едуковало о добробити психосоцијалне рехабилитације и различитим видовима исте, као и значају које стицање вештина самосталног живота има за превенцију и унапређење социјализације пацијената након изласка из болнице.

Психијатријско лечење мора бити засновано на индивидуализованом приступу, који подразумева састављање посебног плана лечења за сваког пацијента. То лечење треба да укључи широк спектар рехабилитационих и терапијских активности, укључујући приступ окупационој терапији, групној терапији, индивидуалној психотерапији, уметности, музици и спорту.

Потребно је да се поштују принципи Добре клиничке праксе и фармакотерапија спроводи у складу са усвојеним Терапијским водичима за поједине психијатријске поремећаје.

Избегавати полипрагмазију као стандард за лечење психотичних поремећаја, јер то може да умањи капацитете за психосоцијалну рехабилитацију због седативних ефеката као нежељеног дејства антипсихотика.

Потребно је одржавати редовну праксу превенције суицида кроз анализу могућих фактора ризика код сваког пацијента, а посебно код оних којима је из било којих разлога одбијен захтев за отпустом.

НПМ препоручује да се, поред аутопсије, спроведе независна истрага сваки пут када психијатријски пацијент умре.

Потребно је да у будућем раду, Болница посебно поклања пажњу пацијентима који су фиксирани.

Потребно је да пацијенти буду адекватно информисани о свим медицинским мерама којима су изложени и да се јасно разликује пристанак на хоспитализацију од пристанка на лечење.

Специјална болница за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ у сарадњи са Министарством здравља предузеће мере како би се проширили кадровски капацитети формираног Центра за ментално здравље, а све у циљу јачања напора за деинституционализацијом.

I-5 – Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицима / мигрантима

Центар за азил у Бањи Ковиљачи¹²²

Имајући у виду повећан број мигранта у Центру за азил у Бањи Ковиљачи, те сходно томе и повећан обим посла и сталну потребу за превозом ових лица, Комесаријат за

¹²² Извештај о посети ЦА Бања Ковиљача бр. 281-22/17 од 27. марта 2017. год.

избеглице и миграције размотриће могућност доделе службеног возила Центру и предузети одговарајуће мере како би се исто обезбедило.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће мере и ангажовати лице у ЦСР у Лозници које ће обављати послове старатељства над страним малолетницима без пратње смештеним у Центру за азил у Бањи Ковиљачи.

Центар за азил у Крњачи¹²³

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би сви центри за прихват и збрињавање миграната (центри за азил и прихватно-транзитни центри) евидентирали ванредне догађаје. Ова евиденција би, као минимум, требало да садржи детаљан опис ванредног догађаја, мигранте који су учествовали у њему и мере које су предузете (позив полицији или другим службама, обављени лекарски прегледи, евентуалне мере предузете према мигрантима и друго).

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би се у периодичне извештаје свих центара за прихват и збрињавање миграната уносили подаци о ванредним догађајима.

Комесаријат за избеглице и миграције ће ангажовати додатно обезбеђење у Центру за азил у Крњачи.

Министарство унутрашњих послова и Полицијска управа за град Београд ће, без одлагања, у циљу заштите безбедности миграната и других лица и њихове имовине обезбедити континуирано присуство униформисаних полицијских службеника у Центру за азил у Крњачи.

Прихватни центар у Босилеграду¹²⁴

Канцеларија за азил ће према мигрантима којима су издате потврде о израженим намерама да траже азил у Републици Србији и који се налазе у Прихватном центру у Босилеграду предузети радње прописане Законом о азилу.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети потребне мере како би се обезбедила довољна количина резервне гардеробе и обуће за мигранте који бораве у Прихватном центру у Босилеграду.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Босилеграду истаћи кућни ред и информације од значаја за боравак у Центру, на језицима које мигранти разумеју.

У Прихватном центру у Босилеграду подаци из медицинске документације миграната ће бити доступни искључиво здравственим радницима којима су ти подаци потребни ради остваривања законом утврђених надлежности и мигрантима на које се та документација односи.

Центар за социјални рад у Босилеграду ће у циљу заштите малолетних и других рањивих група миграната обезбедити присуство својих стручних радника у Прихватном центру у Босилеграду.

¹²³ Извештаји о посетама ЦА Крњача бр. 281-49/17 од 3. јула 2017. год. и бр. 281-105/17 од 28. децембра 2017.г.

¹²⁴ Извештај о посети ПЦ Босилеград бр. 281-37/17 од 13. априла 2017. год.

Прихватни центар у Бујановцу¹²⁵

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Бујановцу истаћи обавештење о могућности и процедури притуживања на рад лица ангажованих у Центру.

Прихватни центар у Врању¹²⁶

Комесаријат за избеглице и миграције ће у свим центрима за прихват и збрињавање миграната организовати пружање психолошке подршке мигрантима (ангажовањем стручних лица, обезбеђивањем одговарајућих просторија за обављање поверљивих разговора са мигрантима и предузимањем других потребних мера).

Комесаријат за избеглице и миграције ће обезбедити довољне количине резервне одеће и обуће за потребе збрињавања миграната у Прихватном центру у Врању.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Врању истаћи обавештење о могућности и процедури притуживања на рад лица ангажованих у Центру.

Центар за социјални рад у Врању ће, у циљу заштите малолетних и других рањивих група миграната, обезбедити редовно присуство својих стручних радника у Прихватном центру у Врању.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће Центру за социјални рад у Врању обезбедити потребне услове за предузимање радњи према мигрантима смештеним у Прихватном центру у Врању.

Прихватни центар у Дивљани¹²⁷

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би се у Прихватном центру у Дивљани обезбедило континуирано (24-часовно) дежурство радника.

Канцеларија за азил ће према мигрантима којима су издате потврде о израженим намерама да траже азил у Републици Србији и који се налазе у Прихватном центру у Дивљани предузети радње прописане Законом о азилу.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети неопходне мере како би се у Прихватном центру у Дивљани обезбедила довољна количина топле воде за потребе лица која бораве у Центру.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у свим центрима за смештај и збрињавање миграната организовати учестале периодичне састанке службеника и представника миграната, током којих би мигранти добили њима значајне информације о дешавањима у центру и могли да службеницима укажу на евентуалне проблеме у вези са радом центра и изнесу предлоге за њихово решавање.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће, у сарадњи са надлежним центром за социјални рад, обезбедити присуство стручних радника у Прихватном центру у Дивљани, у циљу заштите малолетних и других рањивих група миграната.

¹²⁵ Извештај о посети ПЦ Бујановац бр. 281-69/17 од 21. септембра 2017. год.

¹²⁶ Извештај о посети ПЦ Врање бр. 281-67/17 од 21. септембра 2017. год.

¹²⁷ Извештај о посети ПЦ Дивљана бр. 281-36/17 од 12. априла 2017. год.

Прихватни центар у Димитровграду¹²⁸

Канцеларија за азил ће према мигрантима којима су издате потврде о израженим намерама да траже азил у Републици Србији и који се налазе у Прихватном центру у Димитровграду предузети радње прописане Законом о азилу.

Центар за социјални рад у Димитровграду ће у циљу заштите малолетних и других рањивих група миграната обезбедити присуство својих стручних радника у Прихватном центру у Димитровграду.

Прихватни центар у Кикинди¹²⁹

Канцеларија за азил ће према мигрантима којима су издате потврде о израженим намерама да траже азил у Републици Србији и који се налазе у Прихватном центру у Кикинди предузети радње прописане Законом о азилу.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети потребне мере да се за мигранте који су смештени у шаторима у дворишту Прихватног центра у Кикинди обезбеде адекватни тоалети и услови за одржавање хигијене.

Комесаријат за избеглице и миграције ће без одлагања предузети потребне мере за решавање проблема отпадних вода у Прихватном центру у Кикинди.

Центар за социјални рад у Кикинди ће према малолетним мигрантима без пратње који се налазе у Прихватном центру у Кикинди предузети радње прописане Породичним законом.

Центар за социјални рад у Кикинди ће, у циљу заштите малолетних и других рањивих група миграната, обезбедити редовно присуство својих стручних радника у Прихватном центру у Кикинди.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће Центру за социјални рад у Кикинди обезбедити потребне услове за предузимање радњи према мигрантима смештеним у Прихватном центру у Кикинди.

Центар за социјални рад Кикинда ће предузети мере како би теренски стручни радници за рад са мигрантима више времена посвећивали стручном раду са рањивим групама миграната у Прихватном центру у Кикинди.

Комесаријат за избеглице и миграције ће унутар просторија Прихватног центра у Кикинди које су под видео надзором на видном месту истакнути обавештења о томе, на језицима које мигранти који су смештени у Центру разумеју.

Комесаријат за избеглице и миграције ће размотрити могућност већег ангажовања медицинског особља у Прихватном центру у Кикинди.

У Прихватном центру у Кикинди подаци из медицинске документације миграната ће бити доступни искључиво здравственим радницима којима су ти подаци потребни ради остваривања законом утврђених надлежности и мигрантима на које се та документација односи.

¹²⁸ Извештај о посети ПЦ Димитровград бр. 281-7/17 од 24. фебруара 2017. год.

¹²⁹ Извештаји о посетама ПЦ Кикинда бр. 281-44/17 од 6. јуна 2017. год и бр. 281-95/17 од 01. децембра 2017.г.

Прихватни центар у Обреновцу¹³⁰

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Обреновцу обезбедити услове за смештај особа са инвалидитетом.

Комесаријат за избеглице и миграције ће приликом размештања миграната у спаваонице Прихватног центра у Обреновцу водити рачуна о заштити малолетника, као и о земљама порекла миграната и без одлагања ће раздвајати мигранте за које дође до сазнања да су између њих нарушени односи и да може доћи до сукоба.

Комесаријат за избеглице и миграције ће проверити да ли су сви мигранти који се налазе у Прихватном центру у Обреновцу евидентирани и да ли су им издате идентификационе картице.

Прихватни центар у Пироту¹³¹

Канцеларија за азил ће према мигрантима којима су издате потврде о израженим намерама да траже азил у Републици Србији и који се налазе у Прихватном центру у Пироту предузети радње прописане Законом о азилу.

Прихватни центар у Прешеву¹³²

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Прешеву истаћи обавештење о могућности и процедури притуживања на рад лица ангажованих у Центру.

Прихватни центар у Суботици¹³³

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Центар за социјални рад града Суботице ће у циљу заштите рањивих група миграната (старих, жена, малолетника, жртава насиља и других) обезбедити континуирано присуство службеника центра за социјални рад у Прихватном центру у Суботици.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Суботици успоставити евиденцију ванредних догађаја.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети потребне мере како би се у Прихватном центру у Суботици обезбедила исхрана за мигранте која је довољно разноврсна и квалитетна да одржи њихово добро здравље и снагу.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Суботици обезбедити одговарајућу трпезарију.

Прихватни центар у Шиду¹³⁴

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети одговарајуће мере како би се у Прихватном центру у Шиду обезбедила довољна количина топле воде за потребе лица која бораве у Центру.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Шиду обезбедити посебну канцеларију за обављање поверљивих разговора миграната са стручним лицима која им пружају психолошку помоћ.

¹³⁰ Извештаји о посетама ПЦ Обреновац бр. 281-5/17 од 8. фебруара 2017. год и бр. 281-48/17 од 3. јула 2017.г.

¹³¹ Извештај о посети ПЦ Пирот бр. 281-7/17 од 24. фебруара 2017. год.

¹³² Извештај о посети ПЦ Прешево бр. 281-68/17 од 21. септембра 2017. год.

¹³³ Извештај о посети ПЦ Суботица бр. 281-96/17 од 4. децембра 2017. год.

¹³⁴ Извештај о посети ПЦ Шид бр. 281-25/17 од 21. марта 2017. год.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би се у недељне извештаје Прихватног центра у Шиду уносили и подаци о ванредним догађајима, укључујући и инциденте.

Прихватилиште за странце у Падинској Скели¹³⁵

Министарство унутрашњих послова ће за странце који се примају у Прихватилиште за странце обезбедити образац о правима који ће им се уручити одмах по пријему и којим ће их обавестити о правној ситуацији у којој се налазе и правима која имају.

Прихватилиште за странце ће обавити кречење спаваоница и до комплетног реновирања објекта ће одржавати материјалне услове у њему.

Прихватилиште за странце ће редовно прати постељину (душеке, чаршафе и ћебад) и дотрајале делове постељине ће заменити новим.

Прихватилиште за странце ће омогућити да посете странцима трају најмање 1 сат недељно.

Министарство унутрашњих послова ће странцима који су смештени у Прихватилишту омогућити несметано коришћење телефона.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да обрасци докумената који се издају странцима током боравка у Прихватилишту за странце (записник о отпусту, потврда о привремено одузетим предметима од странца, образац о правима и сл.) буду преведени и доступни на језицима које разуме највећи број странаца који бораве у Прихватилишту (енглески, француски, арапски, фарси, урду итд.).

Министарство унутрашњих послова ће у случајевима неопходности јасне и прецизне комуникације службеника Прихватилишта са странцима који не разумеју српски ни енглески језик обезбеђивати преводиоца на језик који разумеју.

Министарство унутрашњих послова ће без одлагања обезбедити да у Прихватилишту за странце свакодневно буде присутан квалификовани здравствени радник, који има звање најмање медицинског техничара и који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих странаца, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надзирати опште хигијенске услове.

Прихватилиште за странце неће странцима делити средства за одржавање личне хигијене којима је истекао рок трајања и обезбедиће да сва средства која тренутно странци користе буду у року трајања.

Прихватилиште за странце у Падинској Скели ће свим странцима омогућити да најмање 1 сат свакога дана бораве на свежем ваздуху.

Министарство унутрашњих послова опремиће дечију собу адекватним садржајем за децу.

Министарство унутрашњих послова ће без одлагања у Прихватилишту за странце ангажовати довољан број полицијских службеника и службеница, у складу са реалним потребама за несметан рад и предвиђеном систематизацијом.

Регионални центар граничне полиције према Бугарској¹³⁶

РЦГП према Бугарској неће смештати мигранте у неусловну просторију.

¹³⁵ Извештај о посети Прихватилишту за странце бр. 281-50/17 од 20. јуна 2017. год.

¹³⁶ Извештај о посети РЦГП Бугарска бр. 281-15/17 од 24. фебруара 2017. год.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити адекватне смештајне и друге услове за боравак миграната током поступка утврђивања њиховог идентитета и предузимања осталих радњи у РЦГП према Бугарској.

Завод за смештај деце и омладине у Нишу¹³⁷

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће потребне мере како би малолетни страни држављани без пратње, за које је смештај у Заводу адекватнији од неке друге врсте смештаја (нпр. прихватни центри за мигранте, центри за азил и др.), били смештени у Заводу за васпитање деце и омладине у Нишу и након издавања потврде о израженој намери за тражење азила у Републици Србији.

Завод за васпитање деце и омладине у Нишу ће малолетним страним држављанима обезбедити лекарски преглед одмах по пријему у Завод.

¹³⁷ Извештај о посети Заводу за смештај деце и омладине и Нишу – Центру за смештај малолетних страних лица без пратње бр. 281-26/17 од 20. априла 2017. год.

ДОДАТАК II

II-1 Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака

Државе чланице ове конвенције,

Сматрајући да, сходно принципима Повеље Уједињених нација, признавање једнаких и неотуђивих права свих чланова људске породице представља основе слободе, правде и мира у свету,

Сматрајући да та права проистичу из достојанства неодвојивог од људске личности,

Сматрајући да су државе дужне да, на основу Повеље, нарочито члана 55. подстичу опште и стварно поштовање права човека и основних слобода,

Водећи рачуна о члану 5. Опште декларације о правима човека и о члану 7. Међународног пакта о грађанским и политичким правима према којима нико не може бити подвргнут тортури, нити суровим, нељудским или понижавајућим казнама или поступцима,

Водећи рачуна, такође, о Декларацији о заштити свих лица од мучења и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака, коју је усвојила Генерална скупштина 9. децембра 1975. године,

У жељи да повећају ефикасност борбе против мучења и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака у читавом свету,

Сагласиле су се о следећем:

ПРВИ ДЕО

Члан 1

1. У смислу ове конвенције, израз „тортура“ означава сваки акт којим се једном лицу намерно наносе бол или тешке физичке или менталне патње у циљу добијања од њега или неког трећег лица обавештења или признања или његовог кажњавања за дело које је то или неко треће лице извршило или за чије извршење је осумњичено, застрашивања тог лица или вршења притиска на њега или застрашивања или вршења притиска на неко треће лице или из било којег другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације ако тај бол или те патње наноси службено лице или било које друго лице које делује у службеном својству или на његов подстицај или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Тај израз се не односи на бол или патње које су резултат искључиво законитих санкција, неодвојивих од тих санкција или које те санкције проузрокују.

2. Овај члан је без штете по било који међународни инструмент или било који национални закон који садржи или може садржавати одредбе ширег значаја.

Члан 2

1. Свака држава чланица предузима законске, административне, судске или друге ефикасне мере како би спречила извршење аката тортуре на територији под њеном јурисдикцијом.

2. Као оправдање за тортуру не може се наводити никаква изузетна околност било да се ради о ратном стању или опасности од рата, унутрашњој политичкој нестабилности или било ком другом ванредном стању.

3. Као оправдање за тортуру не може се наводити наредба неке претпостављене личности или органа власти.

Члан 3

1. Ни једна држава чланица неће протерати, истерати нити изручити једно лице другој држави ако постоје озбиљни разлози да се посумња да може бити подвргнуто тортури.

2. Да би утврдили постојање таквих разлога, надлежни органи водиће рачуна о свим релевантним околностима, укључујући, евентуално, постојање низа систематских, озбиљних, очигледних или масовних повреда права човека у тој држави.

Члан 4

1. Свака држава чланица настоји да се према њеном кривичном праву сва акта тортуре сматрају кривичним делима. Исти је случај и са покушајем вршења тортуре или неког другог акта који изврши неко лице, а који представља саучесништво или учествовање у акту тортуре.
2. Свака држава чланица одређује за ова кривична дела одговарајуће казне којима је узета у обзир њихова тежина.

Члан 5

1. Свака држава чланица предузима потребне мере како би утврдила своју надлежност за кривична дела споменута у члану 4. у следећим случајевима:
 - (а) ако је кривично дело извршено на територији под јурисдикцијом споменуте државе или на ваздухопловима или бродовима уписаним у тој држави;
 - (б) ако је наводно извршилац кривичног дела држављанин споменуте државе;
 - (ц) ако је жртва држављанин споменуте државе и ако она то сматра потребним.
2. Свака држава чланица предузима, такође, потребне мере како би утврдила своју надлежност за споменута кривична дела у случају да је наводни извршилац тих дела на територији под њеном јурисдикцијом и да га споменута држава не изручује, сходно члану 8, једној од држава споменутих у тачки 1. овог члана.
3. Ова конвенција не искључује ничију кривичну надлежност засновану на националном законодавству.

Члан 6

1. Ако сматра да је околностима то оправдано, након разматрања обавештења којима располаже, свака држава чланица на чијој се територији налази лице за које се сумња да је извршило кривично дело споменуто у члану 4. обезбеђује хапшење тог лица или предузима све потребне судске мере како би обезбедила његову присутност. То хапшење и те мере треба да буду у складу са законодавством споменуте државе; оне се могу спроводити само у року потребном за покретање кривичног гоњења или поступка за издавање.
2. Споменута држава претходно неодложно врши истрагу ради утврђивања чињеница.
3. Свако лице ухапшено у складу с тачком 1. овог члана може неодложно да ступи у контакт са најближим овлашћеним представником државе чије држављанство има или, ако је реч о апатриду, са представником државе у којој има уобичајено пребивалиште.
4. Ако је једна држава ухапсила једно лице, у складу с одредбама овог члана, она о том хапшењу и околностима којима се оправдава то хапшење одмах обавештава државе споменуте у тачки 1. члана 5. Држава која спроводи претходну истрагу споменуто у тачки 2. овог члана убрзо о томе саопштава закључке споменутих државама и обавештава их о томе да ли намерава да врши своју надлежност.

Члан 7

1. Држава чланица на територији под чијом јурисдикцијом је откривен наводни извршилац кривичног дела споменутог у члану 4. ако не изврши издавање тог извршиоца, у случајевима споменутих у члану 5, подноси предмет надлежним органима како би спровели кривични поступак.
2. Ти органи доносе одлуку под истим условима као и за свако друго тешко кривично дело општег права у складу с правним прописима те државе. У случајевима споменутих у тачки 2. члана 5. доказна правила која се примењују на гоњење и на осуду ни на који начин нису мање строга од правила која се примењују у случајевима споменутих у тачки 1. члана 5.
3. Свако лице које се гони за било које кривично дело споменуто у тачки 4. има загарантовано право на правично поступање у свим фазама поступка.

Члан 8

1. Кривична дела споменута у тачки 4. се аутоматски уносе у сваки уговор о издавању закључен између држава чланица. Државе чланице се обавезују да ће унети споменута кривична дела у сваки уговор о издавању који буду закључиле између себе.
2. Ако једној држави чланици која издавање условљава постојањем уговора друга држава чланица, са којом није везана уговором о издавању, поднесе захтев за издавање, она може ову конвенцију сматрати као правну основу за издавање у погледу споменутих кривичних дела. Издавање зависи од других услова предвиђених правом замољене државе.
3. Државе чланице које издавање не условљавају постојањем уговора међусобно признају споменута кривична дела као случајеве за издавање у условима предвиђеним правом замољене државе.
4. Између држава чланица споменута кривична дела се сматрају, ради издавања, као учињена, како према месту њиховог извршења тако и према територији под јурисдикцијом држава које су дужне да утврде своју надлежност према тачки 1. члана 5.

Члан 9

1. Државе чланице пружају једне другима најширу могућу правну помоћ у сваком кривичном поступку у вези с кривичним делима споменутих у члану 4. укључујући и достављање свих доказних елемената којима располажу и која су потребна ради поступка.
2. Државе чланице извршавају своје обавезе у складу с тачком 1. овог члана сходно сваком уговору о правној помоћи који може постојати између њих.

Члан 10

1. Свака држава чланица ће се старати да упознавање и информисање о забрани тортуре буде саставни део образовања цивилног или војног особља задуженог за примену закона, медицинског особља, вршилаца јавних функција и осталих лица која на било који начин могу учествовати у чувању, саслушању или опхођењу са неком ухапшеном, или притвореном или затвореном особом.
2. Свака држава чланица уноси споменуту забрану у утврђена правила или упутства у вези с обавезама и дужностима тих лица.

Члан 11

Свака држава чланица врши систематски надзор над правилима, упутствима, методама и праксом саслушања и над одредбама у вези са чувањем и поступањем на било који начин са ухапшеним, притвореним или затвореним лицима на некој територији под њеном јурисдикцијом, а ради спречавања сваког случаја тортуре.

Члан 12

Свака држава чланица се стара да надлежни органи неодложно изврше непристрасну истрагу сваки пут кад постоје оправдани разлози да се посумња да је акт тортуре извршен на некој територији под њеном јурисдикцијом.

Члан 13

Свака држава чланица обезбеђује сваком лицу које тврди да је било подвргнуто тортури на некој територији под њеном јурисдикцијом право да се жали надлежним органима споменуте државе који ће неодложно и непристрасно испитати случај. Предузеће се мере ради обезбеђења заштите лица које се жалило и лица као сведока од сваког лошег поступања или било каквог застрашивања због поднесене жалбе или било какве дате изјаве.

Члан 14

1. Свака држава чланица, у свом правном систему, гарантује жртви неког акта тортуре право добијања накнаде и праведног и одговарајућег обештећења, укључујући средства потребна за његову што потпунију рехабилитацију. У случају смрти жртве акта тортуре, имаоци права те жртве полажу право на обештећење.

2. Овај члан не искључује никакво право на обештећење које би имала жртва или било које друго лице у складу с националним законодавством.

Члан 15

Свака држава чланица се стара да изјава за коју се докаже да је добијена тортуром не може да буде наведена као доказни елемент у неком поступку, осим против лица оптуженог за тортuru да би се утврдило да је изјава дата.

Члан 16

1. Свака држава чланица се обавезује да ће на територији под својом јурисдикцијом забранити примену других докумената о увођењу сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака, а која нису акта тортуре утврђена у члану 1, ако таква акта врши представник јавне функције или неко друго лице које иступа у службеном својству или на његово подстицање или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Посебно, обавезе наведене у чл. 10, 11, 12. и 13. примењују се тако што ће појам тортуре бити замењен појмом других облика сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака.
2. Одредбе ове конвенције не иду на штету одредаба било ког међународног инструмента или националног закона који забрањује сурове, нељудске или понижавајуће казне или поступке или који се односе на издавање или протеривање.

ДРУГИ ДЕО

Члан 17

1. Образован је Комитет против тортуре (у даљем тексту: Комитет) чије су функције дефинисане. Комитет чини десет експерата високих моралних квалитета чија је компетентност у области права човека призната и који заседају у личном својству. Експерте бирају државе чланице, водећи рачуна о праведној географској заступљености и значају учешћа у раду Комитета неких лица са правним искуством.
2. Чланови Комитета се бирају тајним гласањем према листи кандидата које одреде државе чланице. Свака држава чланица може одредити једног кандидата кога бира међу својим држављанима. Државе чланице имају у виду значај чињенице да одређени кандидати истовремено буду чланови Комитета за права човека, основаног у складу с Међународним пактом о грађанским и политичким правима, који су спремни да буду чланови Комитета против тортуре.
3. Чланови Комитета се бирају приликом састанака држава чланица које сазива генерални секретар Организације уједињених нација и који се одржавају сваке друге године. На тим састанцима, на којима кворум чине две трећине држава чланица, за чланове Комитета бирају се кандидати који добијају највећи број гласова и апсолутну већину гласова представника држава чланица који су присутни и који гласају.
4. Први избори ће се обавити најкасније шест месеци после датума ступања на снагу ове конвенције. Четири месеца најмање пре датума сваког избора, генерални секретар Организације уједињених нација упућује писмо државама чланицама и позива их да своје кандидатуре поднесу у року од три месеца. Генерални секретар сачињава листу према алфаветском реду свих тако одређених кандидата, наводећи државе чланице које су их одредиле и доставља је државама чланицама.
5. Чланови Комитета се бирају не четири године. Они се могу поново изабрати ако буду поново кандидовани. Међутим, мандат пет чланова изабраних на првим изборима престаје након две године. Непосредно после првих избора, име тих пет чланова извлачи жребом председник састанка споменутог у тачки 3. овог члана.
6. Ако један члан Комитета премине, разреши се функција или из било ког разлога више не буде у стању да обавља своје функције у Комитету, држава чланица која га је одредила именује другог експерта, свог држављанина, који остаје у Комитету за преостало време мандата, под резервом одобрења већине држава чланица. Сматра се да је ово одобрење добијено, осим ако половина држава чланица или више од половине не

изнесе супротно мишљење у року од шест недеља од тренутка када их генерални секретар Организације уједињених нација обавести о предложеном именовану.

7. Државе чланице сnose трошкове чланова Комитета за период у коме обављају функције у Комитету.

Члан 18

1. Комитет бира свој биро за период од две године. Чланови бироа могу бити поново бирани.

2. Комитет сам утврђује свој пословник. Тај пословник, међутим, треба да садржи нарочито следеће одредбе:

(а) за кворум је потребно присуство шест чланова;

(б) одлуке Комитета усвајају се већином гласова присутних чланова.

3. Генерални секретар Организације уједињених нација ставља на располагање Комитету особље и просторије који су му потребни за ефикасно обављање послова поверених му у складу са овом конвенцијом.

4. Генерални секретар Организације уједињених нација сазива први састанак чланова Комитета. После свог првог састанка, Комитет се састаје у свим приликама предвиђеним његовим пословником.

5. Државе чланице сnose трошкове одржавања састанака држава чланица и Комитета, укључујући плаћање Организацији уједињених нација свих трошкова, као што су трошкови особља и просторије које Организација буде ангажовала у складу са ставом 3. овог члана.

Члан 19

1. Државе чланице подnose Комитету, посредством генералног секретара Организације уједињених нација, извештај о мерама које су предузеле да би испуниле своје обавезе у складу са овом конвенцијом, у року од годину дана, рачунајући од дана ступања на снагу Конвенције за заинтересовану државу чланицу. Затим, државе чланице сваке четврте године подnose допунски извештај о свим новим предузетим мерама и друге извештаје које Комитет затражи.

2. Генерални секретар Организације уједињених нација доставља извештај свим државама чланицама.

3. Комитет разматра сваки извештај и може да даје уопштене коментаре о извештају које оцени потребним и доставља их свакој заинтересованој држави чланици. Та држава чланица може да их достави Комитету као одговор на све примедбе које сматра корисним.

4. Комитет може одлучити да у годишњем извештају, који сачињава у складу са чланом 24, понови све коментаре које је формулисао у складу са тачком 3. овог члана, заједно са примедбама које су по том питању добијене од заинтересоване државе чланице. Ако заинтересована држава чланица то захтева, Комитет, такође, може поновити извештај који је поднео на основу тачке 1. овог члана.

Члан 20

1. Ако Комитет прими веродостојна обавештења за која му се учини да садрже поуздана обавештења о томе да се тортура систематски примењује на територији једне државе чланице, он позива ту државу да сарађује у разматрању тих обавештења и да га, у том циљу, обавести о својим опаскама о том питању.

2. Водећи рачуна о свим примедбама које евентуално поднесе заинтересована држава чланица и о осталим одговарајућим обавештењима којима располаже, Комитет може, ако то сматра оправданим, да задужи једног или више својих чланова да приступе поверљивој истрази и да му о томе хитно поднесу извештај.

3. Ако се истрага спроводи у складу са тачком 2. овог члана, Комитет тражи сарадњу заинтересоване државе чланице. У договору са том државом чланицом, а ради истраге, може се предвидети посета територији те државе.

4. Након што размотри закључке које му члан или чланови поднесу сходно тачки 2. овог члана, Комитет доставља те закључке заинтересованој држави чланици, као и све коментаре и сугестије које сматра умесним имајући у виду дату ситуацију.

5. Целокупна активност Комитета споменута у тач. 1. до 4. овог члана поверљива је, а у свим етапама тог рада тежи се постизању сарадње са државом чланицом. Када заврши рад у вези са истрагом вођеном у складу са тачком 2. и након консултовања са заинтересованом државом чланицом, Комитет може одлучити да се у годишњи извештај који он сачињава у складу са чланом 24. унесе кратак извештај о резултатима рада.

Члан 21

1. Свака држава чланица ове конвенције може, у складу са овим чланом, изјавити у сваком тренутку да признаје да је Комитет надлежан да прима и разматра саопштења у којима једна држава чланица тврди да нека друга држава чланица не испуњава своје обавезе на основу ове конвенције. Та саопштења се могу примати и разматрати у складу са овим чланом само ако потичу од државе чланице која је дала изјаву да признаје, што се ње тиче, надлежност Комитета. Комитет не прима никакво саопштење које се односи на државу чланицу која није дала такву изјаву. Наведена процедура се примењује у вези са саопштењима која се приме у складу са овим чланом:

(а) Ако држава чланица ове конвенције сматра да нека друга држава такође чланица Конвенције не примењује одредбе Конвенције, она може, писменим путем, да скрене пажњу тој држави на то питање. У року од три месеца, рачунајући од датума пријема саопштења, држава којој је то саопштење упућено доставиће држави која је упутила саопштење, објашњење или било коју другу писмену изјаву којом се објашњавају питања и која треба да садржи што је могуће више и што кориснија обавештења о правилима поступка и о правним средствима, било да су већ коришћена, било да се користе или се тек могу користити;

(б) Ако у року од шест месеци, рачунајући од датума када држава којој је саопштење упућено прими то оригинално саопштење, питање не буде решено на задовољство двеју заинтересованих држава чланица, обе имају право да поднесу то питање Комитету, упућујући по једно саопштење Комитету и другој заинтересованој држави;

(в) Комитет може бити надлежан за предмет који му је поднесен у складу са овим чланом само након што буде сигуран да су сва расположива интерна правна средства искоришћена и исцрпљена, у складу са општепризнатим принципима међународног права. То правило се не примењује у случајевима у којима жалидбени поступци прекорачују разумне рокове нити у случајевима у којима је мало вероватно да ће жалидбени поступци дати задовољење лицу које је жртва кршења ове конвенције;

(г) Комитет одржава своје седнице иза затворених врата када разматра саопштења предвиђена овим чланом;

(д) Под резервом одредаба става (б), Комитет ставља своје добре услуге на располагање заинтересованим државама чланицама како би постигле мирно решење питања, засновано на поштовању обавеза предвиђених овом конвенцијом. У том циљу, Комитет може, ако то сматра потребним, основати ад хоц комисију за помирење;

(ђ) У сваком спору који му је поднесен у складу са овим чланом, Комитет може да затражи од заинтересованих држава чланица наведених у ставу (б) да му доставе сва одговарајућа обавештења;

(е) Заинтересоване државе чланице наведене у ставу (б) имају право да буду заступљене за време док Комитет разматра предмете и да дају примедбе усмено или писмено или у једној и у другој форми;

(ж) Комитет мора поднети извештај у року од дванаест месеци рачунајући од дана када је примио саопштење наведено у ставу (б):

(з) Ако је било могуће наћи решење у складу са одредбама става (ђ), Комитет се у свом извештају ограничава на кратко изношење чињеница и постигнутог решења;

(зз) Ако се решење није могло наћи у складу са одредбама става (ђ), Комитет се у свом извештају ограничава на кратко изношење чињеница; текст писмених примедба и

записник о усменим примедбама које су изнеле заинтересоване државе чланице додају се извештају.

За сваки предмет извештај се доставља заинтересованим државама чланицама.

2. Одредбе овог члана ступају на снагу када пет држава чланица ове конвенције дају изјаву предвиђену тачком 1. овог члана. Споменути изјаву држава чланица депонује код генералног секретара Организације уједињених нација који копије те изјаве доставља другим државама чланицама. Изјава се може повући у сваком тренутку саопштењем упућеним генералном секретару. То повлачење је без штете по разматрање сваког питања које је предмет саопштења већ достављеног у складу са овим чланом; никакво друго саопштење једне државе чланице неће се примити у складу са овим чланом након што генерални секретар прими саопштење о повлачењу изјаве, осим ако заинтересована држава чланица не да нову изјаву.

Члан 22

1. Свака држава чланица ове конвенције може, сходно овом члану, изјавити у сваком тренутку да признаје да је Комитет надлежан да прими и разматра саопштења која су му доставили појединци или су достављена у име појединаца који су под њеном јурисдикцијом и који утврде да су жртве кршења одредаба Конвенције од стране неке државе чланице. Комитет не прима никакво саопштење које се односи на једну државу чланицу која није дала такву изјаву.

2. Комитет оглашава неприхватљивим свако саопштење које је поднесено у складу са овим чланом, а које је анонимно или за које он сматра да представља злоупотребу права на подношење таквих саопштења или да је неспојиво са одредбама ове конвенције.

3. Под резервом одредаба тачке 2, свако саопштење које му је поднесено у складу са овим чланом Комитет упућује држави чланици ове конвенције која је дала изјаву у складу са тачком 1, а која је наводно прекршила било коју одредбу Конвенције. У року следећих шест месеци, споменута држава подноси Комитету писмено објашњење или изјаву којом се објашњавају питања и наводе, у случају потребе, мере које би она могла предузети ради побољшања ситуације.

4. Комитет разматра саопштења која је примио у складу са овим чланом, водећи рачуна о свим информацијама које су му поднели појединци или су поднесене у име појединаца или су их поднеле заинтересоване државе чланице.

5. Комитет неће разматрати ни једно саопштење појединца у складу са овим чланом, а да се претходно не увери у следеће:

(а) да исто питање није разматрано и да се не разматра пред неком другом међународном инстанцом надлежном за истрагу или решавање спора;

(б) да је појединац исцрпео сва интерна расположива средства; то правило се не примењује ако жалбени поступци премашују разумне рокове или ако је мало вероватно да ће они дати задовољење појединцу који је жртва кршења ове конвенције.

6. Комитет одржава седнице иза затворених врата ако разматра саопштења предвиђена овим чланом.

7. Комитет саопштава своје констатације заинтересованој држави чланици и појединцу.

8. Одредбе овог члана ступају на снагу када пет држава чланица ове конвенције дају изјаву предвиђену у тачки 1. овог члана. Држава чланица депонује ту изјаву код генералног секретара Организације уједињених нација, који доставља копије те изјаве осталим државама чланицама. Изјава се може повући у сваком тренутку саопштењем упућеним генералном секретару. То повлачење је без штете по разматрање сваког питања које је предмет саопштења које је већ достављено у складу са овим чланом. Никакво друго саопштење које је доставио појединац или је достављено за рачун појединца неће бити примљено у складу са овим чланом након што генерални секретар прими саопштење о повлачењу изјаве, осим ако заинтересована држава чланица није дала нову изјаву.

Члан 23

Чланови Комитета и чланови ад хоц комисија за помирење који би могли бити наименовани у складу са ставом (е) тачке 1. члана 21. имају право на олакшице,

привилегије и имунитете који су признати експертима у служби Организације уједињених нација, као што су наведени у одговарајућим деловима Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација.

Члан 24

Комитет подноси државама чланицама и Генералној скупштини Организације уједињених нација годишњи извештај о активностима које ће предузети у сврхе примене ове конвенције.

ТРЕЋИ ДЕО

Члан 25

1. Ова конвенција је отворена за потписивање свим државама.
2. Ова конвенција подлеже ратификацији. Инструменти о ратификацији ће бити депоновани код генералног секретара Организације уједињених нација.

Члан 26

Све државе могу приступити овој конвенцији. Приступање ће се вршити депоновањем инструмента о приступању код генералног секретара Организације уједињених нација.

Члан 27

1. Ова конвенција ступа на снагу тридесетог дана од дана депоновања код генералног секретара Организације уједињених нација двадесетог инструмента о ратификацији или о приступању.
2. За сваку државу која буде ратификовала ову конвенцију или јој приступи после депоновања двадесетог инструмента о ратификацији или о приступању, Конвенција ступа на снагу трећег дана од датума када та држава депонује свој инструмент о ратификацији или о приступању.

Члан 28

1. Свака држава ће моћи, у тренутку када потпише или ратификује ову конвенцију или јој приступи, изјавити да не признаје надлежност дату Комитету у складу са чланом 20.
2. Свака држава чланица која буде формулисала резерву у складу са одредбама тачке 1. овог члана моћи ће у сваком тренутку повући ту резерву саопштењем упућеним генералном секретару Организације уједињених нација.

Члан 29

1. Свака држава чланица ове конвенције може да предложи амандман и да поднесе свој предлог генералном секретару Организације уједињених нација. Генерални секретар саопштава предлог амандмана државама чланицама тражећи од њих да му саопште да ли прихватају организовање конференције држава чланица ради разматрања предлога и његовог стављања на гласање. Ако се за четири месеца од датума таквог саопштења најмање једна трећина држава чланица изјасни за одржавање те конференције, генерални секретар организује конференцију под покровитељством Организације уједињених нација. Сваки амандман који усвоји већина држава чланица које присуствују конференцији и које гласају, генерални секретар ће поднети на прихватање свим државама чланицама.
2. Амандман усвојен према одредбама тачке 1. овог члана ступа на снагу када две трећине држава чланица ове конвенције обавесте генералног секретара Организације уједињених нација да су га прихватиле у складу са процедуром предвиђеном њиховим уставом.
3. Када ступе на снагу, амандмани имају обавезујућу снагу за државе чланице које их прихвате, при чему остале државе чланице остају везане одредбама ове конвенције и свим претходним амандманима које су прихватиле.

Члан 30

1. Сваки спор између две или више држава чланица у вези са тумачењем или применом ове конвенције који се не може решити преговорима подноси се арбитражи на тражење једне од тих држава. Ако за шест месеци од датума захтева за арбитражу стране не постигну споразум о организовању арбитраже, свака од њих може поднети спор Међународном суду правде подносећи жалбу у складу са Статутом Суда.
2. Свака држава може, у тренутку када потпише или ратификује ову конвенцију или јој приступи, изјавити да се не сматра везаном одредбама тачке 1. овог члана. Остале државе чланице неће бити везане споменутиим одредбама у односу на сваку државу чланицу која буде формулисала такву резерву.
3. Свака држава чланица која буде формулисала резерву у складу са одредбама тачке 2. овог члана моћи ће у сваком тренутку повући ту резерву саопштењем упућеним генералном секретару Организације уједињених нација.

Члан 31

1. Држава чланица може отказати ову конвенцију писменим саопштењем упућеним генералном секретару Организације уједињених нација. Отказивање добија дејство годину дана после датума када саопштење прими генерални секретар.
2. Такво отказивање не ослобађа државу чланицу обавеза које јој припадају у складу са овом конвенцијом у вези са сваким актом или сваким пропустом који почини пре датума када отказивање добије дејство. Отказивање није препрека за настављање разматрања сваког питања које је већ било изнесено пред Комитетом на дан када је отказивање добило дејство.
3. После датума када отказивање од једне државе чланице добије дејство, Комитет не предузима разматрање ни једног новог питања у вези са том државом.

Члан 32

Генерални секретар Организације уједињених нација саопштава свим државама чланицама Организације уједињених нација и свим државама које буду потписале ову конвенцију или јој буду приступиле:

- (а) потписе, ратификације и приступања примљене на основу чл. 25. и 26;
- (б) датум ступања на снагу Конвенције на основу члана 27. и датум ступања на снагу сваког амандмана применом члана 29;
- (ц) отказивања примљена на основу члана 31.

Члан 33

1. Ова конвенција, чији су текстови на арапском, енглеском, француском, кинеском, руском и шпанском једнако веродостојни, биће депонована код генералног секретара Организације уједињених нација.
2. Генерални секретар Организације уједињених нација доставиће по једну прописно оверену копију ове конвенције свим државама.

Закон о ратификацији Конвенције¹³⁸

Члан 3

Скупштина Социјалистичке Федеративне Републике Југославије даје следећу изјаву:
 „- Југославија признаје, у складу са чланом 21. став 2. Конвенције, надлежност Комитета против тортуре да прима и разматра саопштења у којима једна држава чланица тврди да друга држава чланица не испуњава своје обавезе на основу ове конвенције;
 - Југославија признаје, у складу са чланом 22. став 1. Конвенције, надлежност Комитета против тортуре да прима и разматра саопштења која су им доставили појединци или су достављена у име појединаца који су под њеном јурисдикцијом и који тврде да су жртве кршења одредаба Конвенције од стране неке државе чланице.“

¹³⁸ „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 9/1991.

Члан 4

О извршавању одредаба овог закона стараће се Савезни секретаријат за правосуђе и управу.

II-2 Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака

ПРЕАМБУЛА

Државе чланице овог протокола,

Потврђујући да је тортура нељудско и друго сурово, нељудско или понижавајуће поступање или кажњавање забрањено и да представља озбиљно кршење људских права,

Убеђене да су потребне даље мере ради постизања циљева Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака,

Подсећајући да чланови 2. и 16. Конвенције обавезују сваку државу чланицу да предузме делотворне мере ради спречавања тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака на читавој територији под њеном надлежношћу,

Свесне да државе имају примарну одговорност за имплементацију ових чланова, да је јачање заштите лица лишених слободе и пуно поштовање њихових људских права заједничка обавеза свих, и да међународна имплементирајућа тела допуњују и јачају националне мере,

Подсећајући да делотворно спречавање тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака захтева едукацију и комбинацију различитих законских, управних, судских и других мера,

Подсећајући такође да се Светска конференција о људским правима чврсто одредила да напори за искорењивање тортуре треба пре свега да буду усмерени на превенцију и позвала да се усвоји опциони протокол уз Конвенцију чија је намера да се успостави превентивни систем редовних посета притворским јединицама,

Убеђене да се заштита лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака може ојачати вансудским мерама превентивног карактера заснованим на редовним посетама притворским установама,

Споразумеле су се о следећем:

Први део ОПШТИ ПРИНЦИПИ

Члан 1

Циљ овог протокола је да успостави систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Члан 2

1. Успоставља се Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (у даљем тексту: Поткомитет за превенцију) и вршиће функције утврђене овим протоколом.

2. Поткомитет за превенцију обављаће своје послове у оквирима утврђеним Повељом Уједињених нација и руководиће се принципима и циљевима из Повеље, као и нормама Уједињених нација које се односе на поступање са лицима лишеним слободе.

3. Исто тако, Поткомитет за превенцију руководиће се принципима поверљивости, непристрасности, неселективности, универзалности и објективности.

4. Поткомитет за превенцију и државе чланице сарађиваће у имплементацији овог протокола.

Члан 3

Свака држава чланица успоставиће, одредити или имати једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових,

нељудских или понижавајућих казни и поступака (у даљем тексту: национални механизам за превенцију).

Члан 4

1. У складу са овим протоколом, свака држава чланица дозволиће посете, од стране механизма наведених у чл. 2. и 3. сваком месту под њеном надлежношћу и управом где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе било по основу наредбе издате од стране државног органа или на његов подстицај, или уз њену сагласност или пристанак (у даљем тексту: притворске установе). Ове посете предузимаће се у намери да се ојача, уколико је потребно, заштита ових лица од тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.
2. У смислу овог протокола лишавање слободе значи било који облик притвора или затварања или стављање лица у јавно или приватно место чувања, које то лице према одлуци судског, управног или другог тела не може да напусти својевољно.

Други део ПОТКОМИТЕТ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ

Члан 5

1. Поткомитет за превенцију састоји се од 10 чланова. Након педесете ратификације или приступања овом протоколу, број чланова Поткомитета за превенцију повећаће се на 25.
2. За чланове Поткомитета бирају се лица високих моралних квалитета, са доказаном стручношћу у области правосуђа, посебно кривичног права, затворске или полицијске управе, или у другим областима које имају везе са поступањем са лицима лишеним слободе.
3. Приликом састављања Поткомитета одговарајућа пажња биће дата равномерној географској расподели и заступљености различитих цивилизација и правних система држава чланица.
4. Приликом његовог састављања пажња ће такође бити посвећена избалансираној заступљености полова на основу принципа једнакости и недискриминације.
5. Држава чланица не може имати више од једног члана Поткомитета.
6. Чланови Поткомитета обављају своју дужност као појединци, независно и непристрасно и биће на располагању да ефикасно обављају своје дужности у Поткомитету.

Члан 6

1. Свака држава чланица може предложити, у складу са ставом 2, до два кандидата који испуњавају услове наведене у члану 5, и уз предлог ће доставити детаљне податке о квалификацијама кандидата.
2. (а) Кандидати морају бити држављани неке од држава чланица овог протокола.
(б) Најмање један од два кандидата мора бити држављанин државе која га кандидује.
(ц) Не може се кандидовати више од два држављанина једне исте државе чланице.
(д) Пре него што држава чланица кандидује држављана друге државе чланице мора да затражи и добије сагласност те државе чланице.
3. Најкасније пет месеци пре датума састанка држава чланица на коме ће се извршити избор, генерални секретар Уједињених нација упутиће допис државама чланицама позивајући их да доставе имена својих кандидата у року од три месеца. Генерални секретар ће доставити списак сачињен по абecedном реду свих лица која су на тај начин предложена, наводећи које су их државе чланице кандидовале.

Члан 7

1. Чланови Поткомитета за превенцију бирају се на следећи начин:
 - (а) првенствено ће се узимати у обзир испуњење услова и критеријума из члана 5. овог протокола;
 - (б) први избор извршиће се најкасније шест месеци након ступања на снагу овог протокола;

(ц) државе чланице бирају чланове Поткомитета тајним гласањем;
 (д) избори за чланове Поткомитета одржаће се на седници држава чланица која се одржава сваке две године, а коју сазива генерални секретар Уједињених нација. На тим седницама, где кворум чине две трећине држава чланица, у Поткомитет ће се изабрати лица која добију највећи број гласова и апсолутну већину гласова присутних представника земаља чланица који гласају.

2. Уколико, током изборног поступка, два држављанина једне државе чланице испуњавају услове за именовање у Поткомитет за превенцију, именоваће се кандидат који је добио већи број гласова. Када држављани добију исти број гласова, примениће се следећи поступак:

(а) када је само један кандидован од стране државе чланице чији је држављанин, тај кандидат постаје члан Поткомитета за превенцију;

(б) када су оба кандидата држављани државе чланице која их кандидује, одржаће се посебно тајно гласање ради утврђивања који ће од кандидата бити именован за члана;

(ц) када ниједног од кандидата није кандидовала држава чланица чији су они држављани, одржаће се посебно тајно гласање ради утврђивања који ће од њих бити именован за члана.

Члан 8

У случају смрти или оставке члана Поткомитета или уколико из неког другог разлога није у могућности да обавља своје дужности, држава чланица која је кандидовала тог члана именује друго подобно лице, које поседује квалификације и испуњава услове наведене у члану 5, имајући у виду потребу за равномерном заступљеношћу различитих области стручности, које ће обављати ту функцију до следеће седнице држава чланица, а уз сагласност већине држава чланица. Сматра се да је сагласност дата уколико се половина или више од половине држава чланица не изјасне негативно у року од шест недеља по добијању обавештења од генералног секретара Уједињених нација о предложеном именовању.

Члан 9

Чланови Поткомитета за превенцију бирају се на период од четири године. Могу бити поново изабрани још једанпут уколико буду поново кандидовани. Мандат половине изабраних чланова престаје по истеку две године; одмах након првог избора, имена ових чланова биће одређена жребом од стране председавајућег седнице наведене у члану 7. став 1(д).

Члан 10

1. Поткомитет за превенцију бира своје функционере на период од две године. Они могу бити поново изабрани.

2. Поткомитет за превенцију доноси свој пословник. Овим пословником се између осталог прописује да:

(а) половина плус један члан конституише кворум;

(б) Поткомитет за превенцију доноси одлуке већином гласова присутних чланова;

(ц) седнице Поткомитета за превенцију одржавају се без присуства јавности.

3. Генерални секретар Уједињених нација сазива прву седницу Поткомитета за превенцију. Време одржавања следећих седница се утврђује Пословником. Поткомитет за превенцију и Комитет против тортуре одржаваће своје седнице истовремено најмање једанпут годишње.

Трећи део

МАНДАТ ПОТКОМИТЕТА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ

Члан 11

Поткомитет за превенцију:

(а) обилази места наведена у члану 4. и даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(б) у односу на националне механизме за превенцију:

(I) даје савете и помаже државе чланице, када је то потребно, у њиховом успостављању;

(II) одржава директан и, уколико је потребно, поверљив контакт са националним механизмима за превенцију и пружа им обуку и техничку помоћ у циљу јачања њихових капацитета;

(III) пружа им савете и помоћ у процени потреба и средстава потребних за јачање заштите лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(IV) даје препоруке и запажања државама чланицама у циљу јачања капацитета и мандата националних механизма за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(ц) сарађује у циљу превенције мучења уопште са одговарајућим телима Уједињених нација као и са међународним, регионалним и домаћим институцијама и организацијама које раде на јачању заштите лица од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Члан 12

Да би се Поткомитету за превенцију омогућило да изврши свој мандат на начин наведен у члану 11, државе чланице преузимају обавезу:

(а) да приме Поткомитет за превенцију на своју територију и да му омогуће приступ свим притворским установама како је дефинисано чланом 4. овог протокола;

(б) да доставе све релевантне информације које Поткомитет за превенцију може тражити ради процене потреба и мера које треба усвојити ради јачања заштите лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(ц) да подстичу и олакшавају контакте између Поткомитета за превенцију и националних механизма за превенцију;

(д) да разматрају препоруке Поткомитета за превенцију и да ступе у дијалог са истим о могућим имплементационим мерама.

Члан 13

1. Поткомитет за превенцију успоставиће, у почетку жребом, програм редовних посета државама чланицама ради испуњења свог мандата како је утврђено чланом 11.

2. Поткомитет за превенцију ће, након консултација, о овом програму обавестити државе чланице да би ове могле, без одлагања, да изврше практичне припреме у циљу реализације ових посета.

3. Посете врше најмање два члана Поткомитета за превенцију. Ове чланове могу пратити, уколико је потребно, и експерти са доказаним стручним искуством и знањем у областима које покрива овај протокол, који ће бити одабрани са списка стручњака који је припремљен на основу предлога држава чланица, Канцеларије Високог комесара Уједињених нација за људска права и Центра Уједињених нација за превенцију међународног криминала. У припреми списка, државе чланице могу да предложе највише пет домаћих стручњака. Држава чланица у којој се посета врши може одбити укључивање одређеног експерта, након чега ће Поткомитет за превенцију предложити другог стручњака.

4. Уколико Поткомитет за превенцију сматра то одговарајућим, може да предложи краћу накнадну посету након редовне посете.

Члан 14

1. Да би се Поткомитету за превенцију омогућило да испуни свој мандат, државе чланице овог протокола су сагласне да му пруже:

(а) неограничен приступ свим информацијама у вези с бројем лица лишених слободе у притворским установама дефинисаним чланом 4, као и бројем таквих места и њиховом локацијом;

- (б) неограничен приступ свим информацијама које се односе на поступање с тим лицима као и о условима притвора;
- (ц) у складу са ставом 2, доле у тексту, неограничен приступ свим притворским установама и њиховим инсталацијама и објектима;
- (д) могућност да насамо разговарају са лицима лишеним слободе без сведока, било лично или уз помоћ преводиоца уколико се сматра потребним, као и са било којим другим лицем за које Поткомитет за превенцију верује да може да пружи релевантне информације;
- (е) слободу избора места која жели да посети и лица са којима жели да обави разговор.

2. Противљење посети одређеној притворској установи се може истаћи искључиво на основу хитних и изузетних потреба државне одбране, јавне безбедности, природних катастрофа, или озбиљног нарушавања реда у установи која се жели посетити а које привремено спречавају реализацију такве посете. Држава чланица се неће позивати на проглашење ванредног стања као разлога за противљење посети.

Члан 15

Ниједан орган или службено лице не може наложити, применити или допустити било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су Поткомитету за превенцију или његовим представницима пренели неку информацију, било истиниту или неистиниту и такво лице или организација неће сносити никакве друге санкције ни на који начин.

Члан 16

1. Поткомитет за превенцију поверљиво саопштава своје препоруке и запажања држави чланици, и по потреби, националном механизму.
2. Поткомитет за превенцију објављује свој извештај, заједно са коментарима државе чланице, кад год држава чланица то затражи. Уколико држава чланица објави неки део извештаја, Поткомитет за превенцију може да објави извештај у целини или делимично. Међутим, лични подаци не могу се објављивати без изричитог пристанка лица о ком се ради.
3. Поткомитет за превенцију подноси јавни годишњи извештај о својим активностима Комитету против тортуре.
4. Уколико држава чланица одбије да сарађује са Поткомитетом, за превенцију у смислу чланова 12. и 14. или да предузме кораке да поправи ситуацију у складу са препорукама Поткомитета, Комитет против тортуре може, на захтев Поткомитета за превенцију, гласовима већине својих чланова да одлучи, након што држава чланица добије прилику да саопшти своје ставове, да изда саопштење за јавност у вези с тим питањем или да објави извештај Поткомитета.

Четврти део НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ

Члан 17

Свака држава чланица је дужна да има, одреди или уведе, најкасније годину дана након ступања на снагу овог протокола или након Његове ратификације или приступања овом протоколу, један или више независних националних механизма за превенцију тортуре на националном нивоу. Механизми које успостављају децентрализоване јединице могу бити одређени као национални механизми за превенцију у смислу овог протокола, уколико су у складу са његовим одредбама.

Члан 18

1. Државе чланице дужне су да гарантују функционалну независност националним механизмима превенције као и независност њиховог особља.
2. Државе чланице дужне су да предузимају неопходне мере да би стручно особље националних механизма имало потребне способности и стручна знања. Дужне су да настоје да осигурају равнотежу између полова, као и адекватну заступљеност етничких и мањинских група у земљи.

3. Државе чланице се обавезују да ставе на располагање неопходна средства за функционисање националних механизма превенције.
4. Приликом успостављања националних превентивних механизма, државе чланице су дужне да узму у обзир принципе који се односе на статус и функционисање националних институција за унапређење и заштиту људских права.

Члан 19

Национални механизми превенције морају имати најмање следећа овлашћења:

- (а) да редовно проверавају третман лица лишених слободе у притворским установама како су дефинисане у члану 4, с циљем да се, уколико је потребно, појача њихова заштита од тортуре, суровог, нељудског или понижавајућег кажњавања и поступања;
- (б) да дају препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортуре, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација;
- (ц) да подносе предлоге и дају мишљења у вези с важећим или предложеним законима.

Члан 20

Да би национални механизми за превенцију могли да извршавају своја овлашћења, државе чланице овог протокола обавезују се да им обезбеде:

- (а) приступ свим подацима о броју лица лишених слободе у притворским установама дефинисаним у члану 4, као и броју установа и њиховој локацији;
- (б) приступ свим подацима о третману ових лица и условима њиховог притвора;
- (ц) приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима;
- (д) могућност да воде приватне разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју национални механизам за превенцију сматра да може да пружи значајне информације;
- (е) слободу да бирају места која желе да посете и лица са којима желе да разговарају;
- (ф) право да имају контакте са Поткомитетом за превенцију, да му достављају податке и састају се с њим.

Члан 21

1. Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су националном механизму за превенцију саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин.

2. Поверљиве информације које прибавља национални механизам за превенцију биће заштићене. Лични подаци не смеју бити објављени без изричите сагласности лица о ком се ради.

Члан 22

Надлежне власти државе чланице дужне су да размотре препоруке националног механизма за превенцију и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.

Члан 23

Државе чланице овог протокола обавезују се да ће објавити и дистрибуирати годишње извештаје националних механизма за превенцију.

Пети део ИЗЈАВА

Члан 24

1. Приликом ратификације, државе чланице могу да дају изјаву којом одлажу извршење својих обавеза из поглавља III или IV овог протокола.

2. Одлагање ће важити највише три године. Након што држава чланица да одговарајућу изјаву и након консултација с Поткомитетом за превенцију, Комитет против тортуре може да продужи овај период за још две године.

Шести део ФИНАНСИЈСКЕ ОДРЕДБЕ

Члан 25

1. Трошкове које начини Поткомитет за превенцију при имплементацији овог протокола носе Уједињене нације.
2. Генерални секретар Уједињених нација дужан је да обезбеди неопходно особље и средства за ефикасно вршење дужности Поткомитета у складу са овим протоколом.

Члан 26

1. Оснива се посебни фонд у складу са релевантним процедурама Генералне скупштине, којим се управља у складу с финансијским прописима и правилима Уједињених нација, да би се помогло финансирање имплементације препорука које Поткомитет за превенцију даје држави чланици након посете, као и образовних програма за особље националних механизма за превенцију.
2. Посебни фонд може да се финансира путем добровољних доприноса од стране влада држава, међувладиних и невладиних организација и других јавних или приватних субјеката.

Седми део ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 27

1. Овај протокол је отворен за потписивање свим државама које су потписале Конвенцију.
2. Овај протокол подлеже ратификацији сваке државе која је ратификовала Конвенцију или приступила истој. Инструменти ратификације се депонују код генералног секретара Уједињених нација.
3. Овај протокол је отворен за приступање свакој држави која је ратификовала или приступила Конвенцији.
4. Приступање се врши депоновањем инструмента о приступању код генералног секретара Уједињених нација.
5. Генерални секретар Уједињених нација обавештава све земље које су потписале овај протокол или му приступиле о депоновању сваког инструмента ратификације или приступања.

Члан 28

1. Овај протокол ступа на снагу тридесетог дана од дана депоновања двадесетог инструмента ратификације или приступања код генералног секретара Уједињених нација.
2. За сваку државу која ратификује овај протокол или му приступи након депоновања код генералног секретара Уједињених нација двадесетог инструмента ратификације или приступања, овај протокол ступа на снагу тридесетог дана од дана депоновања њеног инструмента ратификације или приступања.

Члан 29

Одредбе овог протокола примењују се на све делове федералних држава без било каквих ограничења или изузетака.

Члан 30

На овај протокол не могу да се ставе никакве резерве.

Члан 31

Одредбе овог протокола не утичу на обавезе држава чланица које произлазе из било које регионалне конвенције којом се успоставља систем посета притворским установама. Поткомитет за превенцију и органи успостављени у складу с таквим регионалним конвенцијама подстичу се да сарађују и међусобно консултују у циљу избегавања дуплирања и ефикасног остварења циљева овог протокола.

Члан 32

Одредбе овог протокола не утичу на обавезе држава чланица четири Женевске конвенције од 12. августа 1949. и њихових Допунских протокола од 8. јуна 1977, или могућности било које државе чланице да одобри Међународном комитету Црвеног крста да посети притворске установе у ситуацијама које нису обухваћене међународним хуманитарним правом.

Члан 33

1. Било која држава чланица може да откаже овај протокол у било ком тренутку писменим обавештењем упућеним генералном секретару Уједињених нација, који ће о томе обавестити остале државе чланице овог протокола и Конвенције. Отказивање ступа на снагу годину дана од датума пријема обавештења од стране генералног секретара УН.

2. Отказивање неће имати дејство ослобађања државе чланице од њених обавеза према овом протоколу у односу на било који чин или ситуацију која наступи пре дана ступања на снагу отказивања, или у односу на мере које Поткомитет за превенцију усвоји или одлучи да усвоји у односу на дотичну државу чланицу, нити ће отказивање на било који начин ограничити даље разматрање било ког питања које је Поткомитет за превенцију почео да разматра пре датума ступања на снагу отказа.

3. Након датума када отказивање од стране државе чланице ступи на снагу, Поткомитет за превенцију неће започињати разматрање било ког новог питања везаног за ту земљу.

Члан 34

1. Свака држава чланица овог протокола може да предложи амандман и поднесе га генералном секретару Уједињених нација. Генерални секретар затим обавештава државе чланице овог протокола о предложеном амандману са захтевом да га обавесте да ли прихватају одржавање конференције држава чланица у циљу разматрања и гласања о предлогу. У случају да у року од четири месеца од таквог саопштења, најмање једна трећина држава чланица прихвата такву конференцију, генерални секретар ће сазвати конференцију под покровитељством Уједињених нација. Било који амандман којег прихвати двотрећинска већина држава чланица које присуствују и гласају на конференцији генерални секретар УН подноси свим државама чланицама на прихватање.

2. Амандман који се прихвати у складу са ставом 1. овог члана ступа на снагу када га прихвати двотрећинска већина држава чланица овог протокола у складу са својим уставним поступком.

3. Када амандмани ступе на снагу, постају обавезујући за оне државе чланице које су их прихватиле, док за остале државе чланице и даље важе одредбе овог протокола и претходних амандмана које су прихватиле.

Члан 35

Чланови Поткомитета за превенцију и националних механизма за превенцију имаће привилегије и имунитете који су неопходни за независно извршавање њихових функција. Чланови Поткомитета за превенцију имаће привилегије и имунитете утврђене у одељку 22. Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација од 13. фебруара 1946. у зависности од одредби одељка 23. те конвенције.

Члан 36

Приликом посете држави чланици, чланови Поткомитета за превенцију, ће без штете по одредбе и циљеве овог протокола и привилегије и имунитете које имају:

- (а) поштовати законе и прописе земље домаћина, и
- (б) уздржавати се од било којих радњи или активности које нису у складу с непристрасним и међународним карактером њихових дужности.

Члан 37

1. Овај протокол, чији су арапски, кинески, енглески, француски, руски и шпански текстови једнако веродостојни, депонује се код генералног секретара Уједињених нација.

2. Генерални секретар Уједињених нација доставиће оверене преписе овог протокола свакој држави.